

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro programa

IGNAS BALZA
II kursas, I grupė

**VAIDMENŲ TEORIJOS TAIKYMAS MAŽŲJŲ VALSTYBIŲ ĮSITRAUKIMO Į
TAIKDARYSTĖS OPERACIJAS ANALIZĖJE. ESTIJOS IR LIETUVOS DALYVAVIMO
OPERACIJOJE “TAKUBA” MALYJE ATVEJAI**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė:
Doc.dr. Margarita Šešelgytė

Vilnius, 2022

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbo gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas **“Vaidmenų teorijos taikymas mažųjų valstybių įsitraukimo į taikdarystės operacijas analizėje. Estijos ir Lietuvos dalyvavimo operacijoje "Takuba" Malyje atvejai.”** yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Ignas Balza

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Balza I., Vaidmenų teorijos taikymas mažųjų valstybių įsitraukimo į taikdarystės operacijas analizėje. Estijos ir Lietuvos dalyvavimo operacijoje "Takuba" Malyje atvejai. Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė doc. dr. M. Šešelgytė - V., 2022 - 74 p.

Reikšminiai žodžiai: maža valstybė, vaidmenų teorija, taikos operacijos, karinės misijos, Estija, Lietuva, "Takuba", Malis.

Šiame darbe taikoma vaidmenų teorija, siekiant analizuoti kaip ir kodėl mažosios valstybės įsitraukia į tarptautines taikdarystės ir taikos palaikymo operacijas. Aptariant esamus mažųjų valstybių dalyvavimo taikos operacijose tyrimus, taikoma iki šiol šiame analizės lauke plačiai nepritaikyta vaidmenų teorijos prieiga. Darbe akcentuojama, kad valstybės veikia tarptautinėje politikoje įgyvendinamos tam tikrus vaidmenis, kurie yra nulemti pačių valstybių savęs apibrėžimo ir kitų tarptautinės sistemos veikėjų keliamų lūkesčių.

Remiantis vaidmenų teorija, proceso atsekimo būdu analizuojami Estijos ir Lietuvos sprendimai prisijungti prie tarptautinės "Takubos" operacijos Malyje. Atlikta atvejų analizė prisideda prie mažųjų valstybių tyrimų literatūros, papildant teorinę tarptautinių santykių diskusiją dėl globalios tarptautinės struktūros ir veikėjo tarpusavio sąveikos.

Turinys

Įvadas	7
1. Teorinis pagrindas	10
1.1. Vaidmenų teorija.....	12
1.2. Ego (veikėjo) veiksnys. Statuso teorijos ir Strateginių studijų sąsaja.....	13
1.3. Kokie galimi vaidmenys tarptautinių karinių operacijų atžvilgiu?	14
1.3.1. Realistinis aiškinimas.....	14
1.3.2. Liberalus institucionalizmas.....	15
1.4. Alter (tarptautinės sistemos) veiksnys.....	15
1.5. Kintantis tarptautinių karinių operacijų kontekstas.....	16
1.6. Diskusija šalies viduje	18
2. Metodologija	19
3. Prancūzija ir Malis.....	21
3.1. Daugiašališkumą skatinantys veiksniai:	23
4. Estijos atvejis	25
4.1. Vidaus veiksnys	27
4.2. Prancūzijos - Estijos dvišalis karinis bendradarbiavimas	29
4.3. “Patikimos partnerystės” stiprinimas	30
4.4. Kaip Prancūzų skatinamas vaidmuo reflektuotas Estijos viduje?	33
4.5. Opozicija sprendimui:	36
4.6. Vaidmenų teorija ir įsitraukimo būdai	38
4.7. Atvejo išvados	39
5. Lietuvos atvejis	40
5.1. Prancūzijos ir Lietuvos bendradarbiavimas	43
5.2. Kaip Lietuvoje reflektuotas Prancūzijos skatinamas diskursas?	44
5.3. Operacijos “Takuba” atvejis.....	47
5.4. Kaip įsitraukimas išnaudojamas stiprinant patikimo sąjungininko vaidmenį? ...	50
5.5. Atvejo išvados	50

Darbo išvados	51
Literatūros sąrašas	53
Priedai	62
SUMMARY	73

Įvadas

Mažosioms valstybėms aktyviai dalyvaujant įvairiose tarptautinėse taikos operacijose, kyla klausimas kaip ir kodėl tokios šalys įsitraukia į šią veiklą, skirdamos savo karius ir resursus į konfliktus užsienyje.¹ Konfliktų studijų literatūroje racionalistai teigia, jog šalys dalyvauja dėl ekonominių išskaičiavimų ir kaštų-naudos analize paremtų svarstymų.² Demokratinės taikos teorijos šalininkai kalba apie bandymą stiprinti demokratinius idealus pasaulyje.³ Realistai akcentuoja galią ir jos maksimizavimo siekį.⁴ A. J. Bellamy ir P. D. Williams išskiria politinius, saugumo, ekonominius, institucinius kintamuosius, kuriais aiškintinas valstybių įsitraukimas.⁵

Tarptautinių santykių realizmo teorija, kalbanti apie galių balansu ir anarchija paremtą tarptautinę tvarką, akcentuoja mažųjų šalių pažeidžiamumą.⁶ Šioje perspektyvoje mažųjų šalių veikimas taikdarystės operacijose, visų pirma, yra lemiamas didžiųjų galių sprendimų ir mažųjų siekio remti didžiuosius partnerius, tikintis iš jų pagalbos mainais.⁷ Liberalaus institucionalizmo teoretikai kalba, jog tarptautinės institucijos apriboja didžiąsias galias ir įgalina mažąsias efektyviai veikti. Specializuodamosios į tam tikrus klausimus, kaip kad mediaciją, taikos palaikymą, mažosios šalys gali skatinti humanitarinio veikimo modelį, tokiu būdu keičiant darbotvarkę ir taikdarystės operacijų pobūdį bei tampant matomu subjektu šioje srityje.⁸ Realizmo teorijos atveju, pabrėžiamas struktūros lemiamas veiksnys veikėjų pasirinkimams, tuo tarpu liberalaus institucionalizmo atveju, akcentuojamas gebėjimas daryti įtaką tarptautinei sistemai.

Tačiau mažąsias šalis nagrinėjantys autoriai, kaip kad B. Thorhallsson, R. Keohane ar kiti, pastebi, jog aptartos prieigos redukuoja mąstymą, kadangi jos konstruoja "tipiško mažų valstybių elgesio" sampratą. Anot autorių, materialus dydis nėra esminis, veikimą lemiantis veiksnys, kadangi

¹ R. Steinmetz, Robert, Anders Wivel, "Small States in Europe: Challenges and Opportunities", Farnham, Ashgate, 2010, 8 p.

² pvz. Paul Collier, Anke Hoeffler, "Greed and grievance in civil war", *Oxford University Press*, Oxford economic papers, 2004-10, Vol.56.

³ Pvz. M. W. Doyle, "Kant, liberal legacies, and foreign affairs", *Philosophy & public affairs*, 1983, 205-235 p.

⁴ Realistinė teorija pristatoma: Anders Wivel "Realism and Peaceful Change", *Realism in Practice*, 102, 2018

⁵ Alex J. Bellamy, Paul D. Williams, "Explaining the National Politics of Peacekeeping Contributions", 2013

⁶ Pvz. Waltz, K. N., "Theory of international politics", *Waveland Press*, 2010

⁷ Ten pat

⁸ Pvz. Joseph S. Nye, "Public Diplomacy and Soft Power", *The annals of the American academy of Political and Social Science*, Vol. 616, 2008

ir panašaus dydžio šalys gali veikti skirtingai.⁹ Svarbu žiūrėti kaip dydis yra pristatomas, ir kaip apie jį kalbama.¹⁰ Mažumas siejamas su tuo, kaip šalis, interpretuodama savo pajėgumus, geografinę vietą, politinį kontekstą ir pan., renkasi save pozicionuoti, kokį siekia užimti vaidmenį tarptautinėje erdvėje bei kaip kuriamas vaizdinys yra priimamas kitų.¹¹ Tad siekiant analizuoti užsienio politikos sprendimo priėmimo dinamiką, svarbu įtraukti diskurso, dominuojančių naratyvų bei sprendimo priėmimo konteksto dėmenį.¹² Atsispiriant nuo šių teiginių, darbe tvirtinama, kad geografinis dydis deterministiškai nenustato valstybės veikimo, svarbu kaip dydis, o su tuo susijęs numanomas valstybės vaidmuo tarptautinėje erdvėje, yra interpretuojamas.

Taip pat esami teoriniai aiškinimai sunkiai gali atskleisti kodėl mažosios valstybės įsitraukia į vienas operacijas, o kitose dalyvauti vengia, kodėl vyksta dalyvavimo aptariamoje veikloje pokyčiai ar kodėl yra įsitraukiama į tam tikrą operaciją tam tikru metu. Į šiuos klausimus atsakyti esamoms teorinėms prieigoms sudėtinga, kadangi nėra pakankamai atsižvelgiama į veikėjo ir tarptautinės sistemos tarpusavio sąveiką. Vidaus politikos procesų įtaką, šalies identitetą ar valstybės savarankišką išskaičiavimą akcentuojančios teorinės prieigos pakankamai neįvertina kaip vidaus procesai yra paveikiami išorės veiksnių, tuo tarpu į tarptautinės sistemos vaidmenį orientuotos teorijos pakankamai neįvertina valstybės vidaus procesų įtakos įsitraukimui į taikdarystės veiklą. Todėl šio darbo tikslas yra pritaikyti teorinį modelį, sujungiantį veikėjo ir struktūrinius veiksnius į bendrą teorinę prieigą, siekiant atskleisti sąlygas, lemiančias mažųjų dalyvavimo taikos operacijoje būdus. Šiam tikslui pasitelkiama konstruktyvistinė valstybės vaidmens teorija, teigianti, jog sąveika tarp veikėjo sampratos apie savo vaidmenį tarptautinėje sistemoje ir tai, kaip kiti sistemos dalyviai traktuoja veikėją bei kokius lūkesčius šiam kelia, nulemia užsienio politikos procesą.¹³ Vaidmens teorija apjungia veikėjo ir tarptautinės struktūros lygmenis, akcentuojant abipusį ryšį: veikėjas prisiima ir įgyvendina tam tikrus vaidmenis, kylančius iš sprendimų priėmimų suvokimo kokias funkcijas tarptautinėje sistemoje turėtų

⁹ Baldur Thorhallsson, "Studying small states: a review." *Islands and Small States Institute*, University of Malta, 2018; B. Thorhallsson, "The role of small states in the European Union" *Routledge*, 2017; Justinas Lingevičius, "Being a Small State: Discussion on the Role of Size", *Baltic Journal of political science*, 2018

¹⁰ B. Thorhallsson, "Studying small states: a review."

¹¹ ten pat

¹² P. Berger, T. Luckmann, "The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge", *Anchor Books*, 1966

¹³ Chung-Chiu Huang, "Interpreting Vietnam's China policy from the perspective of role theory: independent role versus interactive role", *International Relations*, Vol. 34(4), 2020, 524-543 p.; J. Bruce Biddle. „Recent Developments in Role Theory“. *American Review of Sociology* 12, 1986, 68-76 p.

atlikti jų valstybė, tačiau tuo pat metu veikėjas, veikdamas santykiuose su kitais, yra skatinamas priimti kitų, išorės veikėjų skatinamus vaidmenis ir su tuo susijusį veikimą.¹⁴

Akademiniėje literatūroje vaidmenų teorija taikoma analizuojant platų spektrą klausimų, įskaitant tarptautinių organizacijų, pvz. NATO ir Europos Sąjungos (ES) integracijos ir plėtros procesus;¹⁵ tarpvalstybinių dvišalių santykių dinamiką;¹⁶ kovos su klimato kaita politiką;¹⁷ lyčių lygybės ir kitų normų įsitvirtinimą valstybių politinėje darbotvarkėje.¹⁸ Tačiau taikos operacijų analizėse ši teorinė prieiga taikoma ribotai, išskyrus V. A. Gignoux darbą, kuriame autorius, pasitelkiant šią teorinį modelį, analizavo Belgijos ir Austrijos dalyvavimą Jungtinių Tautų Organizacijos (JT) taikos operacijose.¹⁹ Tačiau mažosios valstybės dalyvauja daugybėje įvairių taikos operacijų formatų, ne tik vadovaujamuose JT, todėl atsispiriant nuo V. A. Gignoux analizės, šiuo darbu siekiama praplėsti vaidmenų teorijos analizės lauką, pritaikant šią teorinę prieigą kitų tarptautinių taikos operacijų tyrimams.

Darbe formuluojama tezė, kad mažųjų valstybių dalyvavimo praktikos yra nulemtos siekio įgyvendinti tam tikrą vaidmenį tarptautinėje sistemoje. Tačiau mažosioms valstybėms dalyvaujant skirtinguose tarptautinių organizacijų ir dvišalių iniciatyvų formatuose, šalys yra skatinamos atsilipti į skirtingus joms priskiriamus vaidmenis ir su tuo siejamus lūkesčius, kylančius iš skirtingų kontekstų. Todėl antroji tezė, jog išorės veikėjų formuojamas diskursas, susijęs su tam tikru mažųjų valstybių vaidmenų akcentavimu, daro įtaką veikėjo savi-identifikacijai, tokiu būdu lemiant mažųjų įsitraukimą į taikos operacijas.

Estijos bei Lietuvos sprendimų prisijungti prie tarptautinės „Takubos“ operacijos Malyje atvejų analizės būdu siekiama atskleisti: kaip valstybių savi-identifikacija, susijusi su savo vaidmens tarptautinėje sistemoje interpretacija, lemia įsitraukimo į taikdarystės operacijas praktikas ir kaip tarptautinių veikėjų formuojamas naratyvas paskatina valstybių įsitraukimą. Siekiama įvertinti kaip išorės skatinamas naratyvas dėl valstybės vaidmens yra priimamas valstybės viduje, kokią įtaką tai daro veikėjo savi-identifikacijai ir to nulemtam veikimui taikdarystės operacijų atveju. Šių tikslų siekiama

¹⁴ Dirk Nabers, „Identity and role change in international politics”, Kn. „Role Theory in International Relations”, p. 74-92 p.

¹⁵ P.vz. Rikard Bengtsson, Ole Elgstrom „Reconsidering the European Union’s roles in international relations: self-conceptions, expectations, and performance”, Kn. „Role Theory in International Relations” sud. H. Maull, C.Frank, S.Harnisch,, *Routledge*. (Vol. 90), 2014, p. 113 - 147 p.

¹⁶ P.vz. Chiung-Chiu Huang, ““Interpreting Vietnam’s China policy from the perspective of role theory: independent role versus interactive role”

¹⁷ P.vz. sud. Paul G. Harris, „Climate Change and Foreign Policy– Case Studies from East to West”, *Routledge*, 2009

¹⁸ Þorgerður J. Einarsdóttir, “All that Glitters is Not Gold: Shrinking and Bending Gender Equality in Rankings and Nation Branding”, *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 28:2, 2020, 140-152 p.

¹⁹ V. Gignoux, “Explaining small states’ changing patterns of peacekeeping contributions through role theory: the case of Austria and Belgium”, *The University of Edinburgh*, 2018

analizuojant Prancūzijos, kaip pagrindinio tarptautinio veikėjo “Takubos” operacijoje, valstybėms keliamus vaidmenų lūkesčius ir kaip šie yra interpretuojami Estijos ir Lietuvos atveju. Sprendimų priėmimo proceso atsekimo būdu siekiama įvertinti kaip Prancūzijos skatintas diskursas keitė Lietuvos ir Estijos sprendimų priėmėjų suvokimą apie jų valstybių vaidmenį “Takubos” operacijos atžvilgiu. Atsispiriant nuo ankstesnės abiejų valstybių dalyvavimo taikos operacijose tradicijos, siekiama įvertinti, ar Prancūzijos skatintas diskursas paskatino pokytį abiejų analizuojamų atvejų sprendimų priėmėjų interpretacijoje dėl jų valstybės vaidmens taikos operacijų atžvilgiu. Taip pat apžvelgiant būdus, kuriais įsitraukta į “Takubos” operaciją, siekiama įvertinti sąsają tarp įsitraukimo pobūdžio ir valstybės vaidmens interpretacijos.

Taikant vaidmenų teoriją mažųjų valstybių užsienio politikos analizėje, šiuo darbu prisidedama prie mažųjų valstybių tyrimų literatūros, pavyzdžiais iliustruojant, jog mažųjų veikimas yra materialių ir socialinių, intersubjektyvių veiksnių sąveikos rezultatas. Taip pat siekiama iliustruoti, jog valstybės vaidmens suvokimas apie savo vaidmenį tarptautinėje sistemoje nėra tik šios identiteto ir savęs apsibrėžimo išraiška, tačiau kartu ir išorės keliamų lūkesčių rezultatas. Kartu šiuo darbu praplečiamas tarptautinių taikos operacijų akademinių tyrimų laukas. Esamos analizės plačiai nagrinėja klausimus, susijusius su taikos operacijų naudojamomis strategijomis ir priemonėmis, jų įtaka konflikto sprendimui.²⁰ O šiame darbe dėmesys skiriamas įsitraukimui į operacijas, kaip užsienio politikos įrankiui, analizuojant kaip ir kodėl valstybės įsitraukia į šią veiklą.

Darbe naudojamas “tarptautinių taikos operacijų” terminas vartojamas plačiai, referuojant į skirtingų organizacijų ir atskirų valstybių vadovaujamas tarptautines karines iniciatyvas trečiosiose šalyse, o atliekamos veiklos gali būti susijusios tiek su koviniais veiksmais, tiek ir taikos palaikymu, humanitarine pagalba, mokymais ar kita.

1. Teorinis pagrindas

Autoriai J. Derrida, M. Foucault bei kiti iškėlė naują mąstymo tradiciją, kuri pradėjo kvestionuoti nusistovėjusias realybės normas. Šie atsisakė priimti objektyviai suvokiamo pasaulio vaizdinį.

²⁰ Pvz. Joshua S. Goldstein, “Winning the war on war: The decline of armed conflict worldwide”, *Plume*, 2012 ;

Johan Schulhofer-Wohl, Nicholas Sambanis “Disarmament, Demobilization, and Reintegration Programs” *Fyris Tryck*, Sweden, 2010, 27-41 p.;

Jamie Levin, Dan Miodownik. “The Imperative to Explore the Impact of Disarmament on Peace-making Efforts and Conflict Recurrence.” *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 22.4, 2016, 347-356 p.

Jų suformuluota post-struktūralizmo idėja siūlo, jog realybė yra socialiai per diskursyvines praktikas konstruojamas darinys.²¹ Tarptautinė politika yra ne materiali ir objektyviai egzistuojanti, o intersubjektyviai suvokiama tikrovė. Todėl šios teorijos tikslas yra gilintis kaip skirtingi veikėjai suvokia ir aiškina pasaulį bei kaip subjektyvios reikšmės tampa suvokiamos objektyvia realybe.²²

Post-struktūralizmas yra aktualus šiuo atžvilgiu, nes panašiai ir mažųjų valstybių literatūra skatina abejoti mažumu, kaip objektyviu empiriniu faktu, keliamas klausimas - kaip mažumas formuojamas per politines praktikas? Nesant sutarimo ką laikyti maža valstybe, šis terminas yra nuolatinį diskusijų objektu. Mažųjų valstybių literatūros keliama prielaida, jog tai yra labiau politinis terminas, nei empirinė, savaime egzistuojanti kategorija. Svarbu kaip ir kokiame kontekste struktūriniai, materialūs veiksniai yra suvokiami ir interpretuojami.²³ Maža valstybė yra ne tik geografinė kategorija, bet kartu būdas kaip šalis save supranta ir kartu yra suprantama kitų, o tai lemia atitinkamą elgesį tarptautinėje arenoje.

Konstruktivistinio tarptautinių santykių teorijos klasikas A. Wendt kalba, jog veikėjų veikimas tarptautinėje arenoje yra nulemtas jų tapatybių, kurios atsiranda iš sąveikos tarp įsitikinimų, kuriuos apie save turi pats veikėjas, ir to, kaip šie įsitikimai yra priimami kitų. Abu šie aspektai yra glaudžiai susiję ir vienas kitą veikiantys. Veikėjo veiksmai, nulemti jo suvokimo apie save, daro įtaką kitų suvokimui, tuo tarpu kitų įsitikinimai ir veiksmai daro įtaką veikėjo savi-identifikacijai.²⁴ Konstruktivistinė prieiga pabrėžia abipusę veikėjo - struktūros sąveiką. Tarptautinėje sistemoje valstybių įsivaizdavimai apie save formuojasi per nuolatinę tarpusavio socialinę interakciją su kitais, nuolatinį buvusių interakcijų vertinimą. Valstybės įsivaizdavimas apie savo vaidmenį tarptautinėje sistemoje yra nulemtas jos veikimo socialiniame kontekste, šis negali egzistuoti autonomiškai be kitų. Mažųjų šalių atveju, valstybė gali suvokti save kaip mažą tik per santykį su kitais.²⁵

R. Keohane siūlo valstybių gradacijos sistemą. Anot jo, svarbu kaip lyderiai, atsižvelgiant į santykį su kitais, apibrėžia šalies dydį ir kaip šis apibrėžimas priimamas kitų veikėjų. Autorius išskiria

²¹ J. Lingevičius, "Dydžio apibrėžimai tarptautiniuose santykiuose: Kas yra mažos valstybės mažumas?", (Magistro darbas, Vilniaus Universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas), 2016, 12-17 p.

²² Ten pat

²³ B.Thorhallsson "Studying small states: a review."

²⁴ H. Maull, C.Frank, S.Harnisch, "Role theory in international relations: approaches and analyses", *Routledge*. (Vol. 90), 2014. p. 19; Pirminis šaltinis: Alexander Wendt, "The Agent-Structure Problem in International Relations Theory", *International Organization* Vol. 41, No. 3, 1987, 335-370p.

²⁵ P. Berger, T. Luckmann, "The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge"

keturias kategorijas: Sistemą lemiančios galios (didžiosios); Darančios įtaką sistemai (antraeilės galios); sistemą galinčios veikti (vidutinės); sistemą neveikiančios šalys (mažosios).²⁶ Svarbu, anot R. Keohane, kuriai gradacijos skalei valstybė pati save priskiria ir kaip valstybės pristatomas vaidmuo tarptautinėje sistemoje yra priimamas kitų. R. Keohane sako, jog valstybė, nepaisant savo dydžio, gali imtis proaktyvios politikos tam tikroje politikos srityje, mobilizuoti resursus ir kompetencijas, taip įgyti sprendimo galią ir konkrečioje srityje pakilti virš mažos šalies suvokimo.²⁷ Pavyzdžiui, Skandinavijos valstybių pasirinkimas nuosekliai užimti aktyvios mediatorės vaidmenį konfliktų sprendimuose, teikiant savo sprendimus, resursus ir kompetencijas, didina jų matomumą tarptautinėse institucijose, o kartu leidžia įgyti sprendžiamąją galią, tokiu būdu išeinant iš mažosios šalies suvokimo šioje srityje.²⁸ Tad aptartų autorių formuluojama prielaida, kuri aktuali šio darbo atveju, jog dydis nėra natūrali kondicija, tačiau socialiai konstruojamas ir interpretuojamas, tai intersubjektyvi reikšmė, nulemta politinio proceso ir veikėjų tarpusavio santykio.²⁹

1.1. Vaidmenų teorija

Darbe taikoma valstybių vaidmenų teorija teigia, jog tarptautiniuose santykiuose valstybės atlieka tam tikrą vaidmenį, t.y. elgiasi pagal tam tikras kolektyviai interpretuojamas normas.³⁰ Šios kyla iš veikėjo savi-identifikacijos ir tarptautinio socialinio konteksto sąveikos. Vaidmuo nėra subjektyviai tik veikėjo pasirinktas, šis inter-subjektyviai apibrėžiamas, interakcijos su kitais tarptautinės sistemos veikėjais metu. Veikdami santykyje su kitais, veikėjai taip pat perima vaidmenis, kurių iš jų tikisi kiti.³¹ Tad vaidmuo nėra tik savęs apibrėžimo ar nacionalinio identiteto išraiška. Vaidmuo yra rezultatas sąveikos tarp kitų valstybių lūkesčių (alter) ir vidaus savi-identifikacijos (ego), sąveika tarp tarptautinės struktūros ir valstybės tapatybės.³² Vaidmens šaltiniai: ego ir alter. *Ego* - kylantis iš savęs apsibrėžimo (identiteto, strateginės kultūros); *alter* - iš socialinio konteksto, kitų veikėjų lūkesčių.

²⁶ R. Keohane, "Lilliputians' dilemmas: small states in international politics", *International Organization*, 23(2), 1969, 291–310 p.

²⁷ Ten pat

²⁸ A.Hagemann, I. Bramsen, "New Nordic Peace. Nordic Peace and Conflict Resolution Efforts", *Nordic Council of Ministers*, 2019

²⁹ A.Wendt, "Social Theory of International Politics". *Cambridge: Cambridge University Press*, 1999

³⁰ Dirk Nabers, "Identity and role change in international politics", p. 74-92 p.

³¹ Ten pat

³² J. Lantis, R. Beasley, "Comparative foreign policy analysis", Kn. W.R.Thompson "Oxford Research. Encyclopedia of Politics", Oxford University Press, 2017

Vaidmenų teorija atskleidžia abipusę veikėjo - struktūros sąveiką. Struktūra (t.y. kitų lūkesčiai, įsitikinimai) daro įtaką veikėjo savi-identifikacijai (identitetui), tačiau kartu savi-identifikacija ir to nulemti veiksmai keičia kitų suvokimą (struktūrą). Autorė C. Frank iliustruoja tai Vokietijos atvejo analize, tirdama Vokietijos balansavimą tarp “civilinės galios” vaidmens ir išorės spaudimo didinti šalies karinį aktyvumą.³³ Nuoseklus politinis veikimas, sąlygotas valstybės tapatybės, įtvirtina “civilinės galios” vaidmenį, tačiau šis vaidmuo išlieka nuolatinėje įtampoje su kitų tarptautinių veikėjų lūkesčiais, kylančiais iš Vokietijos, kaip didžiosios galios statuso, kuris atitinkamai skatina karinį aktyvumą.³⁴ Vaidmenų teorija suponuoja, jog veikėjo savi-identifikacija ir tarptautinės sistemos keliama lūkesčiai sąlygoja vaidmens naratyvą, su kuriuo tapatinasi sprendimų priėmėjai, o tai atitinkamai lemia užsienio politikos veikimą.

1.2. Ego (veikėjo) veiksnys. Statuso teorijos ir Strateginių studijų sąsaja

Vaidmenų teorija teigia, jog valstybės suvokia save kaip turinčias tam tikras funkcijas tarptautinėje sistemoje, kurios yra nulemtos istorinės patirties, kultūrinių nuostatų, tapatybių.³⁵ Ši tezė sietina su strateginės kultūros tyrimų prieiga, kuri, kaip ir vaidmenų teorija, interpretatyviai žvelgia kaip veikėjai traktuoja savo vaidmenį, atsižvelgiant tiek į materialiuosius kintamuosius: turimus pajėgumus, resursus, geografiją ir pan., tiek į normatyvinius: istoriją, identitetą. Per ilgą laiką susiformavusi ir dominuojanti interpretacija lemia numanomą veikimo kryptį ir tai, jog valstybė teikia preferenciją atitinkamai veikimo logikai.

Tačiau ši prieiga kritikuojama, jog strateginė kultūra nebūtinai yra sprendimus lemiantis faktorius savaime, o labiau instrumentas priimamų sprendimų legitimumui didinti.³⁶ A. I. Johnston, analizavęs strateginių studijų disciplinos evoliuciją, teigia, jog strateginių studijų interpretacija gali būti naratyvu, kuriuo politinis elitas pateisina priimamus sprendimus, nors tikrieji sprendimo motyvai gali būti skirtingi.³⁷ Valstybės vaidmens naratyvas gali būti svarbiu telkiant paramą sprendimui, tačiau nėra esminiu sprendimo motyvu. Reaguojant į tai, darbe siekiama įvertinti, ar vaidmens siekis gali būti sprendimą lemiančiu faktoriumi savaime.

³³ Cornelia Frank “Comparing Germany’s and Poland’s ESDPs: roles, path dependencies, learning and socialization”, kn. S. Harnisch, C. Frank, H. W. Maull “Role Theory in International Relations”, *Taylor & Francis Group*, 2011, 131-147 p.

³⁴ Ten pat

³⁵ S. Harnisch, C. Frank, H. W. Maull “Role Theory in International Relations”, *Taylor & Francis Group*, 2011, 27 p.

³⁶ Christos Kassimeris, “The foreign policy of small powers”, *International politics*, 2009, 84-101p.

³⁷ Alastair Iain Johnston “Thinking about strategic culture”, *International security*, Vol.19, Nr.4, 1995

1.3. Kokie galimi vaidmenys tarptautinių karinių operacijų atžvilgiu?

Valstybių fiziniai skirtumai, turimi resursai negali būti suvokiami be diskurso, svarbu kaip materialūs dalykai yra įkontekstinami, kaip šie reflektuojami ir kokiais būdais jie tampa svarbūs. Mažųjų šalių atveju, svarbu analizuoti kaip šalis interpretuoja savo dydį ir kaip kalba apie save, kaip dydis yra pristatomas, o akademinė literatūra išskiria bent dvi išsiskiriančias mažos valstybės interpretacijas: mažumas kaip ribotumas, arba mažumas kaip neutralumo bruožas. Atitinkamai su tuo susiję ir numanomi valstybių vaidmenys ir elgesio modeliai.

1.3.1. Realistinis aiškinimas

Šalys, linkusios referuoti į skirtumus tarp didžiųjų ir mažųjų valstybių, į jų nelygybę bei traktuoti šalies dydį kaip sąlygą, ribojančią galimybes veikti tarptautinėje politikoje, atspindi neorealistinę perspektyvą. Šiuo požiūriu tarptautinė sistema veikia anarchijos ir galių pusiausvyros sąlygomis, todėl mažosios šalys siekia pagalbos iš didžiųjų partnerių, jog užsitikrintų saugumą. R. B. Pedersen teigia, jog šiuo atveju pagrindinė motyvacija mažosioms šalims įsitraukti į toli esančius konfliktus, kuriuose šios neturi tiesioginio intereso, yra pagalba didesniems partneriams, tikintis, jog tai mainais padės užsitikrinti saugumą pačioms.³⁸ Įsitraukimas į taikdarystės operacijas, perimant dalį darbo, traktuojamas kaip būdas užsitikrinti didžiųjų galių palankumą bei jų teikiamas saugumo garantijas.

Šiuo atveju aktuali „pastogės“ (angl. *Shelter-seeking*) teorija, teigianti, jog tarptautinė sistema yra anarchiška, todėl mažosioms valstybėms reikia aljanso arba didžiosios galios suteikiamos apsaugos, jog jos galėtų išgyventi bei klestėti.³⁹ Valstybės suvokia savo mažą dydį kaip ribotumą, apsunkinantį galimybę išlikti ir lemiantį didesnės galios paramos poreikį. Tokios šalys konstruoja savo įsitraukimo į užsienio konfliktus strategiją remiantis saugumo užtikrintojo interesais. Mainais gaudant karinę apsaugą bei saugumo garantijas, mažosios valstybės sutinka priimti didžiosios galios įtaką savo užsienio politikos pasirinkimams, šiuo atveju, sprendimams dėl dalyvavimo taikdarystės operacijose.

Šis aiškinimas, besiremiantis galių balanso suvokimu, traktuoja įsitraukimą į operacijas kaip racionalų būdą užsitikrinti savo paties saugumą, stiprinant bendradarbiavimą su didžiąja galia,

³⁸ Rasmus Brun Pedersen, *Bandwagon for Status: Changing Patterns in the Nordic States Status-seeking Strategies?*, *International Peacekeeping*, 25:2, 2018, 217-241

³⁹ B. Thorhallsson, S. Teinsson, „The Theory of Shelter“, pranešimas konferencijoje „Small States and the New Security Environment“, Islandijos Universitetas, Reikjavikas, Islandija, 2018 m. birželio 26 d.

pagrindiniu savo paties saugumo garantu. Mažoji galia stengiasi formuoti "patikimos partnerės" vaidmenį, o jos politikos pasirinkimai yra orientuoti į didžiosios galios poreikius, interesus ir abipusio ryšio stiprinimą.

1.3.2. Liberalus institucionalizmas

Iš kitos pusės, valstybės, iškeliančios mažą dydį labiau kaip galimybę, nei kaip ribotumą, remiasi liberalaus institucionalizmo teorija. Nepaisant ribotų resursų, mažumas gali būti asocijuojamas su atvirumu, skaidrumu bei galios interesų nebuvimu. B. Thorhallsson teigia, jog šalys gali pozicionuoti save kaip neutralius arbitrus, saugančius taisyklėmis paremtą tvarką didžiųjų galių interesų susidūrimo akivaizdoje.⁴⁰ Šiems veikėjams yra svarbus lygiateisis dalyvavimas tarptautinėse institucijose, teise grįsta tvarka bei susirūpinimas globalia taika. Taip pat legitimumas bei tarptautinės normos yra šių prioritetas. Vilniaus Universito tyrėjas J. Lingevičius aptaria Naujosios Zelandijos pavyzdį, kuri, formuluodama savo užsienio politikos viziją, pozicionuoja dydį kaip galimybę, o ne ribotumą.⁴¹ Mažumas siejamas su konkrečiais intersubjektyviais veiksniais, tokiais kaip reputacija, pasitikėjimas, neutralumas, sąžiningumas ir pan., kurie pristatomi kaip objektyvūs mažosios šalies kriterijai.

Tokios šalys pozicionuoja save ne kaip saugumo vartotojas, priklausomas nuo didžiųjų galių, tačiau siekia kurti labiau savarankišką veikimo strategiją. Taikos palaikymo operacijų atveju, šios pabrėžia mažumą, kaip nešališkumo bei galios interesų nebuvimo požymį, kurdami neutralaus veikėjo vaizdinį. Paprastai renkamosi užimti mediatoriaus vaidmenį, aktyviau įsitraukti į nesmurtinius veiksmus bei dalyvauti civiliniais, o ne kariniais būdais, tad civilinės misijos yra jų prioritetas. Taip pat labiau palaikomos tarptautinių organizacijų, o ne ad hoc paskirų valstybių vadovaujamos operacijos.⁴² Tarptautiniuose formatuose veikiama siekiant kurti teisės viršenybės bei daugi-

1.4. Alter (tarptautinės sistemos) veiksnys

⁴⁰ Baldur Thorhallsson, Anders Wivel. "Small states in the European Union: what do we know and what would we like to know?" *Cambridge review of international affairs* 19.4, 2006: 651-668.

⁴¹ Justinas Lingevičius, "Being a Small State: Discussion on the Role of Size", *Baltic Journal of political science*, 2018

⁴² Lawrence, Tony. "Estonia And Unifil: The Benefits to a Small State of Un Peacekeeping." *Journal on Baltic Security* 3.2 (2017): 17-27 p.

Tačiau tai, kaip veikėjas save pristato, nebūtinai atitinka jo elgseną. A. I. Johnston mini, jog strateginis elgesys paprastai suvokiamas izoliuotai, nepakankamai akcentuojant, jog valstybės elgesys yra priklausomas nuo kitų veikėjų lūkesčių.⁴³ Strateginės kultūros prieiga akcentuoja veikėjo saviidentifikacijos (ego) svarbą, mažiau įvertinant kaip ši identifikacija yra priimama kitų (alter). Reaguojant į tai, darbe teigiama, jog neatitikimą tarp valstybės interpretacijos dėl savo vaidmens ir jos veikimo lemia kitų tarptautinės sistemos veikėjų keliami lūkesčiai, keičiantys veikėjo vaidmens interpretaciją.

Konstruktivizmo teorijos autoriai pabrėžia, jog šalys, tuo pat metu veikdamos įvairiuose instituciniuose kontekstuose, turi priimti skirtingus vaidmenis, kylančius iš skirtingų šaltinių. M. Barnett ir M. Finnemore pagrindžia, jog valstybių socializacija tarptautinėse organizacijose formuoja diskursą, skatinantį valstybes priimti normatyvinį vaidmenį ir su tuo susijusį politinį veikimą.⁴⁴ R. Adler-Nissen ir V. Pouliot, aptardami derybas JT saugumo taryboje dėl karinės intervencijos į Libiją, pristato kaip tarp veikėjų vykstantis socializacinis procesas bei skatinamas diskursas, apeliuojant į veikėjų humanitarinį vaidmenį, didina spaudimą valstybėms priimti su tuo siejamus politinius sprendimus, autorių aptartu atveju, apsisprendimą dėl intervencijos.⁴⁵ Tai įrodo, jog tarptautinių veikėjų/institucijų formuojamas diskursas skatina sprendimų priėmėjus valstybės viduje reflektuoti ir tapatintis su išorės skatinamu naratyvu, stengiantis atsakyti į keliamus lūkesčius.

1.5. Kintantis tarptautinių karinių operacijų kontekstas

Tuo pat metu mažosios šalys veikia skirtinguose instituciniuose kontekstuose, kas lemia, jog jos skatinamos atsiliepti į skirtingų formatų keliamus vaidmenis: pvz. sąjungininkų skatinamo patikimo partnerio; JT tarptautinės taikdarystės veiklos remėjos ir pan. Tačiau mažai šaliai atsiliepti į visus lūkesčius yra sudėtinga dėl ribotų resursų. Šalys priverstos rinktis į kuriuos vaidmenų lūkesčius atsakyti, kadangi taikos operacijų veikloje matoma daug įsitraukusių veikėjų, o veiklos spektras ypač platus. Palyginimui, šaltojo karo metais operacijos pasižymėjo labai konkrečiu veiklos būdu ir nedideliu skaičiumi įsitraukusių dalyvių. Jos įprastai būdavo skirtos taikai palaikyti, taikos susitarimų vykdymo ir ugnies nutraukimo stebėsenai. JT operacijos buvo pagrindinės ir bene vienintelės. Jų tikslas palaikyti status quo, veikti tik su lengvaisiais ginklais ir jėgą naudoti išskirtinai tik savigynai.

⁴³ Ten pat

⁴⁴ M. Barnett, M. Finnemore, "The Politics, Power, and Pathologies of International Organizations", *International Organization*, Vol. 53, No. 4, 1999, 699–732 p.

⁴⁵ R. Adler-Nissen, V. Pouliot, "Power in Practice: Negotiating the International Intervention in Libya", *European Journal of International Relations*, 2014

Tokiose operacijose mažosios arba vidutinio dydžio valstybės buvo pagrindinės taikdarės. Taip pat operacijos pasižymėjo nešališkumu ir plačiu sutarimu dėl jų poreikio ir mandato.⁴⁶ Bet ir operacijų skaičius buvo nedidelis.

Bipolės sistemos griūtis po šaltojo karo ir tradicinių taikos palaikymo operacijų nesėkmės Ruandoje, Kosove, Somalyje, Kambodžoje atskleidė tradicinio taikos palaikymo, išskirtinai besikliaujančio ribotu jėgos panaudojimu, negebėjimą reaguoti į naujųjų konfliktų situacijas.⁴⁷ Tai vertė abejoti ar taiką galima išlaikyti ar įtvirtinti be stipresnių mandatų, leidžiančių naudoti jėgą. P. V. Jakobsen teigia, jog besikeičiantys taikdarystės poreikiai lėmė, kad JT operacijos, pagrinde lyderiaujamos mažųjų ar vidutinio dydžio valstybių, ėmė prarasti operacijų monopolį, vis daugiau veikėjų įsitraukiant į taikdarystės veiklą: Šiaurės atlanto sutarties organizacija (NATO), Europos Sąjunga (ES), Afrikos Sąjunga, Europos Saugumo Bendradarbiavimo Organizacija (ESBO) ir kiti tapo žaidėjais taikdarystės arenoje, o JT nebebuvo vienintelės taikdarystės praktikų formuotojos. Taip pat keitėsi ir įsitraukusios valstybės bei jų skaičius: šaltojo karo metais operacijose dalyvaudavo mažosios arba vidutinio dydžio šalys, dažnai iš vakarų šalių bloko, o po šaltojo karo matomas vis aktyvesnis didžiųjų šalių, tokių kaip Jungtinės Karalystės, Prancūzijos ar JAV įsitraukimas.⁴⁸ Kinija, Rusija taip pat stengiasi tapti reikšmingomis tarptautinių intervencijų žaidėjomis. P. V. Jakobsen kalba, jog pokytį rodo ir atsirandančios ad hoc koalicijos. Tai atskirų, pagrinde didžiųjų valstybių suburiamos koalicijos tam tikrai užduočiai vykdyti.⁴⁹

Išaugęs įsitraukusių dalyvių skaičius, platus taikdarystės formatų spektras ir kintanti konfliktų dinamika pasaulyje keitė ir taikdarystės užduočių spektrą. Nuo gana siaurų mandatų JT operacijose šaltojo karo metais, kuomet veikla pagrinde buvo orientuota į stebėjimą, šiandien taikdarystės operacijų veiklos spektras plačiai išsiplėtęs. Šių dienų operacijos apima ir griežtas karines užduotis, įskaitant tiesioginę kovą, tam tikras politines ir administracines užduotis, vystomojo bendradarbiavimo veiklą ir kita.⁵⁰

Šiame kontekste mažosios šalys turi persvarstyti savo vaidmenį taikdarystės veikloje. Remiantis vaidmenų teorija, darytina prielaida, kad besikeičianti taikdarystės dinamika, didėjantis įsitraukusių veikėjų skaičius didina spaudimą valstybėms tuo pat metu priimti daugiau skirtingų vaidmenų,

⁴⁶ David M. Malone, Karin Wermester, "Boom and bust? The changing nature of UN peacekeeping", *International peacekeeping*, 7:4, 37-54, 2007

⁴⁷ V. Gignoux, "Explaining small states' changing patterns of peacekeeping contributions through role theory: the case of Austria and Belgium", *The University of Edinburgh*, 2018, 21-36 p.

⁴⁸ Peter Viggo Jakobsen, "The emerging consensus on grey area peace operations doctrine: Will it last and enhance operational effectiveness?", 2007

⁴⁹ Ten pat

⁵⁰ V. Gignoux, 21-36 p.

galbūt neretai išsiskiriančių. R. Mariager ir A. Wivel pateikia Danijos atvejį, pristatydami kaip šalis, visuomet buvusi neutrali taikdarė, pasisakanti už ribotą jėgos panaudojimą, vis aktyviau dalyvauja karinėmis priemonėmis, siekdama aktyviai remti JAV vadovaujamas operacijas.⁵¹ Anot autorių, šaltojo karo metais Danija, kaip ir kitos Skandinavijos šalys, gebėjo kurti neutralių mediatorių vaidmenį, tačiau besikeičianti konfliktų, o kartu ir intervencijų dinamika vis labiau apsunkina galimybes išlaikyti šį vaidmenį.⁵² Pratešiant aptartų autorių įdirbį, šiame darbe siekiama įvertinti, kaip mažosios šalys varijuoja atliepdamos skirtingų formatų joms keliamus lūkesčius dėl dalyvavimo taikdarystės veikloje bei kaip tarptautiniai veikėjai, apeliuodami į tam tikrą mažųjų valstybių vaidmenį, daro įtaką jų veiklos praktikoms.

1.6. Diskusija šalies viduje

Aptartas kontekstas lemia, kad sprendimų priėmėjai valstybėse yra priversti rinktis kuriuos vaidmenis skatinti ir kaip atsiliepti į keliamus lūkesčius. Kadangi valstybė nėra vientisas darinys, o demokratinėse visuomenėse sprendimų priėmime dalyvauja skirtingi politikos dalyviai, vaidmenų teorijos autoriai pažymi, jog skirtingi veikėjai viduje gali skirtingai traktuoti istorinį, normatyvinį, materialųjį kontekstą aiškinant “kas yra jų valstybė” tarptautinėje sistemoje ir kaip ši turėtų elgtis, tad atitinkamai randasi išsiskiriančių vertinimų dėl siektino vaidmens.⁵³ Tuo pačiu skirtingai yra interpretuojamas tarptautinių veikėjų formuojamas diskursas ir esama išsiskiriančių vertinimų į kuriuos lūkesčius ir kokiais būdais reiktų atsiliepti. Tad kaip skirtingos vaidmens interpretacijos valstybės viduje keičia valstybės veikimą operacijų atžvilgiu?

V. A. Gigueux išskiria galimą įtampą apeliuojant į skirtingus siektinus vaidmenis pagal politinę ir pagal institucinę liniją. Demokratijose, kuriose mandatą suteikia Parlamentas, skirtingos politinės jėgos apeliuoja į skirtingus vaidmenis, priklausomai nuo partijos idėjinės linijos. Institucine prasme, autorius išskiria skirtumą tarp kariuomenės ir civilinės vadovybės. Diplomatinis personalas bei politikai siekia didinti matomumą ir prestižą tarptautinėse institucijose, todėl labiau linkę priimti tarptautinių organizacijų skatinamus humanitarinio veikėjo vaidmenis. Tuo tarpu karinis personalas mažosiose valstybėse, labiau linkęs įsitraukti į operacijas, orientuotas į karines užduotis, jog įgytų

⁵¹ Rasmus Mariager, Anders Wivel, “From Nordic Peacekeeper to NATO Peacemaker: Denmark’s Journey from Semi-neutral to Super Ally”, Kn.”Small states and the new security”, sud. Anne-Marie Brady, Baldur Thorhallsson, 2021, 103-119 p.

⁵² Ten pat

⁵³ V. Gigueux, “Explaining small states’ changing patterns of peacekeeping contributions through role theory: the case of Austria and Belgium”, 37-58 p.

praktinės patirties ir didintų kompetencijas.⁵⁴ Remiantis V. Gigueux prielaidomis, darbe siekiama įvertinti institucinius ir politinius valstybės vaidmens interpretacijos skirtumus Estijos ir Lietuvos atvejais.

2. Metodologija

Siekiant darbe keliamo tikslo, empiriniais pavyzdžiais analizuojama sąveika tarp struktūrinių veiksnių dėl vaidmens lūkesčių, kylančių iš kitų tarptautinės sistemos veikėjų, ir vidaus politikos procesų, derantis dėl tam tikro vaidmens įgyvendinimo. Teigiama, jog šių veiksnių sąveikos rezultatas, kaip valstybės vaidmens taikos operacijų atžvilgiu interpretacija, yra nepriklausomas kintamasis, lemiantis įsitraukimo į operacijas praktikas.

Darbe proceso atsekimo metodu nagrinėjami du atvejai: Estijos ir Lietuvos sprendimai įsitraukti į Prancūzijos vadovaujamą tarptautinę operaciją “Takuba” Malyje. Proceso atsekimo būdu rekonstruojant sprendimų priėmimo eigą, siekiama atskleisti kaip “Takuba” atsirado politinėje darbotvarkėje kiekvienu atveju ir kaip sprendimų priėmėjai kiekvienoje iš valstybių priėjo iki sprendimo siųsti karių į šią operaciją. Proceso analizė leidžia atskleisti kaip išorės veikėjo skatinami lūkesčiai yra interpretuojami šalies viduje, analizuojant kaip sprendimų priėmėjai kalba ir identifikuoja su išorės skatinamu vaidmeniu.

Analizei pasirinkti Estijos ir Lietuvos atvejai pasižymi panašiais bruožais: panašiu dydžiu, materialiniais pajėgumais, politine sistema, integravimosi į tarptautines organizacijas lygiu. Abi yra Baltijos jūros regione, o pagrindine saugumo grėsme laiko kaimyninę Rusiją. Abi valstybės turi panašią dalyvavimo taikdarystės veikloje patirtį, dalyvaudamos šioje veikloje nuo 90-ųjų metų. Nepaisant to, įsitraukimo lygis ir dalyvavimas “Takubos” operacijoje išsiskiria.

Estijai ši operacija yra absoliutus prioritetas. Prancūzijos vadovaujama operacija “Barkhane” Malyje ir vėliau operacija “Takuba” 2018 m. - 2022 m. laikotarpiu yra didžiausia ir bene svarbiausia Estijos tarptautinė karinė kontribucija.⁵⁵ “Takubai” skiriami ženkliai didesni resursai, lyginant su kitomis operacijomis, taip pat Estija buvo tarp pirmųjų valstybių, tapusių šios operacijos dalyve. Lietuvos atveju, ilgą laiką “Takuba” nelaikyta prioritetu. Lietuva buvo paskutinioji sprendimą priėmusi operacijos dalyvė, apsisprendusi įsitraukti 2021 m. pabaigoje, tačiau dėl misijos perorganizavimo, realiai įsitraukta taip ir nebuvo. Dėl šios priežasties, taikant vaidmens teoriją, siekiama paaiškinti šių panašių atvejų skirtingo veikimo priežastis. Analizės žingsniai:

⁵⁴ Ten pat

⁵⁵ Estijos Respublikos Gynybos pajėgos “Operations abroad”, <<https://mil.ee/en/defence-forces/operations-abroad/#t-barkhane>>, Žiūrėta [2022-03-20]

1. Išorės skatinamo vaidmens identifikavimas

Analizėje pradedama nuo Prancūzijos, kaip pagrindinio “Takubos” operacijos veikėjo, formuluojamų lūkesčių dėl mažųjų valstybių vaidmens, pristatymu. Remiantis antriniais šaltiniais, siekiama identifikuoti operacijos tikslus, pristatyti kodėl yra siekiama tarptautinių partnerių įsitraukimo bei kokiais būdais tai yra daroma. Jog identifikuoti Prancūzijos lūkesčius keliamus kiekvienai iš valstybių konkrečiai, pristatomas dvišalio karinio bendradarbiavimo kontekstas su aptariamomis valstybėmis.

Pažymėtina, jog vaidmenų teorija neretai kritikuojama kaip metodiškai neišplėtotą, kadangi ši naudoja platų spektrą skirtingų analizės įrankių. C. Thies rašo, jog: “nėra aiškos metodologijos kaip geriausiai identifikuoti vaidmenis.”⁵⁶ Tačiau tuo pačiu jis siūlo, jog analizei gali būti pasitelkta pirminių šaltinių, įskaitant politikos formuotojų pasisakymų tyrimai, taip pat turinio analizė, tiriant oficialius dokumentus, indikuojančius apie tam tikrus apibrėžimus, dėl to, kokie veikimo būdai yra tinkami valstybei ir kokias funkcijas ši turėtų atlikti tarptautinėje sistemoje.⁵⁷ Remiantis C. Thies siūlomą metodu, analizuojami vieši Prancūzijos pareigūnų pasisakymai, siekiant identifikuoti naratyvą, susijusį su keliamais lūkesčiais dėl tam tikro Estijos ir Lietuvos vaidmens prisiėmimo operacijos “Takuba” atžvilgiu.⁵⁸ Papildomai, Prancūzijos akcentuotus lūkesčius siekiama išskirti atliekant interviu su sprendimų priėmimo procese dalyvavusiais pareigūnais.

2. Veikėjo vaidmens taikos operacijų atžvilgiu identifikavimas

Aptariant Estijos ir Lietuvos atvejus, pradedama nuo ankstesnės valstybių dalyvavimo taikos operacijose patirties pristatymo, siekiant išskirti vaidmenis, kuriais šalys grindė ankstesnį savo įsitraukimą į taikos operacijas. Darbe laikomasi nuostatos, jog socialinis vaidmuo nėra kintamasis, veikiantis elgesį nepriklausomai nuo kitų veiksnių. Kokių vaidmenų gali būti imtasi priklauso nuo materialių, institucijų, finansinių veiksnių, taip pat istorinio indentiteto ir kitų veiksnių. C. Thies teigia, jog naratyvai, susiję su valstybės pasirinkimu identifikuotis su tam tikru vaidmeniu tarptautinėje sistemoje, atsižvelgiant į aptartus veiksnius, gali būti išskiriami interpretuojant antrinius šaltinius.⁵⁹ Todėl kiekvienu iš tiriamųjų atvejų, apžvelgiant kitų autorių darbus bei atliekant oficialių strateginių dokumentų turinio analizę, identifikuojami pagrindiniai vaidmenys, kuriais kiekviena iš valstybių grindė savo įsitraukimą į ankstesnes taikdarystės operacijas.

3. Identifikuoti kaip išorės vaidmens lūkesčiai daro įtaką veikėjo saves suvokimui

⁵⁶ Cameron G. Thies, “Role Theory and Foreign Policy Analysis in Latin America”, *Foreign Policy Analysis*, Volume 13, Issue 3, 2017, p. 669.

⁵⁷ Ten pat

⁵⁸ Cameron G. Thies, 669-671 p.

⁵⁹ Ten pat

Išskyrus valstybių vaidmenis, kuriais grindžiamas įsitraukimas į ankstesnes operacijas, bei identifikavus Prancūzijos keltus vaidmenų lūkesčius, proceso atsekimo metodu siekiama įvertinti kaip Prancūzijos skatinami vaidmenys reflektuoti abiejų valstybių viduje ir kaip tai keitė iki tol buvusią dalyvavimo taikos operacijose vaidmens sampratą. Šioje stadijoje siekiama įvertinti: kaip skirtingi vaidmenys reflektuoti sprendimo priėmimo metu? Ar matyti konfliktas tarp sprendimų priėmėjų akcentuojant skirtingus vaidmenis? Taip pat ar matyti išsiskiriantys lūkesčiai tarp sprendimų priėmėjų valstybės viduje ir tarptautinių veikėjų? Šiam tikslui atliekami interviu su sprendimo priėmimo procese dalyvavusiais pareigūnais užsienio reikalų ir krašto apsaugos ministerijose, siekiant detaliuoti sprendimo priėmimo proceso eigą ir skirtingų veikėjų išsakomus ne/įsitraukimo motyvus. Šiuo tikslu atsakymus dėl dalyvavimo operacijoje motyvų taip pat raštu pateikė vienas iš Estijos parlamento narių. Taip pat turinio analizės metodu apžvelgiami su „Takubos“ operacijos sprendimais susiję oficialūs dokumentai, taip pat Estijos ir Lietuvos pareigūnų pasisakymai, siekiant identifikuoti vaidmenis, kuriais grindžiamas įsitraukimas į operaciją. Siekiama įvertinti ar matomas konfliktas tarp skirtingų akcentuojamų vaidmenų.

4. Aptarti sąsaja tarp vaidmens sampratos ir įsitraukimo pobūdžio

Galiausiai, aptariama kaip vaidmens samprata nulemia įsitraukimo į operaciją pobūdį. Kadangi taikdarystės operacijų užduotys įtraukia platų spektrą veiklų, analizė remiasi ne tik dvinariu „dalyvavimo“ / „nedalyvavimo“ lygmeniu, tačiau žvelgiama ir į įsitraukimo laiką ir būdus, skirtus resursus, numatytas išlygas dalyvavimui, ribojimus karinės jėgos panaudojimui ir pan. Šia dalimi iliustruojama kaip vaidmens interpretacija lemia konkrečias įsitraukimo praktikas.

Pažymėtina, kad tyrimo objektas yra abiejų šalių sprendimai įsitraukti ir, Estijos atveju, sprendimas pratęsti dalyvavimą, kurie priimti iki 2021 m. pabaigos. Po to vykę įvykiai Malyje ir su tuo susijęs Prancūzijos paskelbimas apie „Takubos“ misijos pasitraukimą iš šalies nėra aptariami.⁶⁰ Jau 2022 m. vykstantys svarstymai dėl pajėgų išvedimo, aktualūs Estijos atveju, bei sprendimo siųsti karius atšaukimo, Lietuvos atveju, nėra aptariami šiame darbe.

3. Prancūzija ir Malis

Analizuojant Estijos ir Lietuvos sprendimus dalyvauti operacijoje „Takuba“, svarbu pradėti nuo Malio konteksto ir šioje šalyje vykdomų operacijų aptarimo. Pagrindinis tarptautinis veikėjas Malyje neabejotinai yra Prancūzija. Šios karinis įsitraukimas į šalį ir visą Sahelio regioną yra pasekmė

⁶⁰ D. Gormezano, „Barkhane, Takuba, Sabre: French and European military missions in the Sahel“, *France24*, <<https://www.france24.com/en/africa/20220216-barkhane-takuba-sabre-french-and-european-military-missions-in-the-sahel>>, [Žiūrėta 2022-04-20]

ilgalaikių interesų regione, besitęsiančių nuo kolonializmo laikų. Karinis buvimas Prancūzijai svarbus ir dėl to, jog Sahelį prancūzai vertina kaip nestabilumo šaltinį, keliantį grėsmę Europai. Iš regiono kylanti terorizmo grėsmė, o kartu ir etninių, religinių konfliktų bei korupcijos skatinami migracijos srautai į Europą didina Prancūzijos interesą įsitraukti į Sahelį.⁶¹

Iš visų regiono valstybių, viena sudėtingiausių situacijų yra Malyje, į kurią Prancūzija įsitraukė siekdama stabdyti islamistus nuo valstybės užėmimo. 2012 m. sausį etninės Tuaregų sukilėlių grupuotės šiaurės Malyje paskelbė nepriklausomybę ir pradėjo karinius veiksmus prieš vyriausybę. Sukilėliai greitai sulaukė paramos iš radikalių grupuočių, tokių kaip “Islamiškojo Magribo al-Qaeda” (AQIM), „Ansar al-Dine“ (AAD), Vienybės ir džihado judėjimo Vakarų Afrikoje (MOJWA). Būtent “Islamiškojo Magribo al-Qaeda” kėlė didžiausią grėsmę. Pastaroji buvo atsakinga už Prancūzijos piliečių grobimus Afrikoje bei ataką prieš Prancūzijos ambasadą Mauritanijoje 2011 metais.⁶² Tad Prancūzija, pasinaudodama JT Saugumo Tarybos rezoliuciją 2085 ir oficialiu Malio vyriausybės kvietimu padėti kovoje su teroristais, 2013 m. sausį pradėjo karinę operaciją “Serval”, dislokuodama kariuomenės brigadą, kurią sudarė 4000-4500 karių.⁶³ Operacija “Serval” gana greitai pasiekė norimus rezultatus, išstumdamas teroristus ir perimdama šiaurinio Malio kontrolę.

Tačiau išlikusios ir persigrupavusios islamistų grupuotės vėl pradėjo kontra-atakuoti prancūzų, Malio vyriausybės bei šalyje veikiančių JT pajėgas.⁶⁴ Prancūzijai teko kovoti trimis frontais Sahelyje: tebesitęsianti “Serval” operacija Malyje, “Epervier” operacija Čade ir “Sangaris” Centrinėje Afrikos Respublikoje.⁶⁵ Todėl 2014 m. rugpjūčio 1 d. buvo įkurta operacija “Barkhane”, apjungusi esamas misijas į vieną su operaciniu štabu Gao, Malyje. Ši operacija koncentravosi į visą Sahelio regioną, o jos mandatas apėmė siekį ne tik išstumti islamistus iš konkrečios valstybės, tačiau suteikti vyriausybių saugumo pajėgoms gebėjimus, jog šios galėtų pačios savarankiškai užtikrinti saugumą.⁶⁶ Operacijos “Barkhane” veiklos kryptys:

1. Tiesioginės karinės operacijos su siekiu neutralizuoti teroristus ir perimti jų ginklus ir amuniciją, griauti vadavietes. Dominuojanti taktika - pasitelkiant specialiųjų operacijų pajėgas

⁶¹ Christopher Griffin, “Operation Barkhane and Boko Haram: Operation Barkhane and Boko Haram: French Counterterrorism and Military Cooperation in the Sahel”, Taylor & Francis Ltd., Small wars & insurgencies, 2016-09-01, Vol.27 (5), 2016

⁶² Ten pat 7-18 p.

⁶³ Le Dauphine Libere, “4600 soldats français mobilisés”, *Le Dauphine*, 2013, <<https://www.ledauphine.com/actualite/2013/01/31/4600-soldats-francais-mobilises>>, Žiūrėta [2022-04-23]

⁶⁴ O.Čábelka, S. Štěpánek “FRENCH COUNTERINSURGENCY IN MALI BEFORE AND AFTER THE COUP D'ÉTAT OF 2020”, *Obrana a strategie*, 21(2), 43–66 p.

⁶⁵ Christopher Griffin, “Operation Barkhane and Boko Haram: Operation Barkhane and Boko Haram: French Counterterrorism and Military Cooperation in the Sahel”, 7-18 p.

⁶⁶ O.Čábelka, S. Štěpánek “FRENCH COUNTERINSURGENCY IN MALI BEFORE AND AFTER THE COUP D'ÉTAT OF 2020”

vykdyti reidus į teroristų bazines naikinant jų komunikacines linijas ir griauinant koordinavimosi schemas. Ši nuolatinė reidų taktika skatina priešininką nuolat judėti ir taip apsunkina galimybes įsitvirtinti vienoje vietoje bei verbuoti naujus kovotojus, tačiau šiai taktikai reikalingos didžiulės žvalgybinės ir specialiųjų operacijų pajėgos, todėl tai reikalavo milžiniškų Prancūzijos resursų.

2. Karinis-civilinis įsitraukimas tiekiant humanitarinę pagalbą, medicininės paslaugas.
3. Vietos pajėgų treniravimas su siekiu įgalinti vietos pajėgas patiems imtis atsakomybės už savo saugumą.

Visomis šiomis kryptimis pasiekta įvairių laimėjimų nuo “Barkhane” operacijos pradžios. Reikšmingai išaugo veiksmų koordinacija tarp Prancūzijos ir Malio pajėgų, tai leido pasiekti taktinių laimėjimų, pvz. - jungtinė operacija 2021 m. sausį, kurios metu nukauta per 100 teroristų ir perimti dideli kiekiai ginkluotės.⁶⁷ Tačiau taktiniai laimėjimai neprisidėjo prie strateginės sėkmės: toliau augo saugumo incidentų skaičius, tęsėsi teroristinių grupuočių persigrupavimas, naujų kovotojų atsiradimas, išpuoliai prieš Prancūzų pajėgas ir šalyje veikiančias JT ir ES misijas.⁶⁸

3.1. Daugiašališkumą skatinantys veiksniai:

Prancūzų veikimą sunkino vietos gyventojų priešiškus dėl Prancūzijos, kaip buvusios kolonijinės galios buvimo šalyje.⁶⁹ Dėl šios priežasties, siekiant legitimizuoti “Barkhane” operacijos buvimą Malio visuomenės akyse, Prancūzija siekė išplėsti įsitraukusių valstybių skaičių, tokiu būdu pristatant operaciją kaip tarptautinę. Į “Barkhane”, o vėliau po šios “skėčiu” įkurtą į Malio šiaurę ir šiaurės-rytus orientuotą specialiųjų operacijų misiją “Takuba” įsitraukusių partnerių įvairovė - Estija, Danija, Čvedija, Čekija - suteikia itin reikalingo legitimumo vietos visuomenės akyse. Taip pat partnerių įsitraukimas svarbus ir dėl materialių pajėgumų sustiprinimo: pvz. Švedijos skirti “Black Hawk” sraigtasparniai ypač išplėtė oro pajėgų galimybes.⁷⁰

⁶⁷ Euronews, AFP, “French and Malian troops kill 100 jihadis in offensive in the Sahel”, *Euronews*, <<https://www.euronews.com/2021/01/27/french-and-malian-troops-kill-100-jihadis-in-offensive-in-the-sahel>>, [Žiūrėta 2022-02-15]

⁶⁸ Sahelio regione 2020 - 2021 metų laikotarpiu 44% išaugo saugumo incidentų skaičius ir 57% padidėjo žūčių, lyginant su metais prieš tai. Šaltinis - United Nations, “Unprecedented terrorist violence’ in West Africa, Sahel”, United Nations, 2020, <<https://news.un.org/en/story/2020/01/1054981>>, [Žiūrėta 2022-02-26]

⁶⁹ Jungtinių Tautų Organizacija, “Unprecedented terrorist violence’ in West Africa, Sahel”, United Nations, 2020, <<https://news.un.org/en/story/2020/01/1054981>>, [Žiūrėta 2022-02-26]

⁷⁰ France24, “Swedish troops join French-led Takuba task force in Mali”, France24, 2021, <<https://www.france24.com/en/africa/20210205-swedish-troops-join-french-led-takuba-task-force-in-mali>> [Žiūrėta 2022-02-26]

“Takuba” įkūrimas svarbus ir tarptautine prasme, kadangi išreiškia Prancūzijos nuolatinį siekį paspausti Europos šalių bendruomenę padidinti karinį ir politinį įsitraukimą į Sahelio regioną sprendžiant migracijos, saugumo, humanitarines problemas, turinčias implikacijų Europos saugumui. Prancūzija nuolat siekia efektyvaus ES įsitraukimo į Sahelį, akcentuojant Afrikos ir Europos saugumo glaudžią sąsają.⁷¹ Afrikos Sahelio ir Europos saugumo susietumo akcentavimas yra pagrindinė Prancūzų siunčiama žinia, pristatant krizę Malyje. Frazėmis, tokiomis kaip: “teroristinės bazės sukūrimas ant Europos slenksčio”, pabrėžiama būtinybė Europai imtis atsakomybės už krizės sprendimą.⁷² Anot B. Erforth, analizavusio kaip Prancūzijos atstovai kalba apie veiklą Sahelyje, esminė prancūzų siunčiama žinia - prisiimdami atsakomybę už Afrikos saugumą, prisiimame atsakomybę už saugumą Europoje.⁷³ Į Sahelį įsitraukusios šalys įvardijamos kaip gebančios prisiimti atsakomybę už savo pačių ir Europos saugumą.

Atliepiančią Afrikos ir Europos saugumo sąsajos diskursą bei Prancūzijos raginimą daugiašaliui atsakui, 2013 m. įkurta ES misija Malyje, tačiau ji Prancūzijos vertinta kaip nepakankama, kadangi ji negalėjo būti pasitelkta karinių užduočių vykdymui. ES bendrosios užsienio gairės numato galimybę steigti tik nekarinę, pagrinde mokymų, apsaugos ar humanitariniams tikslams skirtą operaciją.⁷⁴ Kaip svarbi, tačiau taip pat nepakankama, vertintina ir JT misija MINUSMA. Prancūzų vertinimu, daugiašalių formatų siūlomos priemonės nėra pakankamos. Karinė antiteroristinė operacija yra esminė, o mokymų veikla, humanitarinė pagalba yra antraeilė. Autoriai T. Tardy ir S. Recchia apibendrina tokių prancūzų veikimą kaip balansavimą tarp siekio skatinti daugiašališkumą, tačiau kartu suvokiant, jog tarptautinių institucijų formatai nėra pajėgūs įgyvendinti reikiamas priemones. Daugiašališkumo siekis, Tardy teigimu, kyla iš instrumentinių priežasčių, o ne dėl su tarptautiškumu siejamų normų.⁷⁵

Siekiama daugiašalio įsitraukimo Malyje, tačiau tuo pat metu išlaikant Prancūzijos lyderystę dėl įsitraukimo dinamikos. Autoriai tai apibūdina “koordinuojamu daugiašališkumu”.⁷⁶ Siektina pa-

⁷¹ Benedikt Erforth, “Multilateralism as a tool: Exploring French military cooperation in the Sahel”, *Journal of Strategic Studies*, 43(4), 560-582 p, 2020

⁷² Ten pat

⁷³ Ten pat

⁷⁴ Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT), “REINFORCING THE UN-EU STRATEGIC PARTNERSHIP ON PEACE OPERATIONS AND CRISIS MANAGEMENT: PRIORITIES 2019-2021”, EIVT, 2018.07.09, 6-10 p.

⁷⁵ Stefano Recchia, Thierry Tardy, “French military operations in Africa: Reluctant multilateralism”, *Taylor & Francis Group, Journal of strategic studies*, Vol.43 (4), 2020, 473-481 p.

⁷⁶ Ten pat 479-480 p.

sidalinti intervencijos sąnaudomis ir našta su partneriais, tačiau kartu išlaikant centrinį vaidmenį koordinuojant išteklius, informacijos srautus ir plėtojamas strategijas.⁷⁷ Anot autorių, daugiašališkumą skatina noras pasidalinti našta, siekis atsakyti į tarptautinę kritiką bei Malio visuomenės nepasitenkinimą dėl Prancūzų vienašalio karinio veikimo neteisėtumo, taip pat noras skatinti bendrą Europos strateginę kultūrą, akcentuojant Sahelio regiono svarbą. Daugiašališkumas, šiuo atveju, instrumentinė priemonė nacionaliniams tikslams siekti.⁷⁸

Prancūzijos siūlomam įsitraukimo modeliui - kariniam dalyvavimui su stipriu mandatu - platus pritarimo ES formate nebuvo, pvz. opoziciją yra išreiškusi Vokietija, motyvuojant konstituciškai įtvirtinta neįsitraukimo politika.⁷⁹ Tad "Takuba" darinys buvo įkurtas kaip formatas, suteikiantis Prancūzijai būtino daugiašališkumo, tačiau kartu išlaikant Prancūzijos lyderystę ir stiprų, į karines užduotis nukreiptą operacijos mandatą, kas nebūtų įmanoma tarptautinių institucijų, visų pirma, ES formate. Siekiant išlaikyti Prancūzų norimą intervencijos modelį, kartu užsitikrinant daugiašališkumą, buvo būtini kiti formatai. Šiam tikslui įsteigta specialiųjų operacijų pajėgų misija "Takuba", kuri veikia po Prancūzijos vadovaujamo formato vėliava ir yra buriama dvišalių santykių pagrindu, apeliuojant į valstybių, kaip patikimų sąjungininkių ir atsakingų Europos valstybių, rimtai vertinančių Europos ir Afrikos saugumo sąsają, vaidmenį. Kaip Prancūzijai sekėsi akcentuojant šį naratyvą paskatinti Estijos ir Lietuvos įsitraukimą į operaciją, aptariama kiekvienu atveju atskirai.

4. Estijos atvejis

Estijos nacionalinio saugumo strategijoje numatytas lūkestis dėl Estijos kariuomenės dalyvavimo tarptautinėse karinėse operacijose, taip įrodant Estiją esant ne tik saugumo vartotoja, tačiau ir saugumo teikėja.⁸⁰ Dalyvavimas taikdarystės operacijose siejamas su trimis esminiais tikslais: įsivertinti tarptautinėse institucijose; stiprinti partnerystę su strateginiais partneriais; stiprinti taisyklėmis grįstą tvarką ir globalų saugumą.⁸¹

⁷⁷ Silvia D'Amato, "Patchwork of Counterterrorism: Analyzing European Types of Cooperation in Sahel", Oxford University Press, International Studies Review Vol. 23(4), 2021, 1518-1540 p.

⁷⁸ S. Recchia, T. Tardy, "French military operations in Africa: Reluctant multilateralism"

⁷⁹ Silvia D'Amato, "Patchwork of Counterterrorism: Analyzing European Types of Cooperation in Sahel", 1531 p.

⁸⁰ Estijos nacionalinio saugumo koncepcija 2017 m., [Žiūrėta 2022-04], 14 p., <<https://riigi-kantselei.ee/en/supporting-government-and-prime-minister/organisation-and-planning-work-government/national>>

⁸¹ Ten pat;

Estijos gynybos ministerija, National Defence Strategy, 2011, <https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_defence_strategy.pdf>, [Žiūrėta 2022-04]

Pabrėžiant šalies pažeidžiamą geografinę poziciją, nacionalinio saugumo strategija akcentuoja siekį užsitikrinti saugumą per narystę įvairiose tarptautinėse ir regioninėse organizacijose bei kariniuose aljansuose, visų pirma - NATO. Įsitraukimas į tarptautinių organizacijų vadovaujamas operacijas matomas kaip būdas išreikšti įsipareigojimą tarptautinių formatų veiklai ir kurti patikimo bendruomenės nario statusą. Šiuo tikslu aiškintinas įsitraukimas į NATO, ES bei JT vadovaujamas operacijas. Aktualus tokio veikimo pavyzdys - Estijos ypač skaitlingas įsitraukimas į NATO formatus Bosnijoje ir Hercegovinoje, Afganistane, Irake, kuomet buvo siekiama narystės aljanse.

Nacionalinio saugumo strategija taip pat išskiria siekį remti tarptautine teise ir taisyklėmis grįstą tvarką, kaip esminį mažosios valstybės išlikimo garantą.⁸² Parama daugiašalėms, tarptautinių organizacijų vadovaujamoms, misijoms traktuojama kaip paramos organizacijos veiklai išreiškimo būdas, o kartu ir parama taisyklėmis ir daugiašališkumu grįstai tvarkai. Šiuo aspektu paprastai aiškintinas įsitraukimas į JT vadovaujamas operacijas. Taip pat daugiašališkumo, siejamo su neutralumu, argumentas, aktualus aiškinant Estijos dalyvavimą ES vadovaujamose humanitarinės pagalbos teikimo ar mokymo operacijose.

Trečiasis išskiriamas aspektas - dalyvavimas traktuojamas kaip būdas skatinti glaudesnę bendradarbiavimą su strateginiais partneriais, tokiu būdu užsitikrinant sąjungininkų paramą Estijos saugumo užtikrinimui. Bendras operacinis veikimas didina karinių pajėgų tarpusavio sąveiką, padeda veikėjams suprasti sąjungininkams aktualias grėsmes ir jų strateginę kultūrą.

Apžvelgiant Estijos dalyvavimą tarptautinėse karinėse operacijose matomas nuolatinis balansavimas tarp išvardytų tikslų ir atitinkamai pasirenkamų veikimo būdų. Skirtingais laikotarpiais išryškėja skirtingų vaidmenų siekiai. Nuo nepriklausomybės atkūrimo aiškia preferencija laikytas dalyvavimas NATO arba Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) vadovaujamose operacijose, tokiu būdu siekiant spartesnio įsijungimo į NATO aljansą. Nuo 1995 m. Estijos ginkluotosios pajėgos dalyvavo operacijose Bosnijoje ir Hercegovinoje, Afganistane, Irake, Kosove, Makedonijoje.⁸³ Mažesniu mastu, tačiau taip pat svarbus prioritetas Estijai, ypač tik įstojus į bendriją, įsitraukimas į ES operacijas. Pradėta dalyvauti ES misijose Malyje (nuo 2013 m.), Centrinėje Afrikos Respublikoje (nuo 2014 m.), Viduržemio jūroje (nuo 2015 m.). Į JT misijas ilgą laiką įsitraukta gana ribotai, nors yra tekę dalyvauti misijose Vakarų Balkanuose, Vidurio Rytuose, Malyje. Dėmesys JT operacijos reikš-

⁸² Estijos nacionalinio saugumo koncepcija 2017 m., 2-3 p.

⁸³ Aleksandr Dusman, "Managing the Civil-Military Cooperation in Conflict and post-conflict zones: the Case study of the republic of Estonia", Kn. "Civil-military cooperation in conflict and post-conflict operations: learning from the Lithuanian, Slovenian and Estonian experiences", sud. A. Dusman et al, Vilnius 2012, 66 -75 p.

mingai išaugo 2015 m., nusprendus prisijungti prie Suomijos ir Airijos vadovaujamo bataliono UNIFIL misijoje Libane.⁸⁴ NATO ir strateginio partnerio JAV vadovaujamų misijų sumažėjimas, atsiradusi galimybė bendrai veikti su Airijos ir Suomijos kariuomenėmis, kartu ruošimasis artėjančiai kandidatūrai į JT Saugumo Tarybą bei kiti tuo metu palankūs veiksniai nulėmė Estijos išskirtinai didelį įsitraukimą į Libaną 2015-2018 metų laikotarpiu. Nors Nacionalinio saugumo strategijoje parama JT misijoms matoma kaip būdas stiprinti tarptautinę tvarką ir saugumą, išreikšti paramą tarptautinei institucijai ir didinti valstybės matomumą tarptautinėje erdvėje, tačiau, anot Estijos tarptautinio saugumo ir gynybos analitinio centro (toliau - ICDS) tyrėjų, sprendimą įsitraukti į UNIFIL operaciją pagrinde nulėmė siekis stiprinti partnerystę su strateginiais sąjungininkais. Bendro karinio veikimo galimybė kartu su Suomija, viena svarbiausių sąjungininkių, tapo esminiu argumentu, nulėmusiu sprendimą įsitraukti į UNIFIL.⁸⁵ Strateginio partnerio vaidmuo, šiuo atveju, ypač aktualus.

Vertinant Estijos dalyvavimo taikdarystės veikloje patirtį, matyti, jog pagal siunčiamų karių ir susijusio personalo skaičių bei įsitraukimo trukmę, preferencija yra prisidėti prie NATO arba pagrindinių sąjungininkių vadovaujamų koalicinių operacijų. Parama JT taikdarystės misijoms laikytina mažesniu prioritetu, nepaisant epizodinio aktyvaus įsitraukimo į JT misiją Libane. ICDS tyrėjo Tony Lawrence teigimu, strateginės partnerystės stiprinimas su JAV paaiškina Estijos aktyvų dalyvavimą Afganistane, o partnerystės su Suomija - įsitraukimą į Libaną. Tad ar patikimo strateginio partnerio vaidmens stiprinimas, šiuo atveju, santykiyje su Prancūzija, lemia įsitraukimą į "Takuba"?

4.1. Vidaus veiksnys

Nacionalinio saugumo koncepcija išskiria bent tris tikslus dėl dalyvavimo taikdarystės veikloje: įsitvirtinimas tarptautinėse institucijose; siekis stiprinti strategines partnerystes ir parama taisyklėmis grįstai tvarkai. Atitinkamai visi iš tikslų reikalauja išsiskiriančių priemonių, tačiau sprendimai dėl Estijos dalyvavimo operacijose beveik niekada nebuvo kontraversiški. Matoma mažai priešingų vertinimų visuomenėje, žiniasklaidoje ar parlamente dėl įsitraukimo į vieną ar kitą operaciją. Vienintelis išskirtis atvejis yra sprendimas įsitraukti į ES operaciją Centrinėje Afrikos Respublikoje

⁸⁴ Estijos nuolatinė misija Jungtinėse Tautose, "Maintaining peace and security and the fight against terrorism", *Estijos užsienio reikalų ministerija*, <<https://un.mfa.ee/estonia-and-un/maintaining-peace-and-security-and-the-fight-against-terrorism/>>, [Žiūrėta 2022-04]

⁸⁵ Tony Lawrence, "Estonia leaves UNIFIL", *International Centre for Defence and security*, <<https://icds.ee/en/estonia-leaves-unifil/>>, [Žiūrėta 2022-04]

2014 metais, kuomet vyriausybė kritikuota parlamento narių bei žiniasklaidos dėl misijos rizikavimo ir perdėto įsitraukimo į Afrikos Sahelį.⁸⁶ Tad siekiama įvertinti ar konsensusas išlaikytas "Takubos" atveju.

Kasmetinės visuomenės apklausos 2018 m. - 2021 m. laikotarpiu rodo didelį palaikymą dalyvavimui tarptautinėse karinėse operacijose.⁸⁷ Pagrindinė nurodoma dalyvavimo priežastis yra tai, jog dalyvavimas suteikia kariams kovos patirčių ir reikalingų įgūdžių. Šią priežastį kaip pagrindinę nurodo 24% respondentų, o kaip vieną iš trijų pagrindinių - 58%. Antra svarbiausia priežastis - dalyvavimas padeda užtikrinti Estijos saugumą, kadangi partneriai dėl Estijos dalyvavimo yra labiau linkę įsitraukti į Baltijos regioną mainais - 19% nurodo kaip pagrindę, o 47% kaip vieną iš trijų esminių priežasčių. Kiti minimi veiksniai susiję su Estijos, kaip taisyklėmis ir demokratinėmis normomis grįstos tvarkos palaikytojos vaidmeniu: siekis prisidėti prie taikos užtikrinimo pasaulyje (11% mini kaip svarbiausią priežastį, 37% vieną iš trijų); didinti Estijos matomumą tarptautinėje erdvėje (svarbiausia - 8%, viena iš trijų svarbiausių - 30%); užtikrinti stabilumą krizės regionuose (svarbiausia - 8%, viena iš trijų - 30%). Tai pat paminima, jog tai padeda užkirsti kelią galimoms neigiamoms pasėkmėms Estijai, kurios kyla dėl konflikto (pvz. padidėjusiai migracijai) bei demokratinų idėjų sklaida - atitinkamai 6% ir 4% mini kaip svarbiausią.⁸⁸

Nors strateginių partnerysčių stiprinimas, kartu su karių kompetencijų ugdymu, yra dominuojančios visuomenės išskiriamos priežastys, tačiau pastebėtina, jog 2018 m. - 2021 m. laikotarpiu auga palaikymas priežastims, siejamoms su liberaliosios tvarkos palaikymu, Estijos matomumo didinimu ir tarptautinių institucijų rėmėjos vaidmeniu. Trečiojo dažniausiai minimo globalios taikos stiprinimo argumento paminėjimas išaugo nuo 26% iki 37% 2021 m. Argumentas, jog Estijos dalyvavimas stiprina jos matomumą tarptautinėse institucijose - augo nuo 26% 2019 m. iki 30% 2021 m. Pokytis matomas dėl demokratinų idėjų sklaidos - kaip svarbiausią priežastį įvardijo 6% 2019 m. ir 13% 2021 m.

Karinių įgūdžių ugdymui ir strateginių partnerysčių stiprinimui išliekant pagrindinėmis dalyvavimo tarptautinėse karinėse operacijose priežastimis, visuomenės vertinimu, atitinkamai matoma, jog labiausiai yra palaikomos artimiausių sąjungininkų ir NATO vadovaujamos operacijos.⁸⁹ Tačiau stiprėjant argumentams dėl tarptautinių institucijų stiprinimo ir Estijos matomumo didinimo jose,

⁸⁶ Tony Lawrence, "Contributor Profile: Estonia", 2017, <<https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2020/05/Estonia-Lawrence-13March2017.pdf>>, [Žiūrėta 2022-04]

⁸⁷ Eesti Uuringukeskus OU "Public opinion on national defence 2021", Ministry of Defence, <https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_and_national_defence_2021_spring.pdf> 86p.

⁸⁸ Ten pat

⁸⁹ Atitinkamai 80% ir 72% 2021 m. duomenimis. Šaltinis - Eesti Uuringukeskus OU "Public opinion on national defence 2021"

prisidėjimo prie taikos užtikrinimo pasaulyje bei demokratinių idėjų sklaidos, kartu auga palaikymas tarptautinių organizacijų operacijoms. Palaikymas JT misijoms išaugo nuo 66% 2019 m. iki 77% 2021 m. ir šiuo metu yra antras labiausiai palaikomas tarptautinio karinio dalyvavimo formatas, po pagrindinių partnerių vadovaujamų operacijų. Paramos prieaugis matomas ir Europos Sąjungos vadovaujamoms nekarinėms, „švelniojo mandato“ misijoms - nuo 64% 2019 m. iki 71% 2021 m.

Aptarti duomenys rodo, jog siekis stiprinti partnerystę su sąjungininkais dominuoja visuomenėje, tad atitinkamai parama sąjungininkų vadovaujamoms operacijoms yra didžiausia. Tačiau priešastys, susijusios su liberaliosios, taisyklėmis grįstos tvarkos ir tarptautinių institucijų palaikytojos argumentais, įgauna vis didesnį palaikymą ir kartu stiprėja parama tarptautinių organizacijų vadovaujamoms misijoms, pasižyminčiomis švelnesniais mandatais ir nekarinėmis užduotimis. Iš vienos pusės, stiprus naratyvas išlieka, jog besikeičiančiame pasaulyje Estijai yra svarbu investuoti į dvišalį bendradarbiavimą su pagrindiniais partneriais, kad išlaikyti saugumą ir plėsti savo galimybes gintis. Tačiau investavimas į dvišalį bendradarbiavimą mažina galimybes didinti matomumą tarptautinėse institucijose bei investuoti į daugiašalių formatų stiprinimą. O tai yra iššūkis mažai valstybei, kadangi stiprios tarptautinės institucijos dažnai yra laikomos mažųjų šalių išlikimo garantu. Įtampa tarp šių naratyvų ir su tuo susijusių galimų Estijos vaidmenų yra aktuali ir sprendimo dėl dalyvavimo operacijoje „Takuba“ priėmimo metu.

4.2. Prancūzijos - Estijos dvišalis karinis bendradarbiavimas

Aptartas Estijos įsitraukimas į taikdarystės operacijas rodo, jog savo dalyvavimu Estija įprastai siekia pagrįsti patikimo sąjungininko vaidmenį, tad renkamas įsitraukti į artimiausių partnerių vadovaujamus formatus. Šis siekis taip pat plačiai palaikomas visuomenės. Tad šioje dalyje aptariama kaip šis Estijos vaidmens siekis sąveikauja su Prancūzijos skatinamu naratyvu dėl į „Takuba“ įsitraukusių šalių, kaip išskirtinių prancūzų sąjungininkų ir atsakingų Europos šalių vaizdiniu, ir kaip tai daro įtaką sprendimui dėl dalyvavimo operacijoje. Siekiant tai atsakyti, pradedama nuo abiejų šalių karinio bendradarbiavimo konteksto pristatymo.

Bendro veikimo užuomazgų galima matyti 1999 m. operacijoje Kosove, taip pat vėliau ES Atalantos misijoje Somalyje.⁹⁰ Prancūzai nuo 2004 m. dalyvauja Baltijos šalių oro policijos misijose.⁹¹

⁹⁰ Estijos gynybos pajėgos, „IFOR: the NATO-led multinational peace enforcement Implementation Force, renamed the Stabilisation Force (SFOR) in 1996; KFOR: Kosovo Force, a NATO-led international peacekeeping force”, <<https://mil.ee/operatsioonid/>>

⁹¹ Kalev Stoicescu, Maxime Lebrun, „Estonian-French Defence cooperation. Where estonian pragmatism meets french vision”, 2019, <https://icds.ee/wp-content/uploads/2019/08/ICDS_Analysis_Estonian-French_Defence_Cooperation_Kalev_Stoicescu-Maxime_Lebrun_August_2019.pdf>

Tačiau reiškingiausias dvišalis karinis bendradarbiavimas sietinas su Estijos įsitraukimu į Afrikos Sahelį ir lygiagrečiai vykusiu Prancūzijos suaktyvėjimu Baltijos jūros regione.

Estijos kariuomenė Sahelyje yra nuo 2013 metų, kuomet įsitraukė į JT misiją MINUSMA ir ES mokomąją misiją, taip pat prisijungė prie Prancūzijos vadovaujamų iniciatyvų. 2013 metais, startavus operacijai “Sangaris”, daugeliui Europos šalių vengiant įsitraukti, Estija tapo pirmąja prisijungusia šalimi, po kurios vėliau sekė Suomija, Latvija ir kitos. 2014 m. Prancūzijai iniciavus ES misiją Centrinėje Afrikos Respublikoje, Estija tapo pirmąja prisijungusia šalimi, beje, pagal susitarimą dalyvavo tik vienoje keturių mėnesių rotacijoje, vėliau perkėlusį pajėgas į Malį. 2018 m. Prancūzija oficialiai pakvietė Estiją dalyvauti “Barkhane” operacijoje, į ką Estija vėlgi reagavo pozityviai ir tais pačiais metais tapo pirmąja valstybe, prisijungusia prie operacijos. Sekančiais 2019 metais Estijos Parlamentas reikšmingai išplėtė mandatą, leidžiant operacijoje “Barkhane” dalyvauti iki 95 karių ir personalo, šalia pareigūnų, veikiančių kitose misijose Malyje ir leido skirti specialiųjų operacijų pajėgas į naujai kuriamą specialiųjų operacijų grupę “Takuba”.⁹² Tad Estijos specialiųjų operacijų pajėgos buvo tarp pirmųjų, šalia Belgijos, Čekijos, Danijos, Prancūzijos, Nyderlandų ir Portugalijos pajėgų, pradėjusių “Takuba” operacijų grupės darbą 2020 m. birželį.⁹³

Tad dar iki operacijos “Takuba” Estija aktyviai reaguodavo į kvietimus įsitraukti į Prancūzijos inicijuojamus formatus Sahelyje, todėl neatsitiktinai Prancūzija tikėjosi Estijos dalyvavimo ir operacijoje “Takuba”. Gana sudėtinga yra rasti atmintinių iš vykusių dvišalių Prancūzijos ir Estijos politikų ir diplomatų susitikimų, kurių metu vyko derybos dėl galimo Estijos įsitraukimo, kadangi daugiausia tokių pokalbių vyko neformaliai arba informacija nėra viešinama, tačiau remiantis viešais šaltiniais galima identifikuoti tam tikrus aspektus, rodančius: tiek Estijos savarankišką pasiryžimą stiprinti patikimo partnerio vaidmenį ir to nulemtą sprendimą įsitraukti; tiek Prancūzijos apeliavimą į strateginės partnerystės naratyvą, taip siekiant Estijos įsitraukimo į Prancūzijos inicijuotus formatus, tarp jų į “Takuba”.

4.3. “Patikimos partnerystės” stiprinimas

⁹² Ten pat;

Mait Ots, “Riigikogu andis loa kuni 160 kaitseväelase osalemiseks välismissioonidel”, ERR, 2019 <<https://www.err.ee/1000082/riigikogu-andis-loa-kuni-160-kaitsevaelase-osalemiseks-valismissioonidel>>

⁹³ Estijos gynybos pajėgos “Annual report 2020”, <https://mil.ee/wp-content/uploads/2021/04/KV_annualreport_2020_web.pdf>;

Prancūzijos gynybos ministerija, “France and UK participate in launch of Sahel task force”, 2020-03-27, <<https://uk.ambafrance.org/France-and-UK-participate-in-launch-of-Sahel-task-force>>

Prancūzijos karininkų pareiškimuose aktualus naratyvas dėl išskirtinio ir glaudaus karinio bendradarbiavimo.⁹⁴ Akcentuojant iki tol buvusias operacijas, kuriose Estijos ir Prancūzijos kariai veikė kartu: ES misiją Centrinėje Afrikos Respublikoje, ES Atalantos misiją, pabrėžta, jog “Takuba” suteiks papildomą terpę tęsti abiejų šalių kariuomenių bendradarbiavimo tradiciją.⁹⁵ Ši naratyvą dar labiau sustiprino tai, jog Estija buvo pakviesta prisijungti prie Prancūzijos prezidento Emanuelio Macrono inicijuoto ir 2018 m. įkurto Europos Intervencijų Iniciatyvos (EII) formato. Ši iniciatyva - siekis kurti bendrą strateginę kultūrą, doktriną ir finansavimą Europos šalių lygmeniu, jog galimos krizės atveju šis formatas galėtų veikti greitai. Priešingai nei visas ES šalis įtraukiantis nuolatinis struktūrinis bendradarbiavimas (PESCO), EII remiasi ribotu skaičiumi šalių, tokiu būdu išvengiant ilgai užtrunkančio pozicijų derinimo proceso.⁹⁶ Pažymėtina, jog Estija yra vienintelė Baltijos ir Rytų Europos regiono valstybė šiame formate.

Kitas išskiriamas aspektas - Prancūzijos karių, politikų ir diplomatų akcentuojama sąsaja tarp abiejų šalių karių veiklos Malyje bei Estijoje. Aptariant galimą Estijos įsitraukimą į Malį, kartu pabrėžiamas prancūzų įsipareigojimas NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinėje grupėje Tapos bazėje Estijoje. Pvz. tai iliustruoja Prancūzijos užsienio reikalų ministro Jean-Yves Le Drian pasisakymas.⁹⁷ 2018 m. metais Estijai svarstant galimybę įsitraukti į Operaciją “Barkhane”, tuometis Premjeras Jūri Ratas, kalbėdamas apie būtinybę parodyti Estijos solidarumą, užsiminė apie iš Prancūzijos gautą pažadą sekančiais metais dislokuoti karius Tapos bazėje.⁹⁸ Beje, ankstesniais 2017 metais Prancūzija jau buvo Tapoje dislokavusi per 300 karių, 13 Boxer šarvuočių, 4 Leclerc karinių tankų ir kitų karinių vienetų. Kuriam laikui 2018 m. šis Prancūzų desantas perkeltas į Lietuvą, bet 2019 m., kaip kad ir minėjo J. Ratas, grįžo į Tapą.⁹⁹ Tų pačių 2018 m. gegužę, Estijos Riigikogu svarstant dėl

⁹⁴ ang. interoperability

⁹⁵ Romain Mielcarek, “Au Sahel, la France sous-traite sa guerre”, 2021, <<https://www.monde-diplomatique.fr/2021/04/MIELCAREK/63002>>;

Hilal Caglayan, “France's endless war in the Sahel”, 2021, <<https://politicstoday.org/frances-endless-war-in-the-sahel/>>

⁹⁶ Švedijos vyriausybė “Joint Statement European Intervention Initiative Meeting of the Ministers of Defence”, 2021, <<https://www.government.se/statements/2021/09/joint-statement-european-intervention-initiative-meeting-of-the-ministers-of-defence/>>, [Žiūrėta 2022-04]

⁹⁷ France Diplomacy, “Estonia – Meeting between Jean-Yves Le Drian and Sven Mikser (Paris, 20 September 2018)”, 2018, <<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/estonia/events/article/estonia-meeting-between-jean-yves-le-drian-and-sven-mikser-paris-20-09-18>>

⁹⁸ Aili Vahtla, “Estonian government approves sending 50 troops to French-led Mali mission”, ERR, 2018-03-22, <<https://news.err.ee/691357/estonian-government-approves-sending-50-troops-to-french->>

⁹⁹ Prancūzijos nuolatinė atstovybė NATO, “Lancement fin avril 2019 de la mission “Lynx” en Estonie dans le cadre de la Présence avancée renforcée (eFP)”, <<https://otan.delegfrance.org/Lancement-fin-avril-2019-de-la-mission-Lynx-en-Estonie-dans-le-cadre-de-la->>

įsitraukimo į Barkhane, Prancūzija dislokavo lėktuvus Estijos Ämari bazėje bei atsiuntė 7 karinius laivus patruliuoti Baltijos jūroje.¹⁰⁰

2018 m. reikšmingai sustiprėjo ir dvišalis bendradarbiavimas karinių įsigyjimų srityje, kuomet Estijos gynybos investicijų agentūra su Prancūzijos gynybos pramonės koncernu MBDA pasirašė kontraktą dėl trumpojo nuotolio priešraketinės gynybos sistemų Mistral įsigijimo.¹⁰¹ Kontrakto vertė - 50 milijonų eurų su papildomų 100 milijono eurų vertės įsigijimo galimybe 2020-2027 metais. Šiame kontekste įdomus 2018 m. įvykęs nesusipratimas, kuomet Estijos karinėms pajėgoms nusprendus įsigyti 40 milijonų vertės prieštankinių sistemų iš Vokietijos kompanijos EuroSpike BmbH, Prancūzijos MBDA atstovai skundė šį sprendimą Estijos parlamentui, esą tai pažeidžia susitarimus ir išskirtinės strateginės partnerystės dvasią.¹⁰²

Prancūzijos veiksmai kartu buvo lydimi ir aktyvių diplomatinių vizitų, akcentuojant abipusę strateginę partnerystę. 2018 m. sausį vyko abiejų valstybių gynybos ministrų susitikimas Malio klaušimu.¹⁰³ Balandį sekė Estijos prezidentės Kersti Kaljulaid vizitas Paryžiuje.¹⁰⁴ Po to abiejų valstybių užsienio reikalų ministrų susitikimas Prancūzijoje.¹⁰⁵ Šis diplomatinis aktyvumas, kartu su Prancūzijos beprecedentiškai išaugusiu kariniu indėliu Baltijos jūros regione, o ypač Estijoje 2017 - 2018 metais, neabejotinai stiprina Prancūzijos, kaip tvirtos ir patikimos Estijos sąjungininkės naratyvą. Tuo metu viešajame diskurse ir diplomatinuose susitikimuose akcentuojama sąsaja tarp prancūzų aktyvumo Baltijos jūros regione ir estų Sahelyje, kartu su apeliavimu į glaudaus abipusio bendradarbiavimo patirtį, darė įtaką tuo metu vykstančioms diskusijoms (2018 m. pirmoji pusė) Estijos vyriausybėje bei parlamente, kuomet buvo pradėta svarstyti galimybė įsitraukti į operaciją "Barkhane", o 2019 m. ir į operaciją "Takuba".

Prancūzijos, veiksmų ir susijusios retorikos skatinamas diskursas dėl patikimos Estijos sąjungininkės skatino Estijos sprendimų priėmėjus atsakyti tuo pačiu, stiprinant Estijos, kaip patikimos Prancūzijos sąjungininkės vaidmenį. Prancūzijos užsienio reikalų ministrė F. Parly 2018 rugpjūčio

¹⁰⁰ Kalev Stoicescu, Maxime Lebrun, "Estonian-French Defence cooperation. Where estonian pragmatism meets french vision", 2019,

¹⁰¹ Ten pat

¹⁰² Ten pat

¹⁰³ Dario Cavegn, Estonian and French defense ministers meet, discuss bilateral cooperation", ERR, 2018, <<https://news.err.ee/676942/estonian-and-french-defense-ministers-meet-discuss-bilateral-cooperation>>

¹⁰⁴ Aili Vahtla, "Kaljulaid meets with French president", ERR, 2018, <<https://news.err.ee/744842/kaljulaid-meets-with-french-president>>

¹⁰⁵ France Diplomacy, "Estonia – Meeting between Jean-Yves Le Drian and Sven Mikser (Paris, 20 September 2018)", 2018, <<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/estonia/events/article/estonia-meeting-between-jean-yves-le-drian-and-sven-mikser-paris-20-09-18>>

23 d. Helsinkyje regiono šalis teigė: „jūsų saugumas yra mūsų saugumas”.¹⁰⁶ Turint galvoje aptartą Prancūzijos karinį ir diplomatinį aktyvumą bei viešąjį naratyvą, visą tai skatino Estiją atsakyti tuo pačiu, siekiant savo veiksmais pagrįsti, jog Estijos saugumas yra Prancūzijos saugumas.

4.4. Kaip Prancūzų skatinamas vaidmuo reflektuotas Estijos viduje?

Aptartas naratyvas įsitvirtino politinėje darbotvarkėje skatinant sprendimų priėmėjus reflektuoti ir tapatintis su prancūzų skatintu vaidmeniu. Tą rodo krašto apsaugos ministro J. Luik mintis, iliustruojanti tuometės vyriausybės poziciją: „vertinant sąjungininkų įsipareigojimą Estijoje, turime būti aktyviais Europos saugumo užtikrintojais.”¹⁰⁷ Ši pozicija kartu atsispindi ir oficialiuose sprendimuose, o analizuojant jų priėmimo eigą, nematyti ryšios opozicijos šiam vaidmeniui ir su tuo susijusiam veikimui.

Vyriausybės teikti siūlymai dėl „Takubos“, o prieš tai ir operacijos „Barkhane“, Estijos Riigikogu didelio pasipriešinimo nesulaukė. 2018 m. gegužę sprendimas dėl dalyvavimo operacijoje „Barkhane“ priimtas 69 balsavus už ir 2 prieš.¹⁰⁸ 2019 m. dėl dalyvavimo „Takuba“ 60 už, 4 prieš ir 1 susilaikius.¹⁰⁹ Beveik identiškas balsavimas ir 2020 m. dėl mandato pratęsimo.¹¹⁰ Išskirtinas tik 2021 metų balsavimas, kuriame vos 44 už ir 17 prieš.¹¹¹

¹⁰⁶ Suomijos Gynybos ministerija „Announcement of the signing of a Framework paper on Defence Cooperation between France and Finland, in the margin of the NATO ministerial meeting, in Brussels, on 4 October 2018,“ paskelbta 2018-10-02, <https://www.defmin.fi/en/topical/press_releases_and_news/press_releases_archive/2018/announcement_of_the_signing_of_a_framework_paper_on_defence_cooperation_between_france_and_finland_in_the_margin_of_the_nato_ministerial_meeting_in_brussels_on_october_4th_2018.9484.news#06e72912>

¹⁰⁷ Aili Vahtla, „Estonian government approves sending 50 troops to French-led Mali mission“

¹⁰⁸ Riigikogu, „The Riigikogu supported the participation of Estonian servicemen in the operation Barkhane in Mali“, 2018, <<https://www.riigikogu.ee/en/sitting-reviews/riigikogu-supported-participation-estonian-servicemen-operation-barkhane-mali/>>, Žiūrėta [2022-04]

¹⁰⁹ Riigikogu, „Hääletustulemused 06.11.2019 / 15:17“, <<https://www.riigikogu.ee/tegevus/tooule-vaade/haaletused/haaletustulemused-kohalolekukontroll/d7e24b46-e91b-4103-87c6-0016ff6226d3?responsibleMember&search>>, [Žiūrėta 2022-04]

¹¹⁰ Riigikogu, „Riigikogu extended the missions of the Defence Forces“, 2020, <<https://www.riigikogu.ee/en/sitting-reviews/riigikogu-extended-the-missions-of-the-defence-forces/>>, [Žiūrėta 2022-04]

¹¹¹ Riigikogu, "Riigikogu otsus "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa juhitud sõjalisel operatsioonil sihtüksuses Takuba Malis ja Nigeris (endise nimetusega Prantsusmaa sõjaline operatsioon Barkhane Malis)" 452 OE", Riigikogu, <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/024fd48b-8ed0-49d5-827b-9681c9f0c1d6/Riigikogu%20otsus%20_Kaitseväge%20kasutamise%20tähtaja%20pikendamise%20Eesti%20riigi%20rahvusvaheliste%20kohustuste%20täitmisel%20Prantsusmaa%20juhi-

Riigikogu priimtose rezoliucijose dėl Estijos pajėgų dalyvavimo ir juos lydinčiuose aiškinamuosiuose raštuose pagrindinis akcentas į strateginės partnerystės su Prancūzija didinimą ir Estijos karių kompetencijų kėlimą. 2019 m. rezoliucijos dėl “Takubos” aiškinamajame rašte teigiama, jog: “šį sprendimą skatina poreikis gilinti Estijos ir Prancūzijos santykius, kurie šiuo metu remiasi ne tik bendromis vertybėmis, tačiau ir bendru saugumo sistemos suvokimu ir grėsmių vertinimu”.¹¹² Taip pat išsamiai aptariamas Prancūzijos aktyvumas Baltijos jūros regione. Apie kovos su terorizmu bei Sahelio regiono stabilizavimo siekius lakoniškai užsimenama ženkliai siauriau. Identiška formuluote išlieka ir rezoliucijose dėl mandato pratęsimo 2020 m. ir 2021 m.

Jog esminis Estijos dalyvavimo “Takuba” operacijoje tikslas yra patikimo partnerio statuso stiprinimas rodo ir sprendimų priėmėjų retorika. 2019 m. rezoliuciją dėl išitraukimo į operaciją “Takuba” pristatęs Riigikogu nacionalinio saugumo komiteto pirmininkas A. Metsoja pasisakyme akcentavo, jog esminis kontribucijos tikslas - gilinti strateginę partnerystę su Prancūzija. Šis išsamiai apžvelgė Prancūzijos aktyvumą regione, tuo pačiu akcentuojant Estijos, kaip patikimos sąjungininkės, poreikį į tai atsakyti. Kartu pabrėžtas “Takuba” operacijos pavojingumas ir Estijos pajėgų profesionalumas, kaip ypač vertinamas strateginių partnerių.¹¹³ Esminį dalyvavimo tikslą vėliau patvirtino ir kiti Estijos pareigūnai: pvz. krašto apsaugos ministerijos kancleris K. Salm 2021 m. apibendrinio, jog svarbiausias Estijos dalyvavimo tikslas Malyje yra tai, jog esame ten kartu su prancūzais, pridėdamas, jog išliksime Malyje tiek, kiek tik bus reikalinga.¹¹⁴

Estijos Ministrė pirmininkė K. Kallas, 2022 m. apibendrindama Estijos dalyvavimo “Takuboje” rezultatus, išskyrė: strateginės partnerystės su Prancūzija gilinimą; operacinio bendradarbiavimo nulemtą geresnį tarpusavio supratimą. Taip pat teigta, jog veikla Malyje prisidėjo prie prancūzų karių dislokavimo Tapos bazėje Estijoje bei to, jog Estija tapo Prancūzijos inicijuotų tarptautinių

[tud%20sõjalisel%20operatsioonil%20sihtüksuses%20Takuba%20Mali%20ja%20Ni-geris%20%20\(endise%20nimetusega%20Prantsusmaa%20sõjaline%20operatsioon%20Barkhane%20Mali\) >](#), [Žiūrėta 2022-04]

¹¹² Riigikogu, “Explanatory memorandum to the Riigikogu decision on the draft “Use of the Defence Forces in the fulfilment of the international obligations of the Estonian State in the French military operation Barkhane in Mali”, 2019

¹¹³ Riigikogu, “Transcripts. XIV Riigikogu, II Session, Ordinary Plenary Session Wednesday, 06.11.2019” <https://stenogrammid-riigikogu-ee.translate.google.et/201911061400?x_tr_sl=et&x_tr_tl=en&x_tr_hl=lt&x_tr_pto=wapp#PKP-24987>, [Žiūrėta 2022-04]

¹¹⁴ Madis Hindre, “Liitlased kaaluvad Takuba kolimist mõnda Mali naaberriiki”, 2022-02-04, <<https://www.err.ee/1608489878/liitlased-kaaluvad-takuba-kolimist-monda-mali-naaberriiki>>, [Žiūrėta 2022-04]

formatų nare: “Takuba” koalicijos; Sahelio koalicijos; EII.¹¹⁵ Tad tiek išsakomi argumentai inicijuojant sprendimą, tiek vėliau vertinant įsitraukimo rezultatus, susiję su strateginės partnerystės aspektais, tad patikimo partnerio vaidmens skatinimas yra dominuojantis.

Paminėtina, jog nuo 2018 metų, kuomet įsitraukta į Prancūzų vadovaujamą operaciją Malyje, iki 2021 m. pabaigos, kuomet paskutinį kartą svarstytas “Takuba” mandato pratęsimas, valdžioje buvo trys skirtingos vyriausybės. Sprendimą dėl “Barkhane” iniciavo 2018 m. J. Rato vadovaujama I-oji vyriausybė, sudaryta centro-kairės valdančiosios koalicijos. 2019 m. dėl operacijos “Takuba” sprendimą iniciavo II-oji J. Rato vyriausybė, kurią sudarė centro-dešinės koalicija, į kurios sudėtį įėjo centro partija, konservatyvioji *Isamaa* ir radikali dešinės partija *EKRE*.¹¹⁶ Žlugus J. Rato II-ajai vyriausybei, 2021 m. “Takubos” mandato pratęsimą iniciavo K. Kallas vyriausybė, kurią sudarė liberalių centro partijų koalicija. Visgi, nepaisant pokyčių vyriausybėje, argumentacija ir dominuojantis naratyvas dėl įsitraukimo į Malį išliko toks pat. Tiek J. Ratas, tiek K. Kallas vyriausybės išlaikė patikimo sąjungininko vaidmens siekį, kaip esminį dalyvavimo “Takuboje” tikslą, o ši operacija visą šį laiką išliko pagrindiniu karinio dalyvavimo tašku.

Kita vertus, šalia dalyvavimo “Takuboje”, kartu išlaikytas dalyvavimas ir kitose operacijose Malyje, vadovaujamose tarptautinių institucijų, t.y. JT misijoje MINUSMA ir ES mokomojoje misijoje. Tai tarsi rodytų, jog nepaisant strateginės partnerystės stiprinimo “Takubos” atveju, išlaikomas dalyvavimas ir kituose formatuose, siekiant balanso ir kitų numatytų tikslų, susijusių su tarptautinės tvarkos stiprinimu, parama tarptautinėms institucijoms, nekariniu įsitraukimu ir pan. Tačiau, žvelgiant į skiriamų karių bei resursų skirtumus, matyti, jog “Takuba” laikyta absoliučiu prioritetu. Nepaisant kintančių visuomenės nuotaikų dėl didesnės paramos JT formatams, aptariamam laikotarpiu reikšmingų pokyčių nėra pastebima.

¹¹⁵ Riigikogu, “XIV Riigikogu, VII istungjärk, täiskogu istung Esmaspäev, 07.02.2022, 15:00”, <<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202202071500#PKP-341977>> , [Žiūrėta 2022-04]

¹¹⁶ Dario Cavegn, Aili Vahtla, “Riigikogu backs Centre-EKRE-Isamaa coalition, Ratas to remain PM”, 2019, <<https://news.err.ee/930915/riigikogu-backs-centre-ekre-isamaa-coalition-ratas-to-remain-pm>>, [Žiūrėta 2022-04]

	“Barkhane” ir “Takuba”		JT MINUSMA		ES mokomoji misija
	Skirti kariai	Skirti finansai	Skirti kariai	Bendrai skiriami finansai	Skirti kariai
2018 m.	50	4, 800 000 Eur	10 (realiai 3)	248 726 Eur	10 (realiai skirti 4)
2019 m.	95	5 400 000 Eur	10	256 000 Eur	10
2020 m.	75	5 400 000 Eur	5 (realiai skirti 2)	363 900	10 (realiai skirti 4)
2021 m.	75	7 300 000 Eur	3	363 500 Eur	4

Lentelė Nr.1, Šaltinis - Riigikogu priimti mandatai dėl operacijų ¹¹⁷

4.5. Opozicija sprendimui

Nors vyriausybei gana nesunkiai pavykdavo pasiekti pritarimą “Takubos” mandatui, tačiau didelis išitraukimas į operaciją dalies parlamentarų buvo kvestionuotas. Pastebima kritikos, susijusios su tuo, jog besąlyginis bendradarbiavimas su prancūzais silpnina Estijos įvaizdį daugiašaliuose formatuose, todėl, vietoje to, šalis turėtų rinktis būti aktyvesne JT, ES ar NATO vadovaujamų operacijų nare. Aktualus argumentas ir tai, jog mažai valstybei naudingiau įsitraukti humanitarinėmis, o ne karinėmis priemonėmis, tokiu būdu išlaikant nešališkumą. Šiuo aspektu išskirtinas buvusio Premjero T. Rõivas, nors ir palaikiusio dalyvavimą Malyje, 2019 m. pasisakymas, kuriame šis reiškė apmaudą, jog išskaičiavimo aspektai, o ne rūpestis stabilumu Afrikoje, yra sprendimą lemiančios priežastys, kartu paminėdamas, jog koalicijos partneriai, iniciavę sprendimą, nekreipė dėmesio į Siriją 2015 m.,

¹¹⁷ Riigikogu, <<https://www.riigikogu.ee/?checked=eelnoud&s=Takuba&initiatedStartDate=&initiatedEndDate=&s=Mali&mark=&membership=&leadingCommission=&responsibleMember=&activeDraftStage=&draftTypeCode=&initiator=>>, [Žiūrėta 2022-04]

tačiau išskirtinai susirūpino Malio.¹¹⁸ Būtent iki 2016 m. valdžioje buvusi T. Rõivas vyriausybė iniciavo Estijos įsitraukimą į JT misiją Libane, kuri buvo didžiausia karine kontribucija iki “Takubos”, bei įsitraukimą į JT ir ES misijas Malyje.

Tačiau pagrindine įsitraukimo į “Takuba” priešininke Riigikogu tapo radikalios dešinės Estijos tautinė konservatorių partija (toliau - EKRE) nuo 2019 m. iki 2021 m. buvusi valdančioje koalicijoje, o po vyriausybės griūties 2021 m. pradžioje tapusi didžiausia opozicine partija. EKRE’i būnant valdančiojoje koalicijoje vos keli jos nariai pasisakydavo prieš operaciją, tačiau šiai tapus opozicine partija, ši tapo aktyviausia “Takubos” kritike. 2021 m. balsavime 17 narių partijos vieningai balsavo Prieš mandato pratęsimą. EKRE naudojama argumentacija, jog dalyvavimas “Takuboje” pakerta Estijos, kaip liberaliosios tvarkos ir tarptautinių institucijų palaikytojos vaidmenį, kadangi nėra atsižvelgiama į kvestionuotą operacijos legitimumą. Vienas aktyviausių EKRE partijos narių Malio klausimu R. Kaalep teigė, jog partijos nepasitenkinimas kyla dėl Malio vyriausybės, kurios kvietimo pagrindu veikia Estija, nelegitimumo bei jų vykdomų karo nusikaltimų prieš etnines mažumas. Taip pat EKRE vertina Prancūzijos vadovaujamą operaciją kaip Prancūzijos siekį išlaikyti įtaką Vakarų Afrikoje, o Estijos parama tam pakerta Estijos, kaip liberalios ir teise grįstos tvarkos palaikytojos įvaizdį.¹¹⁹ R. Kaalep atkreipia dėmesį į 2020 metų karinį perversmą Malyje ir po to sekusius Estijos veiksmus. Anot parlamentaro, Estija nesiėmė visiškai jokių veiksmų ir tęsė bendradarbiavimą su nelegitimia vyriausybe, remdamasi “didžiųjų galių instrukcijomis” (R. Kaalep citata).¹²⁰ R. Kaalep 2022 m. vasarį kalbėjęs apie Estijos bendradarbiavimą su neteisėta Malio valdžia, teigė, jog toks tarptautinės teisės ignoravimas yra grėsmė Estijos, kaip mažosios valstybės saugumui.¹²¹

2021 m. pabaigoje EKRE partijos spaudimą galima laikyti vieninteliu rimtesniu pasipriešinimu vyriausybės politikai, paremtai strateginio partnerio vaidmens stiprinimu. Nepaisant didėjančio visuomenės palaikymo tarptautinių institucijų vadovaujamoms operacijoms, taip pat nekarinėms, “švelnesnėms” intervencijoms, Estijos pagrindiniu prioritetu išliko stipri, karinė, Prancūzijos vadovaujama operacija. Dominuojantis diskursas aptariamam laikotarpiu išlieka, jog dalyvavimas operacijoje “Takuba” stiprina dvišalę strateginę partnerystę su Prancūzija, o tai savo ruožtu gali padėti didinti

¹¹⁸ Riigikogu, “XIV Riigikogu, II Istungjark, täiskogu korraline istung Kolmapäev, 06.11.2019”, 12. 15:04 Riigikogu otsuse “Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa sõjalisel operatsioonil Barkhane Malis” eelnõu (73 OE) teine lugemine; <<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201911061400>>, [Žiūrėta 2022-05]

¹¹⁹ Ruuben Kaalep, laiškas autoriui, 2022 m. balandžio 7 d.

¹²⁰ Ten pat; Riigikogu, “XIV Riigikogu, VII istungjark, täiskogu istung Esmaspäev, 07.02.2022, 15:00”, <<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202202071500#PKP-341977>>, [Žiūrėta 2022-04]

¹²¹ Riigikogu, “XIV Riigikogu, VII istungjark, täiskogu istung Esmaspäev, 07.02.2022, 15:00”, <<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202202071500#PKP-341977>>, [Žiūrėta 2022-04]

Prancūzijos buvimą Estijoje. Vyriausybės pokyčiai taip pat nepakeitė dominuojančio patikimo sąjungininko vaidmens naratyvo. K. Kallas vyriausybė išlaikė patikimo sąjungininko vaidmens naratyvą, pabrėždama, jog tai yra esminė priežastis įsitraukimui. Tai patvirtinama nuosekliai išlaikant “Takubos” operacijai skiriamus resursus.

4.6. Vaidmenų teorija ir įsitraukimo būdai

Prancūzijos apeliavimas į tam tikrus Estijos vaidmenis gali būti laikomas veiksmu ne tik pasakiusiu įsitraukimo faktą, tačiau ir atitinkamus įsitraukimo būdus. “Takubos” išskirtinumas, jog Prancūzija šią operaciją nuo pat pradžių laikė vieša iniciatyva. Apie šio specialiųjų operacijų pajėgų formato įkūrimą viešai paskelbė Prancūzų gynybos ministrė F. Parly 2019 m. lapkričio 5 d., akcentuodama operacijos pavojingumą.¹²² F. Parly kalbėjo, jog prisijungdamos šalys išreiškia išskirtinę bendrystę ir įsipareigojimą. Šią mintį panašiai pratęsė Švedijos užsienio reikalų ministrė A. Linde, apibūdindama “Takubą” kaip žymiai sudėtingesnę ir pavojingesnę, lyginant su bet kuria kita operacija Afrikos Sahelyje, todėl valstybės, atsakiusios į kvietimą dalyvauti tokioje operacijoje, rodo išskirtinį įsipareigojimą partneriams kovoje prieš terorizmą.¹²³

Atliepiančią šį diskursą, Estijos politikų retorikoje aktualus pavojaus ir rizikos akcentavimas, kartu pabrėžiant, jog Estija, nepaisant ribotų pajėgumų, pajėgi išpildyti Prancūzijos prašymą. Estija be išlygų atsakė į prašymą skirti specialiųjų operacijų pajėgas. Nors šalia “Takuba” operacijos veikianti “Barkhane” orientuota ne tik į karines, bet ir į mokymo bei humanitarinės pagalbos teikimo užduotis, tačiau Estija nekėlė sąlygų dėl dalyvavimo ir sutiko su keliamais lūkesčiais.

Tad Estijos siekį stiprinti strateginio partnerio diskursą rodo ne tik pats įsitraukimo faktas, tačiau ir tai, kokiais būdais yra dalyvaujama ir kaip apie tai kalbama. Pristatant “Takubą”, kaip išskirtinės strateginės partnerystės įrodymą, politikų retorikoje išskiriamas pajėgumas atsakyti į partnerių poreikius; Estijos pirmumas reaguojant ir sudėtingas operacijos kontekstas. Pabrėžiama, jog Estija buvo pirmoji atsakiusi į Prancūzijos kvietimą prisijungti prie operacijos, taip išreiškiant įsipareigojimą sąjungininkams. Taip pat akcentuojama, jog nepaisant rizikingo operacijos konteksto, Estija yra pasiryžusi ir turi pakankamas kompetencijas veikti. Krašto apsaugos ministerijos pasekretorė K. Slide

¹²² E.Hellquist, E. Sjökvist, "Accompanying Partners during Military Operations Early Expectations for Task Force Takuba", FOI Swedish Defence Research Agency, 2020

¹²³ Ten pat

Sahelio koalīcijas ministru susitikime referavo ī Estijas, pirmosios īsitraukusios sājungininkēs, aspektā, kartu pabrēžiant īsskirtines estu kariu kompetencijas, leidžiančias veikti kartu su prancūzais sudētingame kontekste.¹²⁴

Kalbant apie Prancūzijas skatinamā diskursā, pabrēžiama, jog efektyviu ir profesionaliu specialiju pajegu dalyvavimu operacijoje Estija pagrindžia patikimo ir profesionalaus sājungininko vaizdinį. Prancūzijas ambasadorius Taline E. Lamouroux teigė: “Prancūzija ypač vertina Estijos īsitraukimą ī Malį, kuriame ši šalis yra didžiausia ir pagrindinė partnerė kovoje prieš terorizmā”¹²⁵ Ministrė F. Parly estu ministru J. Luik tikino, jog Estijos specialiju pajegu profesionalumas yra ypač vertinamas ir svarbus.¹²⁶ Iš vienos pusės, tai rodo, jog Estijos sprendimas atsiliepti ī Prancūzijos lūkesčius dėl spec. operaciju pajegu yra matomas būdas stiprinti patikimo sājungininko vaizdinį, formuojant atitinkamā diskursā. Iš kitos pusės, Prancūzijos apeliavimas ī Estijos, kaip kompetetingos, reikiamus pajegumus turinčios sājungininkės vaidmenį suponuoja, jog tolimesnis īsitraukimas karinėmis priemonėmis, ypač specialiju operaciju pajegomis, yra matomiausias būdas stiprinti patikimo sājungininko vaizdinį. Tokiu būdu tai tampa veiksnium, skatinančiu Estijos atitinkamā veikimą.

4.7. Atvejo išvados

Apibendrinant aptartą atvejį, matyti, jog patikimo partnerio vaidmens stiprinimas yra veiksnys, paskatinęs aktyvų ir ankstyvą īsitraukimą ī operacijā. Prancūzijos diplomatiniai veiksmai, kariniai perdislokavimai, Estijos ītraukimas ī įvairius formatus skatino atitinkamo naratyvo stiprėjimą, o kartu ir spaudimą Estijai atsakyti ī su tuo susijusius lūkesčius. Matoma, jog Prancūzijos formuotas diskursas, susijęs su estu veiklos Malyje ir prancūzu Baltijos jūros regione akcentavimu bei gilia dvišalio bendradarbiavimo tradicija, skatino Estijos politikus tapatintis su šiuo diskursu. Būtent šiais argumentais grindžiamas īsitraukimas ī “Takuba” tiek pasisakymuose, tiek sprendimų dokumentų tekstuose.

Tačiau kartu matoma, kad dalyvavimas “Takuboje”, šalia veiklos Afganistane, Libane tęsia Estijos dalyvavimo taikdarystės operacijose tradiciją, siekiant išnaudoti ši užsienio politikos instrumentą strateginių karinių partnerysčių stiprinimui, šiuo atveju, santykyje su Prancūzija. Sprendimai

¹²⁴ ERR News, “Coalition of Sahel defense ministers discuss operations in the region”, *ERR News*, 2021-03-11 <<https://news.err.ee/1608138796/coalition-of-sahel-defense-ministers-discuss-operations-in-the-region>>

¹²⁵ Silver Tambur, “France extends its military presence in Estonia”, *Estonian world*, 2021-03-05, <<https://estonianworld.com/security/france-extends-its-military-presence-in-estonia/>>

¹²⁶ Eesti uudised, “Jüri Luik: Oleme uhked Eesti kaitsevāelaste üle, kes kaitsevad Malis Euroopa julgeolekut”, *Eesti uudised*, 2019-07-23 <<https://eestiudised.ee/juri-luik-oleme-uhked-eesti-kaitsevaelaste-ule-kes-kaitsevad-malis-euroopa-julgeolekut/>>

įsitraukti anksti, aktyviai, dideliais resursais ir besąlygiškai rodo pačios Estijos sprendimų priėmėjų apsisprendimą nuosekliai stiprinti patikimo sąjungininko vaidmenį. Nepaisant pokyčių vyriausybėje, strateginės partnerystės diskursas ir orientacija į "Takuba" išlieka. Tai leidžia teigti, jog strateginio partnerio vaidmuo ir su tuo susijęs Estijos veikimas nėra tik Prancūzijos įtakos rezultatas. Kita vertus, išorės veiksnys šį vaidmenį papildomai sustiprina, tokiu būdu susilpninant alternatyvius vaidmenų naratyvus.

Apeliavimas į kitus vaidmenis, susijusius su įsitraukimu į tarptautinių institucijų formatus, akcentuotas ženkliai mažiau. Nors matoma auganti visuomenės parama JT ir ES formatams, tačiau sprendimuose tai nėra atliepiama, išlaikant minimalų įsitraukimą. Nors tam tikri svarstymai tarp skirtingų siektinų vaidmenų matomi diskusijose parlamente, tačiau ryškių prieštaravimų nėra. Vienintelis išskirtinimas - partija "EKRE", tačiau šie išnaudojo humanitarinio vaidmens argumentą kritikuojant vyriausybę, tačiau nesiėmė siekti šio vaidmens būnant valdžioje, tad tai leidžia teigti, jog jų apeliavimas į vaidmenį išnaudojamas instrumentiškai.

5. Lietuvos atvejis

Lietuva dalyvauja tarptautinėse karinėse operacijose vadovaujantis: Nacionalinio saugumo strategijoje keliamu tikslu prisidėti prie tarptautinio saugumo stiprinimo prisiimant savąją dalį įsipareigojimų.¹²⁷ Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme keliamu uždaviniu aktyviai prisidėti prie tarptautine teise ir teisingumu grindžiamos tarptautinės tvarkos kūrimo bei tarptautinės bendrijos pastangų įtvirtinti demokratijos, teisės viršenybės ir pagarbos žmogaus teisėms principus.¹²⁸ Taip pat siekiu prisidėti prie tarptautinės bendrijos pastangų užkirsti kelią terorizmui, konfliktams, įvesti, atkurti ir palaikyti taiką krizių paveiktuose regionuose.¹²⁹ Ir kariuomenei keliamu uždaviniu - dalyvauti operacijose, jog išlaikyti kariuomenės kovinę parengtį.¹³⁰ Taip pat tai traktuojama kaip būdas pagrįsti Lietuvą kaip kompetetingą ir patikimą sąjungininką.¹³¹

¹²⁷ Lietuvos Respublikos Seimas, "Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo", 5 str. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlWRVDtj>>

¹²⁸ Lietuvos Respublikos Seimas, "NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ ĮSTATYMAS", V skirsnis, <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legAct/lt/TAD/TAIS.34169/APjwaQJXfo>>

¹²⁹ Ten pat

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Seimas, "KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS ORGANIZAVIMO IR KARO TARNYBOS ĮSTATYMAS", 12 str., <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legAct/lt/TAD/TAIS.56646/asr>>

¹³¹ Krašto apsaugos ministerija, "Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga" 2017, 29 p.

Siekiant įgyvendinti išskiriamus tikslus, Lietuva dalyvauja taikdarystės operacijose nuo 1994 metų. Tuomet Lietuva, vos prieš kelis metus tapusi JT nare, įsitraukė į pirmąją savo misiją - JT operaciją Kroatijoje UNPROFOR. Kiek daugiau nei metus trukusioje operacijoje dalyvavo 30 karių būrys, kuris veikė Danijos bataliono sudėtyje.¹³² Šis indėlis iki 2018 m. išliko didžiausia Lietuvos kontribucija į JT formatus.

Ši ankstyvoji intervencija besikuriančiai Lietuvos kariuomenei buvo būdas kaupti profesines kompetencijas, įgyti bendradarbiavimo su NATO šalies Danijos kariuomene patirties bei perimti NATO kariuomenės organizacijos įgūdžių. Lietuvai, išreiškusiai 1994 m. ketinimą siekti narystės NATO aljanse, tai buvo galimybė skatinti karinį bendradarbiavimą su NATO šalimi. Anot tuometinio krašto apsaugos ministro L. Linkevičiaus, pirmoji misija buvo būdas sustiprinti Lietuvos kariuomenę bei parodyti partneriams Lietuvos pasiryžimą.¹³³

Tų pačių motyvų vedina, Lietuva 1998 m. spalį pradėjo dalyvauti Danijos vadovaujamame batalione operacijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje ir 2003 m. Kosove. Paraleliai nuo 1999 m. krašto apsaugos savanorių pajėgos dalyvavo JAV vadovaujamoje operacijoje Kosove. Šios tarptautinės operacijos matytos kaip būdas išreikšti įsipareigojimą aljansui ir siekti įsitvirtinimo jame. Dėl šios priežasties, Lietuva, dar iki tariant aljanso nare, į skirtingas NATO operacijas dislokavo per 1500 karių.¹³⁴

Nac. saugumo strategijoje JAV suvokiama Lietuvos saugumo garantu.¹³⁵ Dėl siekio didinti sąveiką su šios valstybės kariuomene bei stiprinti kompetetingos ir patikimos JAV sąjungininkės vaizdinį, Lietuva 2002 m. įsitraukė į JAV vadovaujamą operaciją „Tvirta taika“ Afganistane ir 2003 m. į JAV vadovaujamą intervenciją Irake „Irako laisvė“. Abi operacijos buvo orientuotos į kovines, anti-teroristines užduotis, paremiant jas susijusia humanitarine bei taikos palaikymo veikla. Nepaisant prieštarų vertinimų dėl intervencijos teisėtumo, taip pat Europos partnerių, ypač Prancūzijos ir Vokietijos skepticizmo šių misijų atžvilgiu, Lietuva išlaikė savo dalyvavimą abiejose operacijose. Operacija Afganistane apskritai yra didžiausias taikdarystės iššūkis, kurį kada nors buvo prisiėmusi Lietuva. 2005 - 2013 metais vadovauta Afganistano Goro provincijos atkūrimo grupei, kurioje veikė

¹³² Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, „Taikos sargyboje: Lietuvos kariai tarptautinėse operacijose 1994–2014 m.“, 2014, p. 35

¹³³ Ten pat

¹³⁴ Vytautas Isoda, „The participation of the Lithuanian military in international missions as an element of Lithuanian Defence Policy“, Kn. „Lithuania in the global context: national security and defence policy dilemmas“ sud. I. Matonytė, G. Česnakas, N. Statkus, 2020

¹³⁵ Lietuvos Respublikos Seimas, „Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“, 49.1 str.

Kroatijos, Danijos, Gruzijos, Ukrainos, JAV karinių pajėgų daliniai. Per visą šį laiką provincijos atkūrimo grupėje tarnavo apie 2 500 Lietuvos karių.¹³⁶

Tad absoliutus Lietuvos prioritetas nuo nepriklausomybės pradžios buvo NATO sąjungininkų vadovaujamos operacijos. Iki 2014 metų 97 proc. Lietuvos kariuomenės karių, skirtų dalyvauti tarptautinėse operacijose, dalyvavo NATO operacijose, 2 proc. – JT ir 1 proc. – ES operacijose.¹³⁷ Iki 2014 m. NATO operacijose dalyvavo daugiau kaip 4 600 karių.¹³⁸ Net ir didesnis išitraukimas į kitų formatų iniciatyvas, kaip kad JT, buvo nulemtas siekio gilinti bendradarbiavimą su NATO šalimis.

2014 m. mažėjant sąjungininkų išitraukimui į Afganistaną bei prasidėjus karui Ukrainoje pastebimi tam tikri pokyčiai. Nors Lietuva ir po 2014 m. išlaikė buvimą Afganistane, tačiau tuo pačiu atsigręžta į JT taikdarystės operacijas bei ūgtelėjo susidomėjimas ES misijomis. Lietuva įsteigė laivų apsaugos būrį ir laivų inspektavimo grupes bei prisijungė prie ES karinių jūrų pajėgų operacijų "EU-NAVFOR Atalanta" ir "EUNAVFOR Sophia", skirdama nuo 15 iki 20 karių, priklausomai nuo rotacijos. 2017 m. spalį, atsiliepdama į Vokietijos prašymą, vadovaujančios vienam iš JT operacijos MINUSMA Malyje kontingentų, išsiuntė 40 karių būrį į šį formatą. Pažymėtina, jog tais pačiais 2017 m. Vokietija pradėjo vadovauti NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinei grupei Lietuvoje.¹³⁹ Anot karo studijų tyrėjo V. Isodos, strateginės partnerystės su Vokietija gilinimas buvo esminis siekis, nulėmęs sprendimus dalyvauti operacijoje MINUSMA ir ES UNAVFOR Sophia.¹⁴⁰ Galiausiai, 2015 m. Lietuva pati iniciavo naują karinę iniciatyvą - pradėjo mokomąją operaciją Ukrainoje, į kurią skirta 30-40 karinių instruktorių.¹⁴¹ Visą tai rodo, jog po 2014 metų imta ištraukti į platesnį spektrą karinių operacijų po skirtingų tarptautinių formatų vėliavomis, išsiplėtė karinių užduočių spektras, tačiau prioritetu išlieka NATO sąjungininkų vadovaujami formatai, kadangi tokiu būdu išreiškiamas solidarumas, tikintis saugumo garantijų mainais. Lietuvos dalyvavimo motyvą tiksliai apibūdina krašto apsaugos ministro R. Karoblis: „Jei norime, kad mus kažkas gintų, mes taip pat turime prisidėti

¹³⁶ G. Gumbrys, G. „Lietuvos indėlis į tarptautines operacijas: esama situacija ir galimi scenarijai“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga*, 16, 2018, 59-83 p.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, „Taikos sargyboje: Lietuvos kariai tarptautinėse operacijose 1994–2014 m.“

¹³⁸ Ten pat

¹³⁹ LR ambasada Vokietijos Federacinėje Respublikoje, „Ambasadorius R. Misiulis aplankė Vokietijos vadovaujamos NATO priešakinių pajėgų kovinės grupės karius Rukloje“, *LR Užsienio reikalų ministerija*, 2021-11-05, <<https://de.mfa.lt/de/lt/naujienos/ambasadorius-r-misiulis-aplanke-vokietijos-vadovaujamos-nato-priesakiniu-pajegu-kovines-grupes-karius-rukloje>>

¹⁴⁰ Vytautas Isoda, „The participation of the Lithuanian military in international missions...“

¹⁴¹ Ten pat, 329 p.

prie kitų gynybos, kitų interesų.“¹⁴² Tad siekis didinti matomumą NATO aljanse bei stiprinti partnerystę su strateginiais partneriais pagrinde lėmė dalyvavimą taikdarystės iniciatyvose.

5.1. Prancūzijos ir Lietuvos bendradarbiavimas

Siekis plėtoti bendradarbiavimą su Prancūzija, tikintis šios strategiškai svarbios valstybės paramos Lietuvos interesų įgyvendinimui, išskiriamas nacionalinio saugumo strategijoje, tačiau įsitraukimas į karines operacijas šiam tikslui išnaudojamas gana ribotai.¹⁴³ Vienintelis atvejis, kuomet Lietuva atsiliepė į kvietimą įsitraukti į prancūzų nacionalinę operaciją “Sangaris” Centrinėje Afrikos Respublikoje 2014 metais, išsiuntusi orlaivį “Spartan” ir 10 įgulos narių.¹⁴⁴ Tačiau ryškesnio Lietuvos įsitraukimo į Prancūzijos vadovaujamus formatus ilgą laiką nebuvo. Savo ruožtu Prancūzija nuo 2004 m. dalyvauja oro policijos misijoje Baltijos šalyse.¹⁴⁵ Bet reikšmingiausiu dvišalio karinio bendradarbiavimo momentu laikytinas 2018 m. Prancūzijos prisijungimas prie Vokietijos vadovaujamos NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinės grupės Lietuvoje. Tuomet per 300 karių ir karinės technikos perkelta į Ruklą iš Estijos. Beje, sekančiais metais šis vienetas grįžo atgal į Estiją, o 2020 m. antroje pusėje ir vėl dislokuotas Lietuvoje.¹⁴⁶ Prieš tai aptartas atvejis rodo, jog karinis Prancūzijos buvimas Estijoje skatino vietos sprendimų priėmėjus atsiliepti į lūkesčius, siejamus su strateginio partnerio vaidmeniu. Tai leidžia tikėtis, jog panaši tendencija matoma ir Lietuvoje.

2020 m. antroje pusėje vykęs Prancūzijos karių perdislokavimas į Lietuvą kartu buvo lydimas oficialių aukšto rango vizitų, atitinkamų pasisakymų, kuriuose akcentuojamas Prancūzijos, kaip patikimos Lietuvos sąjungininkės naratyvas. Karių atvykimas po kelių mėnesių buvo lydimas Prezidento E. Macrono ir gynybos ministrės F.Parly vizito. Vienas iš apsilankymo akcentų - prancūzų

¹⁴² LR krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis, “Seimas apsisprendė dėl Lietuvos karių dalyvavimo tarptautinėse operacijose 2018-2019 metams”, *LR Krašto apsaugos ministerija*, 2017-12-12, <https://kam.lt/lt/naujienos/874/aktualijos/875/seimas_apsiprende_del_lietuvos_kariu_dalyvavimo_tarptautinese_operacijose_2018-2019_metais>

¹⁴³ Nacionalinio saugumo strategija 49.5 punktas

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos nuolatinė misija Jungtinėse Tautose, “Lietuva užmezgė diplomatinį santykį su Centrinės Afrikos Respublika”, 2018-09-25, <<https://www.urm.lt/misionny/lt/naujienos/lietuva-uzmezge-diplomatinis-santykius-su-centrines-afrikos-respublika-1>>

¹⁴⁵ Prancūzijos ambasada Vilniuje, “NATO Oro policijos misija Baltijos šalyse : Prancūzijos karinių oro pajėgų vienetas Lietuvoje”, atnaujinta 2014-07-31 <<https://lt.ambafrance.org/NATO-Oro-policijos-misija-Baltijos>>

¹⁴⁶ Rym Momtaz, “Macron’s Russia dialogue to be tested on Baltic trip”, 2020-09-28 <<https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-baltics-trip-france-russia-strategy/>>; Kauno diena, “IŠ ARČIAU: LIETUVOS IR PRANCŪZIJS KARIŲ BENDRADARBIAVIMAS”, *Kauno diena*, 2020-09-29, <<https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/arciau-lietuvos-ir-prancuzijos-kariu-bendradarbiavimas-987848>>

karių Lietuvoje aplankymas, akcentuojant, jog tai yra tvirtos strateginės partnerystės įrodymas. Prezidentas E. Macron'as Vilniuje kalbėjo, jog per 300 karių Lietuvoje rodo jo šalies ryžtą prisidėti prie Lietuvos ir Baltijos šalių saugumo.¹⁴⁷ Tuo metu Rukloje vyko dvišalis abiejų šalių krašto apsaugos ministrų susitikimas, po kurio Lietuvos krašto apsaugos ministras Raimondas Karoblis komentavo, jog Prancūzų vadovaujamos operacijos Malyje buvo viena iš aptartų temų, nors konkrečių prašymų dėl įsitraukimo pateikta nebuvo.¹⁴⁸ Prezidentas G. Nausėda taip pat teigė, jog Malio klausimas buvo aptartas ir prezidentiniu lygiu.¹⁴⁹

Pažymėtina, jog tuomet oficialaus prašymo dėl įsitraukimo į operaciją "Takuba" pateikta nebuvo, tačiau galima matyti, jog prancūzų komunikacijoje akcentuojama išskirtinė abiejų šalių karinė partnerystė ir Sahelio regiono svarba Europai, įskaitant ir Lietuvai. Dydžiu rekordinis Prancūzijos karių dislokavimas, kartu su pirmuoju per du dešimtečius Prezidento vizitu Lietuvoje, taip pat krašto apsaugos ministrės F. Parly apsilankymas Rukloje išreiškia unikalų dėmesį. Šiuos veiksmus lydinti Prancūzijos politikų viešoji komunikacija akcentuoja kaip niekad stiprų karinį bendradarbiavimą. Prancūzijos kaip patikimos Lietuvos karinės sąjungininkės naratyvo stiprinimas kuria papildomą spaudimą Lietuvai atsakyti tuo pačiu, stiprinant patikimos prancūzų sąjungininkės vaidmenį. Lygiagrečiai skatinamas naratyvas dėl Malio strateginės svarbos suponuoja galimą veiksmo alternatyvą Lietuvai, pradedančiai ieškoti būdų išreikšti savo įsipareigojimą partnerystei. Tokiu būdu prancūzų ad hoc operacijos pradeda rasti kelią į politinę darbotvarkę.

5.2. Kaip Lietuvoje reflektuotas Prancūzijos skatinamas diskursas?

Kariuomenės pareigūnų ir diplomatų teigimu, neoficialių raginimų iš Prancūzų pareigūnų dėl įsitraukimo į Sahelį buvo sulaukiama sistemingai, vėlgi, apeliuojant į dvišalės partnerystės didinimą

¹⁴⁷ Elysee, "Déplacement du Président Emmanuel Macron en république de Lituanie", 2020-02-29 <<https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/09/29/deplacement-du-president-emmanuel-macron-en-republique-de-lituanie>>

¹⁴⁸ LR Krašto apsaugos ministras Raimondas Karoblis, "E. Macronas kartu su G. Nausėda aplankė prancūzų karių Rukloje: krašto apsaugos ministro R. Karoblio komentaras", *15min.lt*, 2020-09-29 <<https://www.15min.lt/video/emacronas-kartu-su-gnauseda-aplanke-prancuzu-karius-rukloje-krašto-apsaugos-ministro-rkaroblio-komentaras-187942>>

¹⁴⁹ LR Prezidentas G. Nausėda, "Prezidento G. Nausėdos komentaras po vizito Rukloje kartu su E. Macronu", *15min.lt*, 2020-09-29, nuo 02:00 <<https://www.15min.lt/video/prezidento-gnausedos-komentaras-po-vizito-rukloje-kartu-su-emacronu-187950>>

ir Sahelio regiono svarbą Europai, tačiau Lietuva ilgą laiką į šią galimybę žiūrėjo rezervuotai.¹⁵⁰ Nepaisant nuolatinio Prancūzijos aktyvumo, operacijose dalyvauti vengta. Vietoje to, Malio atveju, Lietuva rinkosi išitraukti į tarptautinių institucijų vadovaujamus formatus - JT bei ES. Nuo 2013 m. dalyvaujama ES mokomojoje misijoje, nors šis išitraukimas gana simbolinis (rotuodamiesi vyksta 2/3 instruktoriai kasmet). O nuo 2016 m. dalyvaujama JT operacijoje MINUSMA, į kurią nuo 2017 m. reguliariai siunčiama maždaug 40- 50 krašto apsaugos savanorių pajėgų karių ir štabo karininkų.¹⁵¹

Tai tarsi suponuoja prielaidą, jog Lietuva pritaria karinio išitraukimo į Malį poreikiui, tačiau opozicija Prancūzijos vadovaujamoms operacijoms kyla iš to, jog šiam tikslui renkamsi ne vienos šalies vadovaujami, o tarptautinių institucijų formatai. Lyginant su Lietuvos veikla Afganistane, tai žymi ryškų strateginį pokytį. Tuomet, siekiant didinti sąveiką su JAV bei stiprinti strateginę partnerystę, rinktasi palaikyti JAV vadovaujamą operaciją, nepaisant prieštarigų vertinimų dėl intervencijos teisėtumo. Taip pat Afganistane veikla buvo orientuota į karines, antiteroristines užduotis, o humanitarinė, vystomojo bendradarbiavimo ar mokymų veikla laikyta antraeiliu prioritetu.¹⁵² Tuo tarpu Malio atveju, matoma gana priešingai. Renkamasi neįsitraukti į anti-teroristinę “Takubos” grupę, renkantis kitus daugiašalius formatus.

Šią prielaidą tarsi pagrindžia Lietuvos institucijų ir susijusių pareigūnų viešoji komunikacija dėl dalyvavimo JT ir ES misijose Malyje. Formuojamas diskursas yra orientuotas į liberalios tvarkos ir tarptautinių institucijų palaikytojos vaidmens stiprinimą. Krašto apsaugos ir užsienio reikalų ministerijų spaudos pareiškimuose ir ministrų pasisakymuose minima, kad Lietuva, kaip atsakinga tarptautinės bendruomenės narė, dalyvauja Malyje, siekdama išlaikyti taiką pasaulyje.¹⁵³ Akcentuojamas

¹⁵⁰ LR Krašto apsaugos ministerijos pareigūnas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2022 m. balandžio 7 d.;

LR Krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas, “Su Prancūzijos ambasadore aptartas dvišalis bendradarbiavimas gynybos srityje”, 2021-02-05, <<https://arvydasanusauskas.lt/naujienos/736-su-prancuzijos-ambasadore-aptartas-dvisalis-bendradarbiavimas-gynybos-srityje>>

¹⁵¹ LR Krašto apsaugos ministerija, “Jungtinių Tautų misijoje Malyje tarnybą pradėjo penktas Lietuvos karininkas”, 2017, <https://kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/jungtiniu_tautu_misijoje_malyje_tarnyba_pradejo_penktas_lietuvos_karininkas.html>

¹⁵² LR Krašto apsaugos ministerijos pareigūnas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2022 m. balandžio 7 d.

¹⁵³ LR Krašto apsaugos ministerija, “Lithuanian unit began service in the UN mission in Mali”, 2017, <https://kam.lt/en/news_1098/current_issues/lithuanian_unit_began_service_in_the_un_mission_in_mali.html>

siekis didinti Lietuvos matomumą pasaulyje.¹⁵⁴ Pabrėžiamas naratyvas dėl Malio bei Europos saugumo sąsajos.¹⁵⁵ Įsitraukimas į MINUSMA tarptautiniuose formatuose, ypač JT, leidžia atliepti į tarptautinės bendruomenės skatinamą humanitarinį diskursą, išreiškiant Lietuvos paramą JT taikos palaikymo iniciatyvoms.

Tačiau galima įžvelgti Lietuvos formuojamo diskurso pokyčių. Akcentus dėl dalyvavimo Malyje, susijusius su matomumo tarp. organizacijose didinimu, liberalios tvarkos stiprinimu, vis dažniau, ypač 2020 m. antroje pusėje, papildė žinutės, pristatant dalyvavimą Malyje kaip solidarumo Prancūzijai išraišką. Tai atsispindi krašto apsaugos ministerijos, įskaitant ministrą, prezidentūros viešojoje komunikacijoje. Susitikime su Prancūzijos ministre F. Parly krašto apsaugos ministras teigė: „Kaip konkrečią Lietuvos paramą Prancūzijai galima laikyti Lietuvos karių dalyvavimą tarptautinėse operacijose ir misijose Malyje (EUTM Mali) ir Centrinėje Afrikoje Respublikoje (EUTM RCA), taip pat – JT operacijoje Malyje MINUSMA.“¹⁵⁶ Savo ruožtu prezidentas G. Nausėda, aptardamas Prancūzijos aktyvumą Afrikos Sahelio regione, pažymėjo, jog daugiau nei pusė Lietuvos karių, dalyvaujančių tarptautinėse operacijose, yra šiame regione, tokiu būdu remdami Prancūzijos pastangas.¹⁵⁷ Paminėtinas ir vieno iš kalbintų Lietuvos diplomatų atsakymas, kuriame šis teigė, jog dalyvavimas MINUSMA yra solidarumo su ES partneriais ir Sahelyje aktyvia Prancūzija išraiška.¹⁵⁸

Tad matomas pokytis arba bent kelios išsiskiriančios argumentavimo linijos. Įsitraukimas į MINUSMA grindžiamas liberalios tvarkos palaikytojos vaidmeniu, o nuo 2020 m., atliepiant į Prancūzijos reiškiamus lūkesčius, imtas akcentuoti patikimos Prancūzijos sąjungininkės vaidmuo, kaip lemiantis įsitraukimą į MINUSMA bei ES misiją. Ši išsiskirianti diskursą galima aiškinti tuo, jog tiek tarptautinės institucijos rėmėjos, tiek patikimos Prancūzijos sąjungininkės vaidmenys yra išnaudojami instrumentiškai, priklausomai nuo pasisakymo formato ar kitų aplinkybių, tačiau

¹⁵⁴ LR nuolatinė misija Jungtinėse Tautose, „Another 34 Lithuanian soldiers joined UN MINUSMA in Mali“, 2017, <<https://www.urm.lt/missionny/en/news/another-34-lithuanian-soldiers-joined-un-minusma-in-mali>>

¹⁵⁵ LR nuolatinė misija Jungtinėse Tautose, „Lietuva patvirtino paramą tarptautinėms taikos palaikymo pastangoms Malyje“, 2017, <<https://un.mfa.lt/missionny/lt/naujienos/lietuva-patvirtino-parama-tarptautinems-taikos-palaikymo-pastangoms-malyje-2>>

¹⁵⁶ LR Krašto apsaugos ministerija, „R. Karoblis aptarė regiono saugumo situaciją su Prancūzijos gynybos ministre F. Parly“, 2020, <[https://kam.lt/lt/naujienos/874/archyvas/930/ziniu/archyvas/2020 metai/ziniu/archyvas/2020-09/r.karoblis aptare regiono saugumo situacija su prancuzijos gynybos ministre f. parly.html?pbck=0](https://kam.lt/lt/naujienos/874/archyvas/930/ziniu/archyvas/2020%20metai/ziniu/archyvas/2020-09/r.karoblis%20aptare%20regiono%20saugumo%20situacija%20su%20prancuzijos%20gynybos%20ministre%20f.%20parly.html?pbck=0)>

¹⁵⁷ LR Prezidentas G. Nausėda, *15min.lt*

¹⁵⁸ LR Užsienio reikalų ministerijos diplomatas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2022 m. kovo 24 d.

nenurodo esminių įsitraukimo motyvų. Tai, jog 2017 m. reikšmingai išaugusi kontribucija į JT operaciją nėra strateginio pokyčio požymis, žymintis perėjimą prie tarptautinių institucijų vadovaujamų formatų remėjos, atskleidžia V. Isodos darbas. Autorius įrodo, jog esminė motyvacija įsitraukti į JT misiją MINUSMA buvo grindžiama siekiu stiprinti strateginę partnerystę su Vokietija. Būtent tai nulėmė ženkliai išaugusį skiriamų karių ir resursų skaičių.¹⁵⁹ Panašiai kaip ir pirmosios Lietuvos operacijos Kroatijoje atveju, dalyvavimas JT misijoje išnaudojamas dvišalės partnerystės skatinimui, o nebūtinai kitiems, nacionalinio saugumo strategijoje keliamiems tikslams.

5.3. Operacijos “Takuba” atvejis

“Takubos” atveju, Lietuva, išlaikydama abejones dėl šios misijos, grindė savo atsisakymą įsitraukti tuo, jog dalyvavimas kitose operacijose Malyje yra pakankama solidarumo išraiška. Ši argumentavimo linija iškyla jau 2019 metais, kuomet buvo inicijuota “Takuba”. Tuomet, svarstant Lietuvos karinių vienetų dalyvavimo tarptautinėse operacijose mandatą Seime, iškilo klausimas dėl galimo Lietuvos indėlio Sahelyje didinimo, į ką kariuomenės vadas ir tuometis krašto apsaugos viceministras reagavo, jog esamas įsitraukimas į ES ir JT operacijas yra ypač vertinamas prancūzų ir yra pakankamas.¹⁶⁰ Šis argumentas, kartu su tuo, jog 2019 m. vyriausybės pateiktame mandato projekte nėra siūlymo dalyvauti “Takuboje” rodo, jog dalyvavimas šiame formate nebuvo laikytas svarbiu. Nedetalizuodamas priežasčių, tą patvirtino ir tuometis krašto apsaugos ministras R. Karoblis, teigęs, jog galima Lietuvos kontribucija nebuvo laikyta naudinga.¹⁶¹ Tad viešojoje retorikoje, įskaitant 2019 m. posėdį Seime, taip pat 2020 m. dvišalį ministrų susitikimą, nuosekliai akcentuojama JT ir ES misijų svarba išreiškia ne humanitarinio, daugiašalių formatų palaikytojo vaidmenį, tačiau rodo tuometinės vyriausybės abejones dėl galimo dalyvavimo “Takuboje”.

Tačiau, nepaisant to, diplomatiniais kanalais Prancūzija nuosekliai siekė Lietuvos įsitraukimo į konkrečią specialiųjų operacijų pajėgų grupę “Takuba”. Vertintinas Lietuvos aktyvumas Sahelyje, tačiau, anot kariuomenės vado ir kalbintų krašto apsaugos sistemos pareigūnų, nuosekliai keltas lūkestis Lietuvai - konkreti kontribucija į operaciją “Takuba”, siunčiant specialiųjų operacijų pajėgas bei suteikiant taktinį oro tiltą.¹⁶²

¹⁵⁹ Isoda, *Lithuanian military in international missions*, 330 p.

¹⁶⁰ Lietuvos kariuomenės V. Rupšys; LR Krašto apsaugos viceministras V. Umbrasas, LR Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto posėdis 2019-12-04, <<https://www.youtube.com/watch?v=79Qyf-1rty8>>

¹⁶¹ Raimundas Karoblis, laiškas autoriui, 2022 gegužės 2 d.

¹⁶² Margiris Meilutis, “Lietuva prisidės prie prancūzų operacijos - į Malį siųs “Spartan” lėktuvą ir iki 30 karių”, 15min.lt, 2021-10-18, <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-prisides-prie-prancuzu-operacijos-i-mali-sius-spartan-lektuva-ir-20-kariu-56-1582876>>

Tuometė, iki 2020 m. gruodžio veikusi vyriausybė nežiūrėjo į tai palankiai, tačiau, nepaisant to, kartu su Prancūzijos skatinamu patikimo sąjungininko vaidmens naratyvu, kariniuose ir diplomatinuose formatuose prancūzų keliamas lūkestis dėl konkretaus Lietuvos indėlio į operaciją „Takuba“ vis labiau pradėjo rasti kelią į politinę darbotvarkę. Sprendimų priėmėjai aktyviau ėmė identifikuotis su patikimo Prancūzijos sąjungininko vaidmeniu, kartu pradedami ieškoti praktinių naudų dėl galimo šio vaidmens stiprinimo, susijusių su galimu sąjungininkų karinio buvimo didinimu regione, karių kompetencijų kėlimu, Prancūzijos parama kituose formatuose, įskaitant pagalbą sprendžiant migrantų krizę ir kita.

Tai, jog patikimos partnerystės diskurso stiprėjimas davė impulsą svarstymams dėl „Takubos“ pagrindžia tai, jog iniciatyva dėl šio formato kilo iš Seimo narių, o ne iš vyriausybės. Seimo nacionalinio saugumo komiteto (NSGK) pirmininko L. Kasčiūno teigimu: „NSGK ir Užsienio reikalų komitetas buvo pirmieji, kurie pasiūlė idėją dėl Lietuvos kontribucijos į „Takubos“ misiją, <..> Tai yra pavyzdys, kad parlamente galima ne tik kelti klausimus, vykdyti parlamentinę kontrolę, bet ir keisti politiką, ją formuoti“. ¹⁶³ Politinę iniciatyvą pagrįsti patikimo sąjungininko vaidmenį per dalyvavimą „Takuboje“ rodo valdančiųjų politikų pasisakymai iki prasidedant oficialiam svarstymui dėl galimo įsitraukimo. Reaguojant į E. Macrono oficialų prašymą dėl „Takubos“, užsienio reikalų ministras G. Landsbergis teigė, jog: „mes privalome padėti, mano manymu, tai mūsų pareiga“. ¹⁶⁴ Antrino ir L. Kasčiūnas: „Šia prasme tai būtų solidarumas, kita vertus, tai yra galimybė su prancūzais susikurti tam tikrą stipresnį politinį ryšį ir kai kuriais atvejais tam tikri sprendimai, vizijos mūsų ir prancūzų suartėtų <..>“. ¹⁶⁵ Atsiradus politinei iniciatyvai ir klausimui patekus į politinę darbotvarkę, tolimesnė diskusija, remiantis viešųjų šaltinių analize bei pokalbiais su pareigūnais, buvo susijusi labiau su techninėmis galimo įsitraukimo priežastimis ir būdais, o ne argumentais, sietiniais su referavimu į tam tikro vaidmens išlaikymą.

Galima teigti, jog motyvai dėl įsitraukimo yra sietini su politiniu siekiu stiprinti Lietuvos vaidmenį, tuo tarpu galimos abejonės dėl įsitraukimo yra labiau techninės, mažai sietinos su siekiu išlaikyti humanitarinio ar tarptautinių institucijų vadovaujamų formatų remėjos vaidmeniu. Siekis

¹⁶³ Milena Andrukaitytė, SEIMAS PRITARĖ: KARIAI BUS SIUNČIAMAI Į MISIJAS MALYJE IR MOZAMBIKE”, *kauno diena*, 2021-12-16, <<https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/seimas-pritare-kariai-bus-siunciami-i-misijas-malyje-ir-mozambike-1055934>>

¹⁶⁴ LR Užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis, straipsnyje Erika Fuks "Gabrielius Landsbergis: „Situaciją Lietuvoje pavadinciau tobula audra”, *tv3.lt*, 2021-07-17, <<https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/gabrielius-landsbergis-situacija-lietuvoje-pavadinciau-tobula-audra-n1105438>>

¹⁶⁵ Jūratė Skėrytė, „Lietuva svarsto galimybę siųsti karių į antiteroristinę operaciją Malyje”, *LRT*, 2021-05-27, <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1418986/lietuva-svarsto-galimybę-siusti-kariu-i-antiteroristine-operacija-malyje>>

išlaikyti įsitraukimą Malyje per tarptautinių institucijų vadovaujamus formatus, vietoje ad hoc nacionalinių operacijų, nebuvo aktualiu. Taip pat diskusijos dėl galimo nepritarimo “kietam”, į kovines užduotis orientuotam mandatui taip pat nėra aktualus. Galimas abejonės dėl įsitraukimo lėmė praktinės priežastys, tokios kaip resursų trūkumas, karių kompetencijos, išskaičiavimai dėl galimos naudos bei įvykiai Malyje, susiję su Malio vyriausybės ir Rusijos “Wagner” grupuotės bendradarbiavimu. Išskiriamos abejonės dėl įsitraukimo:

- Aptariant resursų klausimą, reali galimybė įsitraukti į “Takuba”, Lietuvos pareigūnų vertinimu, atsirado tik 2021 m. vasarą, galutinai pasitraukus iš Afganistano. Tai suteikė papildomus resursus, kurie buvo galimi reinvestuoti į kitą operacijos regioną. Tad resursų trūkumas, kuriuo iki tol motyvuotas vengimas įsijungti į “Takuba”, tapo mažiau aktualiu.
- Šiame kontekste paminėtinas V. Isodos darbas, kuriame autorius teigia, jog žemas karių prancūzų kalbos mokėjimo lygis sunkina bendradarbiavimą su Prancūzija. Nors šiame darbe šis aspektas nebuvo identifikuotas, tačiau galima daryti prielaidą, jog tai taip pat buvo aktualu svarstymuose dėl galimo įsitraukimo.
- Būta svarstymų, ar su operacija nebus per daug įsipareigota šiame regione, turint galvoje, jog tai būtų trečioji Lietuvos operacija Malyje.¹⁶⁶
- Bene pagrindinė abejonė dėl įsitraukimo ta, kad 2021 m. rudenį pradėjo rasti informacijos dėl rusiškos “Wagner” grupės samdinių dalyvavimo Malyje. Tai kėlė klausimų, ar galima bendradarbiauti su Malio vyriausybe, kuri renkasi veikti kartu su abejotinos reputacijos organizacijomis.¹⁶⁷
- Galiausiai, viena iš abejonų, kartu pagrindžianti dalyvavimo “Takuboje” motyvą, kaip siekį pagrįsti patikimo sąjungininko vaidmenį, susijusi su kaštų-naudos analize. Siekiant atsakyti kokią praktinę naudą iš Prancūzijos bus gaunama mainais už dalyvavimą. Reaguojant į tai, krašto apsaugos viceministras M. Abukevičius teigė, jog: “Lietuva į “Takuba” eina su sąlyga, jog sulauksime paramos mainais mūsų saugumo klausimais. Vienas iš konkrečių šios paramos pavyzdžių - Prancūzijos įsitraukimas į misiją Ukrainoje.”¹⁶⁸

Visą tai rodo, jog “Takubos” atveju, pagrindinė įsitraukimo motyvacija sietina su siekiu stiprinti strateginės partnerystės su Prancūzija diskursą. Prancūzijos veiksmų paskatintas Lietuvos ir Prancūzijos strateginės dvišalės partnerystės naratyvas vis labiau ėmė įsitvirtinti politinėje darbotvarkėje, o tai paskatino iniciatyvą sprendimui dėl įsitraukimo. Praktinis kontekstas, įskaitant atsiradusius

¹⁶⁶ LR Užsienio reikalų ministerijos diplomatas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2022 m. kovo 24 d.

¹⁶⁷ Ten pat; LR Krašto apsaugos ministerijos pareigūnas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2022 m. balandžio 7 d.

¹⁶⁸ LR Krašto apsaugos viceministras Margiris Abukevičius, “LR Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto posėdis”, 2021-12-10, 4:57-6:06, <<https://www.youtube.com/watch?v=kZIxYfhdjns>>

papildomus resursus, taip pat buvo palankus šiai politinei iniciatyvai. Oponuojančio vertinimo, referuojant į tarptautinių institucijų palaikytojos ar kitus vaidmenis, nei Seime, nei kituose sprendimo svarstymo etapuose neįžvelgiama.

5.4. Kaip įsitraukimas išnaudojamas stiprinant patikimo sąjungininko vaidmenį?

Strateginio partnerio vaidmuo lemia ne tik patį įsitraukimo faktą, tačiau ir tai, kaip yra atsielipiama į lūkesčius, kokias būdais renkamosi dalyvauti ir kaip apie tai kalbama. Lietuvos atveju, priešingai nei prieš tai aptartu Estijos, dalis aspektų, padėjusių Estijai stiprinti patikimo sąjungininko vaidmenį, nėra aktualūs.

Visų pirma, Lietuva priėmė sprendimą įsitraukti gana vėlai. Mandatas dalyvauti suteiktas 2021 m. gruodžio pabaigoje, o po kelių mėnesių Prancūzija paskelbė, kad Malio pereinamojo laikotarpio karinei vyriausybei trikdančią operacijų veiklą nėra galimybių tęsti operacijų „Takuba“ ir „Barkhane“.¹⁶⁹ Tad Lietuvos kariai taip ir nepradėjo veiklos Malyje. Priešingai nei Estijos atveju, greito atsako argumentas, į kurį būtų galima referuoti, nėra aktualus.

Taip pat Prancūzija pateikė prašymą dėl konkretaus specialiųjų operacijų pajėgų siuntimo, apeliuojant į Lietuvos patirtį ir kompetencijas, sukauptas Afganistane. Tačiau Lietuva atsisakė patenkinti šį prašymą, nusprendusi skirti karinį lėktuvą „Spartan“ ir susijusius oro pajėgų karius.¹⁷⁰ Konkrečios to priežastys darbe nėra identifikuotos, tačiau iš turimų duomenų matosi, jog nėra referuojama į argumentus, kurie būtų sietini su tam tikro vaidmens išlaikymu. Įsitraukimo pobūdį lemia kitos priežastys, o ne siekis išlaikyti tam tikrą vaidmenį, vengiant tiesioginio karinio dalyvavimo. Šiuo atveju matomas pasirinkimas atliepti patikimo partnerio vaidmenį, tačiau praktiniai iššūkiai, vėlyvas įsitraukimas, nedidelis skirtų karių ir resursų skaičius apsunkino galimybes stiprinti naratyvą.

5.5. Atvejo išvados

„Takubos“ atveju tęsiama tradicija išnaudoti įsitraukimą į tarptautines operacijas strateginių partnerystės stiprinimui. Pažymėtina, jog šiuo atveju matomas diskurso pokytis kartu su valdančio-

¹⁶⁹ 15min, „Lietuva palaiko bendrą sąjungininkų sprendimą išvesti karius iš dviejų tarptautinių operacijų Malyje“, *15min.lt*, 2022-02-17, <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-palaiko-bendra-sajungininku-sprendima-isvesti-karius-is-dvieju-tarptautiniu-operaciju-malyje-56-1643414>>

¹⁷⁰ LR Krašto apsaugos ministerijos pareigūnas, interviu su autoriumi, Vilnius, 2022 m. balandžio 7 d.

sios daugumos pasikeitimu 2020 m. gruodį. Iki tol veikusi vyriausybė vengė įsitraukimo, apeliuodama į kitus formatus, tačiau nauja valdančioji dauguma Seime vis aktyviau ėmė akcentuoti paramą „Takubai“. Analizė atskleidžia, jog valdžios pokytis turėjo įtakos valstybės vaidmens „Takubos“ atžvilgiu pokyčiams, tačiau ar tai galima laikyti pagrindiniu, sprendimą nulėmusiu veiksmu, nėra vertinama.

Lietuvos atveju ypač svarbus išorės veiksnys, o vidaus procesai dėl pasirinkto vaidmens įgyvendinimo yra mažiau aktualūs, lyginant su Estijos atveju. Lietuvoje „Takubos“ kelias į politinę darbotvarkę yra paskatintas aktyvių Prancūzijos diplomatinių veiksmų, ypač intensyvių 2020 m. antroje pusėje. Tai, kad sprendimų priėmėjai ėmė tapatintis su Prancūzijos skatinamu diskursu rodo, jog vis aktyviau imta ieškoti galimų dvišalio karinio bendradarbiavimo naudų. Taip pat pažymėtina, jog ne vyriausybė, įprastai inicijuojanti sprendimus dėl dalyvavimo karinėse operacijose, o Seimas inspiravo įsitraukimą. Tačiau vėlyvas sprendimas, taip pat atsisakymas išpildyti Prancūzijos pateiktas sąlygas dėl įsitraukimo būdo, gana nedidelis skirtų karių ir resursų skaičius, iš dalies apsunkino galimybes išnaudoti sprendimą efektyviam siekiamam vaidmeniui išpildymui.

Darbo išvados

Pratęsiant mažųjų valstybių literatūros autorių tyrimus, šis darbas empiriniais pavyzdžiais pagrindžia, kad geografinis dydis ar resursų pasiskirstymas savaime nėra pakankamai pajėgus paaiškinti mažųjų valstybių veikimą taikdarystės operacijų atveju. Dydis savaime nenulemia, jog šalis sieks gilinti partnerystę su didžiosiomis galiomis (realizmo teiginys) ar būti liberalių normų, susijusių su neutralumu, konsensusu ir pan., gynėja (liberalaus institucionalizmo teiginys). Struktūriniai arba išskirtinai į vidaus procesus orientuoti aiškinimai negali paaiškinti kaip ir kodėl vyksta dalyvavimo taikdarystės veikloje pokyčiai. Šis darbas siūlo, jog vaidmenų teorija gali būti efektyviu teoriniu įrankiu, siekiant suvokti mažųjų šalių dalyvavimo taikos operacijoje būdus ir ypač šio dalyvavimo pokyčius.

Aptartų dviejų analizė pagrindžia, jog dalyvavimo taikos operacijos praktikos yra nulemtos to, kaip sprendimų priėmėjai interpretuoja savo valstybės vaidmenį tarptautinėje sistemoje. Tačiau veikėjų savi-identifikacija yra veikiamą jų socialinio veikimo kartu su kitais tarptautinių santykių veikėjais. Socialinis santykis skatina sprendimų priėmėjus priimti tam tikrą vaidmenį, tapatintis su juo ir įgyvendinti iš to kylančius lūkesčius.

Aptarti atvejai rodo, jog Prancūzijos keliami lūkesčiai dėl Estijos ir Lietuvos vaidmens „Takubos“ operacijos atveju, paskatino sprendimų priėmėjus šiose šalyse tapatintis su patikimų prancūzų sąjungininkų ir atsakingų Europos šalių naratyvu, kartu paskatinant sprendimus, susijusius su šio vaidmens įgyvendinimu. Lietuvos atveju, išorės veiksnys paskatino ženklų dalyvavimo taikos operacijose pokytį. Lietuva ilgą laiką nerodė susidomėjimo „Takubos“ operacija, netgi siekė kiek įmanoma

vengti įsitraukimo, tačiau Prancūzijos skatinamas vaidmuo atsirado politinėje darbotvarkėje. Visgi, svarbu paminėti, jog kartu su Prancūzijos diplomatinio suaktyvėjimu 2020 m. pabaigoje Lietuvoje įvyko vyriausybės pokytis. Tad šalia išorės veiksnio, vyriausybės pokytis taip pat turėjo įtakos patikimo Prancūzų vaidmens įsitvirtinimui. Darbas akcentuoja abiejų šių veiksmų svarbą ir jų tarpusavio sąsają, tačiau atsakyti, kurį iš šių galima laikyti svarbesniu, nebuvo šio tyrimo tikslas.

Estijos atveju, matoma įsitvirtinusi veikėjo savi-identifikacija, kaip patikimo Prancūzijos sąjungininko. Tai sietina su aktyvumu Sahelyje dar iki “Takubos”; prisijungimu į kitus Prancūzijos formatus; ankstyvu ir be išlygų atsiliepimu į prašymą dėl “Takubos”, tačiau, nepaisant to, Prancūzijos įtaka taip pat buvo veiksmu, lėmusiu, jog būtent ši operacija tapo pagrindiniu estų kariniu prioritetu aptariamam laikotarpiui. Nepaisant didėjančio palaikymo kitiems tarptautinių institucijų vadovaujamiems formatams, išorės veiksnys sustiprino dėmesį “Takubai”.

Abiejų valstybių atveju, lyginant šių įsitraukimą į operaciją “Takuba” su dalyvavimu kitose operacijose, matoma, jog skirtinguose kontekstuose akcentuojamas vaidmuo, o su tuo susijęs ir praktinis veikimas, kinta. Analizė tokiu būdu įrodo, jog taikos operacijų kontekste, kuomet šalys dalyvauja skirtinguose formatuose, šios negali įgyvendinti vienos aiškos veikimo formulės visiems atvejams, ar tai būtų šliejimasis prie didžiųjų, ar autonomiškas humanitarinio veikėjo vaidmens stiprinimo siekis. Kiekvienu atveju mažosios valstybės vaidmuo kinta, o tam įtaką daro išorės skatinami valstybių vaidmenų lūkesčiai bei tai, kaip šie yra reflektuojami valstybių viduje.

Ši analizė papildė akademinę literatūrą, nagrinėjančią kodėl valstybės įsitraukia į taikdarystės operacijas, į analizę įtraukiant mažąsias valstybes. Taip pat prisidedama prie strateginių studijų literatūros tyrimų, pagrindžiant, jog mažos valstybės veikimui įtaką daro ne tik šios savi-identifikacija, t.y. kaip ši save supranta ir kokį veikimą laiko naudingu, tačiau ir tai, kaip ši savi-identifikacija yra priimama kitų tarptautinės sistemos veikėjų. Išorės (tarptautinių organizacijų, sąjungininkų) skatinamas diskursas taip pat keičia tai, kaip valstybė interpretuoja save ir sau tinkamą veikimą.

Visgi, šiame darbe, orientuojantis į sprendimo priėmimo proceso analizę, nėra skiriamas dėmesys į pasiektus rezultatus. Atsispiriant nuo šio darbo, tolimesni tyrimai galėtų orientotis į tai, kokią praktinę naudą valstybėms atneša tam tikro vaidmens išpildymas. Šiame darbe užsimenama, tačiau neskiriama pakankamai dėmesio atsakyti, kokias praktines naudas pavyko pasiekti Estijai bei Lietuvai per “Takuba” stiprinant patikimo Prancūzijos sąjungininko vaidmenį.

Šio darbo išvadų tikslumui įtakos galėjo turėti tai, jog analizėje remiamasi nedideliu interviu skaičiumi su sprendimų priėmimo procese dalyvavusiais pareigūnais. Siekiant labiau detalizuoti sprendimo priėmimo procesą eigą bei tiksliau įvertinti vaidmenis, su kuriais identifikavosi skirtingi sprendimų priėmėjai, tyrimas galėtų būti papildomas kokybiniais interviu, kurių nepavyko atlikti šio

darbo atveju, su Lietuvos Seimo nariais, iniciavusiais sprendimą, taip pat Estijos Riigikogu atstovais, kitais sprendimų priėmimo procese dalyvavusiais asmenimis.

Literatūros sąrašas

1. Adler-Nissen R., Pouliot V., "Power in Practice: Negotiating the International Intervention in Libya", *European Journal of International Relations*, 2014
2. Andrukaitytė Milena, SEIMAS PRITARĖ: KARIAI BUS SIUNČIAMI Į MISIJAS MALYJE IR MOZAMBIKE", *kauno diena*, 2021-12-16, <<https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/seimas-pritare-kariai-bus-siunciami-i-misijas-malyje-ir-mozambique-1055934>>
3. Barnett M., Finnemore M., "The Politics, Power, and Pathologies of International Organizations", *International Organization*, Vol. 53, No. 4, 1999, 699–732 p.
4. Bengtsson Rikard, Ole Elgstrom "Reconsidering the European Union's roles in international relations: self-conceptions, expectations, and performance", Kn. "Role Theory in International Relations" sud. H. Maull, C.Frank, S.Harnisch,, *Routledge*. (Vol. 90), 2014
5. Bellamy and Williams, "Explaining the National Politics of Peacekeeping Contributions", 2013
6. Berger P., Luckmann T., "The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge", *Anchor Books*, 1966
7. Bruce Biddle J. „Recent Developments in Role Theory“. *American Review of Sociology* 12, 1986
8. Cavegn Dario, "Estonian and French defense ministers meet, discuss bilateral cooperation", ERR, 2018, <<https://news.err.ee/676942/estonian-and-french-defense-ministers-meet-discuss-bilateral-cooperation>>
9. Cavegn Dario, Vahtla Aili, "Riigikogu backs Centre-EKRE-Isamaa coalition, Ratas to remain PM", 2019, <<https://news.err.ee/930915/riigikogu-backs-centre-ekre-isamaa-coalition-ratas-to-remain-pm>>
10. Collier Paul, Hoeffler Anke, "Greed and grievance in civil war", *Oxford University Press*, Oxford economic papers, Vol.56, 2004
11. Čábelka O., Štěpánek S. "FRENCH COUNTERINSURGENCY IN MALI BEFORE AND AFTER THE COUP D'ÉTAT OF 2020", *Obrana a strategie*, 21(2)
12. D'Amato Silvia, "Patchwork of Counterterrorism: Analyzing European Types of Cooperation in Sahel", *Oxford University Press*, *International Studies Review* Vol. 23(4), 2021
13. Dusman Aleksandr, "Managing the Civil–Military Cooperation in Conflict and post-conflict zones: the Case study of the republic of Estonia", Kn. "Civil-military cooperation in conflict and

- post-conflict operations: learning from the Lithuanian, Slovenian and Estonian experiences”, sud. A. Dusman et al, Vilniusm 2012
14. Doyle M. "Kant, liberal legacies, and foreign affairs”, *Philosophy & public affairs*, 1983
 15. Eesti Uuringukeskus OU “Public opinion on national defence 2021”, Ministry of Defence, <https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/public_opinion_and_national_defence_2021_spring.pdf>
 16. Eesti uudised, "Jüri Luik: Oleme uhked Eesti kaitseväelaste üle, kes kaitsevad Malis Euroopa julgeolekut”, *Eesti uudised*, 2019-07-23 <<https://eestiudised.ee/juri-luik-oleme-uhked-eesti-kaitsevalaste-ule-kes-kaitsevad-malis-euroopa-julgeolekut/>>
 17. Einarsdóttir Þorgerður J., “All that Glitters is Not Gold: Shrinking and Bending Gender Equality in Rankings and Nation Branding”, *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 28:2, 2020,
 18. ERR News, “Coalition of Sahel defense ministers discuss operations in the region”, *ERR News*, 2021-03-11 <<https://news.err.ee/1608138796/coalition-of-sahel-defense-ministers-discuss-operations-in-the-region>>
 19. Estonian Defence Forces, “Annual report 2020”, <https://mil.ee/wp-content/uploads/2021/04/KV_annualreport_2020_web.pdf>
 20. Estijos gynybos ministerija, National Defence Strategy, 2011, <https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_defence_strategy.pdf>
 21. Estonian Defence Forces, “IFOR: the NATO-led multinational peace enforcement Implementation Force, renamed the Stabilisation Force (SFOR) in 1996; KFOR: Kosovo Force, a NATO-led international peacekeeping force” , <<https://mil.ee/operatsioonid/>>
 22. Erforth Benedikt, “Multilateralism as a tool: Exploring French military cooperation in the Sahel”, *Journal of Strategic Studies*, 43(4), 2020
 23. Europos išorės veiksmy tarnyba (EIVT), “REINFORCING THE UN-EU STRATEGIC PARTNERSHIP ON PEACE OPERATIONS AND CRISIS MANAGEMENT: PRIORITIES 2019-2021”, EIVT, 2018.07.09
 24. Euronews, AFP, "French and Malian troops kill 100 jihadis in offensive in the Sahel”, *Euronews*, <<https://www.euronews.com/2021/01/27/french-and-malian-troops-kill-100-jihadis-in-offensive-in-the-sahel>>
 25. Elysee, “Déplacement du Président Emmanuel Macron en république de Lituanie”, 2020-02-29 <<https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/09/29/deplacement-du-president-emmanuel-macron-en-republique-de-lituanie>>

26. France24, "Swedish troops join French-led Takuba task force in Mali", France24, 2021, <<https://www.france24.com/en/africa/20210205-swedish-troops-join-french-led-takuba-task-force-in-mali>>
27. France Diplomacy, "Estonia – Meeting between Jean-Yves Le Drian and Sven Mikser (Paris, 20 September 2018)", 2018, <<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/estonia/events/article/estonia-meeting-between-jean-yves-le-drian-and-sven-mikser-paris-20-09-18>>
28. Gumbrys, G. "Lietuvos indėlis į tarptautines operacijas: esama situacija ir galimi scenarijai", *Lietuvos metinė strateginė apžvalga*, 16, 2018
29. Gignoux V., "Explaining small states' changing patterns of peacekeeping contributions through role theory: the case of Austria and Belgium", *The University of Edinburgh*, 2018
30. Goldstein Joshua S., "Winning the war on war: The decline of armed conflict worldwide", *Plume*, 2012
31. Gormezano D., "Barkhane, Takuba, Sabre: French and European military missions in the Sahel", *France24*, <<https://www.france24.com/en/africa/20220216-barkhane-takuba-sabre-french-and-european-military-missions-in-the-sahel>>
32. Government offices of Sweden, "Joint Statement European Intervention Initiative Meeting of the Ministers of Defence", 2021, <<https://www.government.se/statements/2021/09/joint-statement-european-intervention-initiative-meeting-of-the-ministers-of-defence/>>
33. Griffin Christopher, "Operation Barkhane and Boko Haram: Operation Barkhane and Boko Haram: French Counterterrorism and Military Cooperation in the Sahel", Taylor & Francis Ltd., *Small wars & insurgencies*, 2016-09-01, Vol.27 (5), 2016
34. Griffin Christopher, "Operation Barkhane and Boko Haram: Operation Barkhane and Boko Haram: French Counterterrorism and Military Cooperation in the Sahel"
35. Harnisch Sebastian, "Role Theory. Operationalization of key concepts", kn. S. Harnisch, C. Frank, H. W. Maull "Role Theory in International Relations", *Taylor & Francis Group*, 2011
36. Hagemann A., Bramsen I., "New Nordic Peace. Nordic Peace and Conflict Resolution Efforts", *Nordic Council of Ministers*, 2019
37. Harris Paul, "Climate Change and Foreign Policy– Case Studies from East to West", *Routledge*, 2009
38. Hellquist E., Sjökvist E., "Accompanying Partners during Military Operations Early Expectations for Task Force Takuba", FOI Swedish Defence Research Agency, 2020
39. Hindre Madis, "Liitlased kaaluvad Takuba kolimist mõnda Mali naaberriiki", 2022, <<https://www.err.ee/1608489878/liitlased-kaaluvad-takuba-kolimist-monda-mali-naaberriiki>>

40. Hilal Caglayan, "France's endless war in the Sahel", 2021, <<https://politicstoday.org/frances-endless-war-in-the-sahel/>>
41. Huang Chiung-Chiu, "Interpreting Vietnam's China policy from the perspective of role theory: independent role versus interactive role", *International Relations*, Vol. 34(4), 2020
42. Isoda Vytautas, "The participation of the Lithuanian military in international missions as an element of Lithuanian Defence Policy", Kn. "Lithuania in the global context: national security and defence policy dilemmas" sud. I. Matonytė, G. Česnakas, N. Statkus, 2020
43. Jackevičius M., Samoškaitė E., "Apklausa: realių grėsmių Lietuvai nėra, o jei bus - mus apgins NATO?", *Delfi*, 2012-11-23, <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/apklausa-realiu-gresmiu-lietuvai-nera-o-jei-bus-mus-apgins-nato.d?id=60063003>>
44. Jakobsen Peter Viggo, "The emerging consensus on grey area peace operations doctrine: Will it last and enhance operational effectiveness?", 2007
45. Johnston Alastair Iain, "Thinking about strategic culture", *International security*, Vol.19, Nr.4, 1995
46. Joseph S. Nye, "Public Diplomacy and Soft Power", *The annals of the American academy of Political and Social Science*, Vol. 616, 2008
47. Kauno diena, "IŠ ARČIAU: LIETUVOS IR PRANCŪZIJOS KARIŲ BENDRADARBIAVIMAS", *Kauno diena*, 2020-09-29, <<https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/ar-ciau-lietuvos-ir-prancuzijos-kariu-bendradarbiavimas-987848>>
48. Kassimeris Christos, "The foreign policy of small powers", *International politics*, 2009
49. Keohane R., "Lilliputians' dilemmas: small states in international politics", *International Organization*, 23(2), 1969
50. Krašto apsaugos ministerija, "Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga" 2017
51. Lantis J., Beasley R., "Comparative foreign policy analysis", Kn. W.R.Thompson "Oxford Research. Encyclopedia of Politics", Oxford University Press, 2017
52. Lawrence, Tony. "Estonia And Unifil: The Benefits to a Small State of Un Peacekeeping." *Journal on Baltic Security* 3.2, 2017
53. Lawrence Tony, "Estonia leaves UNIFIL", *International Centre for Defence and security*, <<https://icds.ee/en/estonia-leaves-unifil/>>
54. Lawrence Tony, "Contributor Profile: Estonia", 2017, <<https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2020/05/Estonia-Lawrence-13March2017.pdf>>
55. Levin Jamie, Dan Miodownik. "The Imperative to Explore the Impact of Disarmament on Peacemaking Efforts and Conflict Recurrence." *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 22.4, 2016

56. Lietuvos Respublikos Seimas “Dėl Lietuvos Respublikos karinių vienetų dalyvavimo tarptautinėse operacijose” 2021 m. gruodžio 16 d. Nr. XVI-782, <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47b2b8d05f2011ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-wwknhb54l>>
57. Lietuvos Respublikos nuolatinė misija Jungtinėse Tautose, “Lietuva užmezgė diplomatinius santykius su Centrinės Afrikos Respublika”, 2018-09-25, <<https://www.urm.lt/misionny/lt/naujienos/lietuva-uzmezge-diplomatinius-santykius-su-centrines-afrikos-respublika-1>>
58. Lietuvos kariuomenės V. Rupšys; LR Krašto apsaugos viceministras V. Umbrasas, LR Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto posėdis 2019-12-04, <<https://www.youtube.com/watch?v=79Qyf-1rty8>>
59. Lietuvos Respublikos Seimas, “Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo”
60. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, „Taikos sargyboje: Lietuvos kariai tarptautinėse operacijose 1994–2014 m.“
61. Lingevičius Justinas, “Being a Small State: Discussion on the Role of Size”, Baltic Journal of political science, 2018
62. Lingevičius, Justinas, “Dyžio apibrėžimai tarptautiniuose santykiuose: Kas yra mažos valstybės mažumas?“, VU TSPMI, Baigiamasis magistro darbas
63. LR Krašto apsaugos ministras Raimondas Karoblis, “E.Macronas kartu su G.Nausėda aplankė prancūzų karius Rukloje: krašto apsaugos ministro R.Karoblio komentaras”, 15min.lt, 2020-09-29 <<https://www.15min.lt/video/emacsronas-kartu-su-gnauseda-aplanke-prancuzu-karius-rukloje-krasto-apsaugos-ministro-rkaroblio-komentaras-187942>>
64. LR Prezidentas G. Nausėda, “Prezidento G.Nausėdos komentaras po vizito Rukloje kartu su E.Macronu”, 15min.lt, 2020-09-29, nuo 02:00 <<https://www.15min.lt/video/prezidento-gnausedos-komentaras-po-vizito-rukloje-kartu-su-emacsronu-187950>>
65. LR Krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas, “Su Prancūzijos ambasadore aptartas dvišalis bendradarbiavimas gynybos srityje”, 2021-02-05, <<https://arvydasanusauskas.lt/naujienos/736-su-prancuzijos-ambasadore-aptartas-dvisalis-bendradarbiavimas-gynybos-srityje>>
66. LR Krašto apsaugos ministerija, “Jungtinių Tautų misijoje Malyje tarnybą pradėjo penktas Lietuvos karininkas”, 2017, <https://kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/jungtiniu-tautu-misijoje-malyje-tarnyba-pradejo-penktas-lietuvos-karininkas.html>
67. LR Krašto apsaugos ministerija, “Lithuanian unit began service in the UN mission in Mali”, 2017, <https://kam.lt/en/news_1098/current-issues/lithuanian-unit-began-service-in-the-un-mission-in-mali.html>

68. LR nuolatinė misija Jungtinėse Tautose, “Another 34 Lithuanian soldiers joined UN MINUSMA in Mali”, 2017, <<https://www.urm.lt/missionny/en/news/another-34-lithuanian-soldiers-joined-un-minusma-in-mali>>
69. LR nuolatinė misija Jungtinėse Tautose, “Lietuva patvirtino paramą tarptautinėms taikos palaikymo pastangoms Malyje”, 2017, <<https://un.mfa.lt/missionny/lt/naujienos/lietuva-patvirtino-parama-tarptautinems-taikos-palaikymo-pastangoms-malyje-2>>
70. LR Krašto apsaugos ministerija, “R. Karoblis aptarė regiono saugumo situaciją su Prancūzijos gynybos ministre F. Parly”, 2020, <https://kam.lt/lt/naujienos_874/archyvas_930/ziniu_archyvas_2020_metal/ziniu_archyvas_2020-09/r._karoblis_aptare_regiono_saugumo_situacija_su_prancuzijos_gynybos_ministre_f._parly.html?pbck=0>
71. LR Užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis, straipsnyje Erika Fuks "Gabrielius Landsbergis: “Situaciją Lietuvoje pavadinčiau tobula audra”, *tv3.lt*, 2021-07-17, <<https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/gabrielius-landsbergis-situacija-lietuvoje-pavadinčiau-tobula-audra-n1105438>>
72. LR Krašto apsaugos viceministras Margiris Abukevičius, "LR Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto posėdis", 2021-12-10, <<https://www.youtube.com/watch?v=kZlxyfhdjns>>
73. LR ambasada Vokietijos Federacinėje Respublikoje, “Ambasadorius R. Misiulis aplankė Vokietijos vadovaujamos NATO priešakinių pajėgų kovinės grupės karius Rukloje”, *LR Užsienio reikalų ministerija*, 2021-11-05, <<https://de.mfa.lt/de/lt/naujienos/ambasadorius-r-misiulis-aplanke-vokietijos-vadovaujamos-nato-priesakiniu-pajegu-kovines-grupes-karius-rukloje>>
74. LR krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis, “Seimas apsisprendė dėti Lietuvos karių dalyvavimo tarptautinėse operacijose 2018-2019 metias”, *LR Krašto apsaugos ministerija*, 2017-12-12, <https://kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/seimas_apsiprende_del_lietuvos_kariu_dalyvavimo_tarptautinese_operacijose_2018-2019_metais>
75. Maull H., Frank C., Harnisch S., “Role theory in international relations: approaches and analyses”, *Routledge*. (Vol. 90), 2014. p. 19; Pirminis šaltinis: Alexander Wendt, “The Agent-Structure Problem in International Relations Theory”, *International Organization* Vol. 41, No. 3, 1987
76. Mariager Rasmus, Wivel Anders, “From Nordic Peacekeeper to NATO Peacemaker: Denmark’s Journey from Semi-neutral to Super Ally”, Kn.”Small states and the new security”, sud. Anne-Marie Brady, Baldur Thorhallsson, 2021
77. Malone David M., Wermester Karin, “Boom and bust? The changing nature of UN peacekeeping”, *International peacekeeping*, 7:4, 2007

78. Meilutis Margiris, "Lietuva prisidės prie prancūzų operacijos - į Malį siųs "Spartan" lėktuvą ir iki 30 karių", 15min.lt, 2021-10-18, <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-prisides-prie-prancuzu-operacijos-i-mali-sius-spartan-lektuva-ir-20-kariu-56-1582876>>
79. Mielcarek Romain, "Au Sahel, la France sous-traite sa guerre", 2021, <<https://www.monde-diplomatique.fr/2021/04/MIELCAREK/63002>>;
80. Ministry of Defence of Finland, "Announcement of the signing of a Framework paper on Defence Cooperation between France and Finland, in the margin of the NATO ministerial meeting, in Brussels, on 4 October 2018," 2018, <https://www.defmin.fi/en/topical/press_releases_and_news/press_releases_archive/2018/announcement_of_the_signing_of_a_framework_paper_on_defence_cooperation_between_france_and_finland_in_the_margin_of_the_nato_ministerial_meeting_in_brussels_on_october_4th_2018.9484.news#06e72912>
81. Momtaz Rym, "Macron's Russia dialogue to be tested on Baltic trip", 2020-09-28 <<https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-baltics-trip-france-russia-strategy/>>;
82. Ots Mait, "Riigikogu andis loa kuni 160 kaitseväelase osalemiseks välismissioonidel", ERR, 2019 <<https://www.err.ee/1000082/riigikogu-andis-loa-kuni-160-kaitsevaelase-osalemiseks-valismissioonidel>>
83. Prancūzijos nuolatinė atstovybė NATO, "Lancement fin avril 2019 de la mission "Lynx" en Estonie dans le cadre de la Présence avancée renforcée (eFP)", <<https://otan.delegfrance.org/Lancement-fin-avril-2019-de-la-mission-Lynx-en-Estonie-dans-le-cadre-de-la>>
84. Recchia Stefano, Tardy Thierry, "French military operations in Africa: Reluctant multilateralism", *Taylor & Francis Group*, Journal of strategic studies, Vol.43 (4), 2020, p. 473-481
85. Republic of Estonia. Defence Forces "Operations abroad", <<https://mil.ee/en/defence-forces/operations-abroad/#t-barkhane>>
86. Riigikogu, "The Riigikogu supported the participation of Estonian servicemen in the operation Barkhane in Mali", 2018, <<https://www.riigikogu.ee/en/sitting-reviews/riigikogu-supported-participation-estonian-servicemen-operation-barkhane-mali/>>
87. Riigikogu, "Hääletustulemused 06.11.2019 / 15:17", <<https://www.riigikogu.ee/tegevus/tooule-vaade/haaletused/haaletustulemused-kohalolekukontroll/d7e24b46-e91b-4103-87c6-0016ff6226d3?responsibleMember&search>>
88. Riigikogu, "Riigikogu extended the missions of the Defence Forces", 2020, <<https://www.riigikogu.ee/en/sitting-reviews/riigikogu-extended-the-missions-of-the-defence-forces/>>
89. Riigikogu, "Riigikogu otsus "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa juhitud sõjalisel operatsioonil sihtüksuses Takuba Malis ja

- Nigeris (endise nimetusega Prantsusmaa sõjaline operatsioon Barkhane Malis)" 452 OE", Riigikogu, <[91. Riigikogu, "Transcripts. XIV Riigikogu, II Session, Ordinary Plenary Session Wednesday, 06.11.2019" <\[https://stenogrammid-riigikogu-ee.translate.google.com/et/201911061400? x tr sl=et& x tr tl=en& x tr hl=lt& x tr pto=wapp#PKP-24987\]\(https://stenogrammid-riigikogu-ee.translate.google.com/et/201911061400?x_tr_sl=et&x_tr_tl=en&x_tr_hl=lt&x_tr_pto=wapp#PKP-24987\)>

92. Riigikogu, National Security Concept of Estonia, 2010, <\[https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_of_estonia.pdf\]\(https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_of_estonia.pdf\)>

93. Riigikogu, "XIV Riigikogu, VII istungjärg, täiskogu istung Esmaspäev, 07.02.2022, 15:00", <<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202202071500#PKP-341977>>

94. Riigikogu, <<https://www.riigikogu.ee/?checked=eelnoud&s=Takuba&initiatedStartDate=&initiatedEndDate=&s=Mali&mark=&membership=&leadingCommission=&responsibleMember=&activeDraftStage=&draftTypeCode=&initiator=>>>

95. Riigikogu, "XIV Riigikogu, II Istungjärg, täiskogu korraline istung Kolmapäev, 06.11.2019", 12. 15:04 Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa sõjalisel operatsioonil Barkhane Malis" eelnõu \(73 OE\) teine lugemine; <<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201911061400>>

96. Riigikogu, "XIV Riigikogu, VII istungjärg, täiskogu istung Esmaspäev, 07.02.2022, 15:00", <<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202202071500#PKP-341977>>

97. Riigikogu, "XIV Riigikogu, VII istungjärg, täiskogu istung Esmaspäev, 07.02.2022, 15:00", <<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202202071500#PKP-341977>>

98. Le Dauphine Libere, "4600 soldats français mobilisés", *Le Dauphine*, 2013, <<https://www.ledauphine.com/actualite/2013/01/31/4600-soldats-francais-mobilises>>

99. Lietuvos Respublikos Seimas, "Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo", 5 str. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/GqUlWRVDtj>>

100. Lietuvos Respublikos Seimas, "NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/024fd48b-8ed0-49d5-827b-9681c9f0c1d6/Riigikogu%20otsus%20Kaitsev%C3%A4e%20kasutamise%20t%C3%A4htaja%20pikendamise%20Eesti%20riigi%20rahvusvaheliste%20kohustuste%20t%C3%A4itmisel%20Prantsusmaa%20juhitud%20s%C3%B5jalisel%20operatsioonil%20siht%C3%BCksuses%20Takuba%20Malis%20ja%20Nigeris%20%20(endise%20nimetusega%20Prantsusmaa%20s%C3%B5jaline%20operatsioon%20Barkhane%20Malis)>></p><p>90. Riigikogu,)

101. ĮSTATYMAS”, V skirsnis, <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.34169/APjwaQJXfo>>
102. Lietuvos Respublikos Seimas, “KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS ORGANIZAVIMO IR KARO TARNYBOS ĮSTATYMAS”, 12 str., <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.56646/asr>>
103. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, „Taikos sargyboje: Lietuvos kariai tarptautinėse operacijose 1994–2014 m.“, 2014
104. Pedersen Rasmus Brun, Bandwagon for Status: Changing Patterns in the Nordic States Status-seeking Strategies?, *International Peacekeeping*, 25:2, 2018
105. Prancūzijos ambasada Vilniuje, “NATO Oro policijos misija Baltijos šalyse : Prancūzijos karinių oro pajėgų vienetas Lietuvoje”, atnaujinta 2014-07-31 <<https://lt.ambafrance.org/NATO-Oro-policijos-misija-Baltijos>>
106. Prancūzijos gynybos ministerija, “France and UK participate in launch of Sahel task force”, 2020, <<https://uk.ambafrance.org/France-and-UK-participate-in-launch-of-Sahel-task-force>>
107. Schulhofer-Wohl Johan Nicholas Sambanis “Disarmament, Demobilization, and Reintegration Programs” *Fyrir Tryck*, Sweden, 2010
108. Steinmetz Robert, Anders Wivel, “Small States in Europe: Challenges and Opportunities”, Farnham, Ashgate, 2010
109. Stoicescu Kalev, Lebrun Maxime, “Estonian-French Defence cooperation. Where estonian pragmatism meets french vision”, 2019, <https://icds.ee/wp-content/uploads/2019/08/ICDS_Analysis_Estonian-French_Defence_Cooperation_Kalev_Stoicescu-Maxime_Lebrun_August_2019.pdf>
110. Skėrytė Jūratė, “Lietuva svarsto galimybę siųsti karių į antiteroristinę operaciją Malyje”, LRT, 2021-05-27, <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1418986/lietuva-svarsto-galimybe-siusti-kariu-i-antiteroristine-operacija-malyje>>
111. Tambur Silver, “France extends its military presence in Estonia”, *Estonian world*, 2021-03-05, <<https://estonianworld.com/security/france-extends-its-military-presence-in-estonia/>>
112. Thorhallsson Baldur, "Studying small states: a review." *Islands and Small States Institute*, University of Malta, 2018;
113. Thorhallsson Baldur, “The role of small states in the European Union” *Routledge*, 2017;
114. Thorhallsson B., Teinsson S., “The Theory of Shelter”, pranešimas konferencijoje “Small States and the New Security Environment”, Islandijos Universitetas, Reikjavikas, Islandija, 2018 m. birželio 26 d.

115. Thorhallsson Baldur, Wivel Anders, "Small states in the European Union: what do we know and what would we like to know?" *Cambridge review of international affairs* 19.4, 2006
116. United Nations, "Unprecedented terrorist violence' in West Africa, Sahel", United Nations, 2020, <<https://news.un.org/en/story/2020/01/1054981>>
117. Vahtla Aili, "Kaljulaid meets with French president", ERR, 2018, <<https://news.err.ee/744842/kaljulaid-meets-with-french-president>>
118. Vahtla Aili, "Estonian government approves sending 50 troops to French-led Mali mission", ERR, 2018, <[https://news.err.ee/691357/estonian-government-approves-sending-50-troops-to-french->](https://news.err.ee/691357/estonian-government-approves-sending-50-troops-to-french-)
119. Waltz, K. N., "Theory of international politics", *Waveland Press*, 2010
120. Wendt A., "Social Theory of International Politics", *Cambridge: Cambridge University Press*, 1999
121. Wivel Anders, "Realism and Peaceful Change", *Realism in Practice*, 102, 2018
122. 15min, "Lietuva palaiko bendrą sąjungininkų sprendimą išvesti karius iš dviejų tarptautinių operacijų Malyje", *15min.lt*, 2022-02-17, <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-palaiko-bendra-sajungininku-sprendima-isvesti-karius-is-dvieju-tarptautiniu-operaciju-malyje-56-1643414>>

Priedai

Informantas nr. 1 Asmeninio pokalbio santrauka.

Pokalbio metu aptartas Lietuvos sprendimo ištraukti į operaciją "Takuba" priėmimo dinamika, pagrindiniai motyvai, Prancūzijos diplomatiniai veiksmai, siekiant paskatinti Lietuvos dalyvavimą. Pašnekovo teigimu, pagrindinis dalyvavimo operacijoje argumentas - solidarumo "clause". Tokiu būdu išreiškiame solidarumą partneriams. Aptariant kitas operacijas Malyje ir Lietuvos dalyvavimą jose, teigta, jog tiek veikla ES misijoje, tiek JT misijoje MINUSMA išreiškia mūsų solidarumą su Europos Sąjungos partneriais.

Kalbant apie "Takubos" sprendimo priėmimo procesą, akcentuota, jog dar iki oficialaus Prancūzijos prezidento laiško vyko parengiamasis darbas, aptariant galimą Lietuvos dalyvavimą su prancūzais. Pagrindė šį parengiamąjį darbą atliko krašto apsaugos ministerija, palaikydama kontaktus su prancūzų karininkija.

Pagrindinis Lietuvos dalyvavimo karinėse operacijose principas - *single set of force*. Turime pajėgas, kurių pagrindinis tikslas yra Lietuvos teritorinė gynyba, tačiau esant galimybei, šios gali būti

pasitelktos kažkuriai užduočiai atlikti kitoje valstybėje, tačiau su sąlyga, jei jos turimi pajėgumai gali labai konkrečiai būti pritaikomi operacijose, į kurias įsitraukiama.

Viena iš įsitraukimo į “Takuba” motyvacijų - saugumo padėties Malyje stabilizavimas, kadangi Lietuvai, kaip Europos Sąjungos valstybei, Malis yra ypač svarbus saugumo prasme. Nors pašnekovas užsiminė, jog turint galvoje, jog tai būtų trečioji operacija Malyje, kurioje Lietuva dalyvautų, sprendžiant dėl operacijos poreikio buvo svarstymų ar neįsipareigojame per daug į vieną valstybę.

Darbo autoriui užsiminus apie valstybės statuso sąvoką, pašnekovas reagavo į tai, jog tai tėra viešinimo priemonė, skirta komunikacijai. Sprendimai nėra priimami remiantis tokiais motyvais. Tačiau kalbant apie įsitraukimo motyvacijas, pabrėžė, jog bendras veikimas su Prancūzija skatina geresnį vienas kitų supratimą, grėsmių vertinimą bei išreiškia pasiryžimą prisidėti prie sąjungininkams svarbių veiklų.

Pokalbio metu aptarti ir įsitraukimo į “Takuba” operaciniai aspektai. Pašnekovas patikino, jog prancūzai išreiškė konkrečius poreikius ir pasiūlė Lietuvos prisidėjimo prie operacijos planą. Ar Lietuva išpildė šį planą, nedetalizavo, tačiau atsakant į klausimą dėl specialiųjų operacijų pajėgų, patikino, jog Lietuva nusprendė šių pajėgų į šią misiją nesiųsti.

Pokalbio metu trumpai aptarta ir misija Afganistane. Kalbant apie veiklos šioje operacijoje rezultatus, pašnekovas išskyrė: sukaupą karinę patirtį ir tai, jog sunaikinta “Al-Qeida”

Priedas Nr. 2

Informantas Nr. 2 Asmeninis pokalbis

Darbo autorius: Laba diena, ačiū, kad sutikote skirti laiko pokalbiui su manimi. Esu iš TSPMI, Magistrantūros studentas, rašau darbą apie mažųjų valstybių dalyvavimą tarptautinėje taikdarystės veikloje ir vienas iš mano analizuojamų atvejų yra Lietuvos dalyvavimas operacijoje Afganistane ir Lietuvos sprendimas įsitraukti į “Takubos” operacinę grupę. Todėl būtų įdomu užduoti klausimus dėl sprendimo priėmimo, kurių atsakymai man būtų vertingi.

Lietuva gana aktyviai dalyvauja visame Sahelio regione, apie pusšimtį karių dalyvauja MINUSMA operacijoje, taip pat ES mokymų misijoje, taip pat berods Centrinėje Afrikos Respublikoje, o praėjusiais metais priimtas sprendimas jungtis į Prancūzų vadovaujamą “Barkhane” operaciją ir po šia veikiančia “Takuba” misijos grupę. Tad pradedant, kodėl būtent dabar ir kaip jūs matytumėte esmines priežastis, nulėmusias šį sprendimą prisijungti?

Pašnekovas: Pagrindinės priežastys prisijungti visuomet yra susijusios ir paremtos Lietuvos saugumo ir gynybos politikos tam tikrų veiklos kryptių ir gairių. Šiuo konkrečiu atveju didžiausią lemiamą reikšmę suvaidino mūsų artimų sąjungininkų Prancūzų aktyvumas, ieškant sąjungininkų į

šią operaciją. Prancūzai Malyje pradėjo aktyviai veikti nuo 2012/13 metų ir nuo to laiko įvairiais formatais veikė ir nuo pat pradžių tą žinutę apie norą įtraukti ir savo sąjungininkus komunikavo nuosekliai. Tų kvietimų, raginimų mes iš jų sulaukiame sistemingai. Galiausiai, buvo apsispręsta teigiamai atsižvelgti ir patenkinti jų prašymus. Bet kuriuo atveju tai yra viena iš svarbesnių Lietuvai sąjungininkų vakarų ir tos galimybės apsvarstytos ir priimtas toks sprendimas.

Kodėl būtent tuo metu? Galėtų būti kompleksas priežasčių. Viena iš šių priežasčių, kad Lietuva kaip tik pabaigė savo dalyvavimą NATO vadovaujamoje operacijoje Afganistane, praėjusiais metais, išvedė pilnai savo visą kontingentą. Tai buvo, sakykime, toks pakankamai didelis, solidus indėlis, vienas didesnių, reikšmingesnių, reikalaujantis resursų, ir kartu pabaigus dalyvavimą Afganistane, atsilaisvimo pas mus papildomi resursai. Iš kilo tas klausimas kur mes galėtume tuos resursus reinvestuoti? Kadangi Prancūzų sąjungininkų svarba tokia didelė, buvo nuspręsta, kad operacija, kurioje iškyla poreikis, tiek praktinis, tiek politinis, yra “Takuba” operacija, buvo priimtas teigiamas sprendimas šitos operacijos atžvilgiu. Tokias esmines priežastis išskirčiau.

Darbo autorius: Supratau. Kalbant apie pačią “Takubos” operaciją, kaip matytumėte, kodėl būtent ši įkurta po operacijos “Barkhane” formatu? Ar ši galėjo būti įkurta kituose formatuose, pvz. ES? Ar ES nebuvo konsensuso ir kaip manytumėte, ar tokia galimybė buvo reali įkurti šią ES formatu?

Pašnekovas: Aš galiu kaip pakomentuoti. Aš galiu pristatyti tik asmeninį požiūrį. Mano asmeninis komentaras, kad europiečių vadovaujama karinė operacija negalėjo būti įsteigta dėl paprastos priežasties. ES nevykdo kovinių operacijų. ES niekada istorijoje neturėjo nei vienos kovinės operacijos, nei viena šiuo metu nėra vykdoma ir ES neplanuoja vykdyti jokių kovinių operacijų. ES karinių operacijų spektras yra siauras ir apsiriboja tik mokomosiomis ir patariamosiomis misijomis. O Prancūzams reikėjo būtent kovinį pajėgumą, kuris veiktų Malyje ir visame regione, ir kuris būtų skirtas būtent ten kylančių grėsmių tiesioginiam likvidavimui kovinėmis priemonėmis. Tai visai kitas žanras, nei kad daro ES. Beje, ES turi labai sėkmingą “EUTM Mali” operaciją, taip vadinamą ES mokomąją misiją, tai ties tuo ji ten ir apsiriboja, o Prancūzai matė poreikį įsteigti kovinę misiją ir todėl ją ir pasirinko.

Ta prasme tas formatas, kad kažkuri tai šalis prisiima atsakomybę ir vadovauja, šiuo atveju Prancūzija, nėra kažkoks išskirtinis atvejis, tai yra normali praktika, paplitusi plačiai ir taikoma. Sakykime, ta pati Prancūzija turėjo kovinę operaciją, kurią ji vykde Irake-Sirijoje, kovojant prieš “Islamo valstybę”.

< Pauzė >

Darbo autorius: Kalbėjome apie kovines Prancūzų misijas Irake ir Sirijoje, kad jie turėjo panašų formatą.

Pašnekovas: Taip, turėjo panašų formatą, taip pat kitos valstybės. Tos pačios Jungtinės Amerikos Valstijos, Didžioji Britanija turėjo nacionalinį kovinį formatą. Tad toks formatas yra aktyvus ir plačiai paplitęs, kaip ir operacijos, kurias apsiėma vykdyti tarptautinės organizacijos. Čia visiškai normali praktika.

Darbo autorius: Bendresniame kontekste. Iki “Takubos” operacijos, kokie galėtų būti išskirtini svarbiausi sąlyčio taškai karinio bendradarbiavimo su Prancūzija srityje? Lietuva, berods, dalyvauja Centrinėje Afrikos Respublikoje kartu su Prancūzija. Galbūt kokie galėtų būti dar paminėti karinio bendradarbiavimo pavyzdžiai, gerosios praktikos?

Pašnekovas: Tas yra buvęs. Mes anksčiau esame dalyvavę “Sentinelio” misijoje, vadovaujamose Prancūzijos. Viskas gerai. Tas bendradarbiavimas yra reguliarus, ne vieni metai vyksta ir tie patys prancūzai. Jie ir vokiečių vadovaujamose priešakinėse NATO pajėgose yra dalyvavę, ir reguliariai padalyvaudavo oro policijos misijose. Tai galima sakyti, kad tas bendradarbiavimas įvairus ir čia tik vienas iš daugelio epizodų.

Darbo autorius: Glaudžiai su Sahelio regionu siejama, bent jau viešojoje erdvėje, Prancūzų iniciatyva dėl Europos Intervencijos Iniciatyvos. Tai keleto šalių formatas. Lietuva nėra šio formato dalimi. Tad klausimas kokios to priežastys? Ir kaip vertinamas šis formatas?

Pašnekovas: Aš tik patikslinsiu. Mes dalyvavome operacijoje “Sangaris”, tai vyko 2014 m. Centrinėje Afrikos Respublikoje. Šitą faktuką norėčiau patikslinti. Dėl intervencinių pajėgų ir plačiau dėl bendradarbiavimo su prancūzais bijau, kad aš galėčiau pakomentuoti, tačiau dvišalio bendradarbiavimo klausimas nėra mano rankose. Aš labiau pasirengęs į operacinius klausimus atsakinėti. Dėl dvišalio bendradarbiavimo formatų ir dėl įvairių iniciatyvų čia jau kolegos turėtų didesnę kompetenciją ir plačiau. Todėl nenorėčiau klaidinti ir spekuliuoti.

Darbo autorius: Gerai, supratau, ačiū. Grįžtant prie operacijos. Kiek tenka skaityti apie operaciją “Barkhane”, po kurios vėliau yra “Takuba”, ji nukreipta į tris veiklos sritis: 1. Tiesioginės karinės operacijos, vykdančios antiteroristinę veiklą. 2. Vietos pajėgų treniravimas. 3. Humanitarinės pagalbos teikimas. Ar mano vertinimas teisingas ir jei taip, kur Lietuvos indėlis matytas svarbiausias ir kokios to priežastys?

Pašnekovas: Vienareikiškai tai yra pirmiausia kovinė misija, kuri skirta grynai likviduoti kariniais veiksmais karines grėsmes. Tai pagrindinis veiksnys, pagrindinis uždavinys. “Barkhane” yra Prancūzų vadovaujama. O ji yra “sulinkinta”, sujungta su “Takuba”. “Takuba” tai yra tarptautinė atmaina, bet iš esmės tai yra operacijos sesės, operacijos dvynės, kaip bepavadinai. Jos pirmiausia yra skirtos koviniais veiksmais likviduoti karines grėsmes. Visos kitos veiklos yra, jos vyksta, tačiau tai yra remiantysis veiksnys, kuris palaiko pagrindinį. Pagrindinis yra kovinis veikimas, o humanitarinė, mokymas yra antriniai dalykai, kurie remia patį pirmą pagrindinį veiksnį.

Darbo autorius: Supratau. Dėl to pačio mūsų įsitraukimo, kuomet Prancūzija kreipėse. Jie gana aiškiai identifikavo, kad prašo spec. pajėgų indėlio. Ar mes į tą prašymą taip ir atsiliepėme? Viešai prienama informacija rodo, jog skyrėme vieną karinį lėktuvą ir susijusias oro pajėgas, ar kartu skyrėme ir spec. operacijų pajėgas?

Pašnekovas: Nu matote, Jūs turbūt kaip žinote, ten Prancūzai persvarsto savo karinį dalyvavimą visame regione. Turbūt šitą žinote?

Darbo autorius: Taip.

Pašnekovas: Pirmiausia, tai yra susiję su tam tikrais nesklandumais pačiame Malyje. Sąjungininkams komunikuojant su vietos valdžia, kai ten buvo incidentas su danais, kurie atsiuntė savo kuopą, po to buvo išprašyti iš šalies. Žodžiu, yra nesklandumai, yra priimti principiniai sprendimai, jog šitos Prancūzų vadovaujamos operacijos traukiasi iš Malio. Šiuo metu ieškoma variantų kokiose Sahelio regiono valstybėse šitos operacijos gali persidislokuoti, o mes kaip Lietuva išliekam įsipareigoję, o konkretų indėlį svarstysime ir pateiksime kai bus išspręsti šitie esminiai operacijų tęsimo regione klausimai. Nuspręsti iš kur toliau vyks šios operacijos, o vėliau įsivertinti poreikius ir galimybes ir skirti savo pajėgumus. Iš esmės, mes neatmetame įvairiausių dalyvavimo opcijų ir mūsų dalyvavimo galimybes apibrėžia LR Seimo nutarimas dėl Lietuvos karinių vienetų dalyvavimo tarptautinėse operacijose. Tai jis tą galimybę ir numato. O konkretus indėlis paaiškės, kuomet paaiškės operacijos ateitis.

Darbo autorius: Grįžtant prie sprendimo priėmimo diskusijos Lietuvoje. Praėjusių metų pavasarį Seimo komitetas šį klausimą aptarinėjo. Kuomet buvo gautas oficialus kvietimas iš Prancūzijos prezidento, tuomet pasisakė ir užsienio reikalų ministras, jog reiktų atsiliepti pozityviai, ir Seimo komiteto pirmininkas. Ar ši iniciatyva labiau kilo iš kariuomenės, ar galima matyti iš politikų kylančią iniciatyvą? Ar galima identifikuoti gana aiškų iniciatorių?

Pašnekovas: Čia vieną konkretų iniciatorių sudėtinga būtų išskirti. Turiu grįžti prie pagrindų, nes, matote, kiekvieno karinio vieneto išsiuntimą į užsienį numato procedūra, numatyta įstatyme dėl karinių vienetų siuntimo į tarptautines operacijas, taip pat tarptautinių pratybų ir kitų karinių renginių. Šiame įstatyme numatyta procedūra kaip yra priimamas sprendimas. Sprendimas priimamas pirmiausiai krašto apsaugos ir užsienio reikalų ministras, šie du vyriausybės nariai, jie kartu teikia prezidentui. Tuomet prezidentas, pritardamas tokiam teikimui, savo dekretu tokį sprendimą teikia LR Seimui. Seimas priima ir nukreipia svarstyti į komitetus, tai konkrečiai yra užsienio reikalų komitetas ir nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas. Tuomet gauna komitetų išvadas ir plenariniame posėdyje Seimas balsuoja ir priiminėja. Priėmus nutarimą, jo pagrindu, krašto apsaugos ministras įgija teisę siųsti karius į operaciją pagal nurodytą ribinį skaičių.

Kaip ir kitais atvejais, taip ir “Takubos” atveju dalyvavo visos šitos išvardytos institucijos. Visos šitos institucijos buvo pozityvios ir priėmė ir palaikė šiuos argumentus, jog Lietuvos dalyvavimas šioje operacijoje yra tikslingas.

Darbo autorius: Tad šis procesas buvo konsensusinis?

Pašnekovas: Visiškai konsensuso principu. Čia, matote, ilgas procesas. Pirmiausia, susitaria krašto apsaugos ir užsienio reikalų ministrai, tuomet prezidentas turi palaikyti ir galiausiai Seimas, tad čia reikia visų Seimo institucijų pritarimo. Realiai čia yra įtrauktos visos institucijos, kurios atsakingos ir kurios dalyvauja saugumo ir gynybos politikos lauke. Bendru jų konsensu yra paremtas bet kuris Lietuvos dalyvavimas bet kurioje operacijoje.

Darbo autorius: Iš jūsų patirties. Gal galima įžvelgti kokių abejonių/ rezervacijų? Ar klausimas dėl misijos pavojingumo, resursų trūkumu ar kiti argumentai buvo iškilę?

Pašnekovas: Na kažkokių didelių debatų ar kažkokių nesklandumų šio sprendimo priėmimo proceso metu nebuvo. Vienintelė rezervaciją, kurią dabar atsimenu, tai tuo metu, kai praėjusių metų rudenį prasidėjo šis svarstymas, pradėjo rodytis informacija, t.y. nuo praėjusių metų vidurio ir antros pusės, kai vyko šios diskusijos, pradėjo rodytis neoficiali, o vėliau ir oficiali informacija apie “Wagner” grupės samdinių dalyvavimą Malyje. Be abejo tai sukėlė abejones ir daug klausimų, pirmiausiai tai pačiai Prancūzijai, jog turėtų būti reakcija ir pozicija. Ar mes ketiname bendradarbiauti su vyriausybe, kuri renkasi bendradarbiauti su abejotinos reputacijos organizacijomis, kaip “Wagner” grupė?

Darbo autorius: Užbaigiant klausimą apie Malį. Kai dabar vyksta daug diskusijų dėl operacijos ateities. Žiūrint tolimesnėje perspektyvoje, turbūt tai labiau dvišalio bendradarbiavimo su Prancūzija klausimas, tačiau Jūs galbūt atsakytumėte, ar yra ieškoma kitų bendradarbiavimo formatų? Ar planuojama tęsti aktyvų dalyvavimą Prancūzijos vadovaujamose misijose? Šiame kontekste, ar įsitraukimas į Mozambiką, ES misiją, yra vienas iš bendrystės su Prancūzija didinimo būdų? Tai žiūrint į tą ilgalaikę perspektyvą, kokios galėtų būti alternatyvos dalyvaujant su prancūzais kitur?

Pašnekovas: Formato keitimas vyksta šiuo metu. Prancūzai aktyviai dairosi į kur galėtų perkelti savo misijas. Mes su prancūzais išlaikome patį aktyviausią kontaktą ir kasdienį dialogą. Mes turime priimtą Seimo mandatą ir mes ketiname šį mandatą įgyvendinti. Vos tik bus priimti sprendimai dėl operacijos ateities, tai yra iš kurios Afrikos valstybės toliau operacija veiks. Kai paaiškės šios aplinkybės, mes pasirengę vykdyti ir praktiškai pradėti dalyvauti šioje operacijoje. Tų planų mes laikomės, šių planų mes neatsisakome ir sieksime tą įgyvendinti vos tik paaiškės naujoji Prancūzų “Takubos” konfigūracija. Kuo aiškiau tas paaiškės, tuo greičiau mes būsime pajėgūs prisijungti.

Mozambikas yra Europos Sąjungos mokomoji misija. Kaip ir kiekviena ES valstybė, taip ir mes svarstome galimybes prisijungti prie šios operacijos. Neatmetame tokios galimybės. Europos

Sąjungos mokomųjų misijų tinklas mums gerai pažįstamas. Anksčiau dalyvaudavome jose ir šiuo metu dalyvaujame visoje eilėje tarp ES operacijų, kurios skirtos mokymams. Konkrečiai ES misijos Centrinėje Afrikos Respublikoje, Malyje. Taip kad neatmetu, kad prie mokymų operacijos Mozambike su vienokia ar kitokia kontribucija galėtume prisijungti.

O dėl busimų bendrų bendradarbiavimų su prancūzais, priklausys nuo aplinkybių. Priklausys kiek jie aktyviai iniciuos ir pradės naujas operacijas, kiek jie apsiims vadovauti naujoms tarptautinėms operacijoms, čia pirmas dalykas. Antras dalykas, kiek aktyviai jie sieks pritraukti sąjungininkus, įskaitant ir tą pačią Lietuvą. Reikia vertinti, reikia žiūrėti. Šią akimirką ką galiu komentuoti, atsižvelgiant į dabartinę susiklosčiusią situaciją dėl Ukrainos, NATO didina savo įsipareigojimus naujose rytų Europos valstybėse, tai neatmesčiau, kad ir prancūzai prie to prisidėtų vienokia ar kitokia forma. Tas dėmesys rytų Europai šiuo metu išaugęs, tad tai gali daryti įtaką ir pačios Prancūzijos apetitą iniciuoti/ pradėti naujas karines operacijas kitose pasaulio dalyse. Vistiek resursai yra riboti, vistiek yra dalykas kaip prioritetai, o jei sąjungininkai sutaria, kad prioritetas yra saugumo stiprinimas pačioje Europoje, tad tikėtina, kad čia ir bus resursai koncentruojami ir atitinkamai didesnių iniciatyvų, projektų kitose pasaulio dalyse menksta. Atsargiai vertinčiau galimybes, jog prancūzai imsis naujų karinių operacijų. Prioritetas bus Europa, išlaikant tai, kas yra. Ta pati "Takuba" ir jos sėkmingas perkėlimas į kitą valstybę. Apie kažkokias naujas prancūzų operacijas šią akimirką sudėtinga kalbėti ir kažko naujo horizonte nematyti.

Darbo autorius: Ačiū. Jei dar turėtume kelias minutes, tiek plačiai nesiplečiant, keli klausimai dėl mūsų dalyvavimo Afganistane. Didžiausias ir ilgiausias mūsų dalyvavimas yra Afganistane. Per 20 metų Lietuva išlaikė savo dalyvavimą šioje operacijoje. Grįžtant prie jau aptarto mūsų sprendimų dėl tarptautinių operacijų, matoma, jog visuomet išlaikomas konsensusas tarp institucijų, o ir iš pilietinės visuomenės pasipriešinimo nematyti. Ar per dvidešimtmetį Afganistano atveju galima įžvelgti sudvejojimų, persigalvojimų besikeičiant vyriausybėms dėl Afganistano operacijos tikslinumo? Nes bent kitose šalyse matome daug išsiskiriančių vertinimų šios operacijos atžvilgiu.

Pašnekovas: Kažkokių dramatiškų vidinių konfliktų tikrai nebuvo. Reikia pabrėžti aspektą, kad tai buvo pirmoji didesnė, ne tik kad didesnė, bet didžiausia per visą istoriją tarptautinė operacija, pirmoji NATO operacija, kurioje Lietuva pradėjo dalyvauti vos tik įstojusi į NATO aljansą. Reikia turėti tą kontekstą galvoje. Norint sėdėti prie stalo reikia įnešti ir tam tikrą indėlį. Dalyvavimas organizacijose suteikia tam tikras teises, tačiau kartu ir pareigas. Jei tampame aljanso nariais, tuomet priisiimame įsipareigojimą prisidėti prie aljanso veiklos ir prisiimti tą našą, savo įsipareigojimų našą. Lietuva puikiai suprato šią situaciją, turiu galvoje institucijas ir tas sprendimas dėl dalyvavimo Afganistane buvo sklandus. Didesniu iššūkių nekilo, nes visi vieningai suprato, kad Lietuva gaudama saugumo garantijas, ji nėra tik saugumo garantijų gavėja. Organizacija taip neveikia, kad visi tik gauna.

Kad gautų saugumo garantijas, ji pati organizacija turi sugeneruoti tas garantijas. Tai suprasdama, Lietuva prisiėmė tuos įsipareigojimus. Per visą tą laikotarpį situacija keitėsi. Lietuvos kontribuciją per visą tą laiką tai didėjo, tai mažėjo. Tas principinis sprendimas išliko nuosekliai nepajudinama. Klausimas apie karių išvedimą nebuvo keliamas. Tokie sprendimai inicijuojami tikrai nebuvo. Tuos pokyčius dalyvavimo diktavo realybė ir operaciniai poreikiai. Operacijai evoliucionuojant, keičiantis poreikiams, kito ir mūsų įsitraukimas, tačiau diskusijų apie priešlaikinį karių išvedimą nebuvo.

Darbo autorius: bendras Lietuvos indėlis labai platus, tiek karine prasme, tiek vystomojo bendradarbiavimo, tiek humanitarine. Per visą tą laiką Afganistane karinis dalyvavimas yra esminis, ar teisingai vertinčiau? Ir jei nebuvo diskusijų dėl išėjimo, karių išvedimo, ar galima įžvelgti diskusijų dėl to, kaip mes turėtume prisidėti? Galbūt turėtų būti akcentas į vystomojo bendradarbiavimo akcentus, atsitraukiant nuo karinės veiklos, ar išlieka aiškus fokusas į karinę veiklą, o visi kiti dalykai yra iš paskos einantys aspektai?

Pašnekovas: Visiškai teisingai. Karinis dalyvavimas nuo pat pradžių iki pat pabaigos buvo vienareikšmiškai pagrindinis veiksnys ir tai yra pirmiausiai sietina su tuo faktu, kad mes tapome aljanso nariais, antras dalykas, mes gavome užklausa iš sąjungininkų. Lietuva buvo prašoma skirti būtent karius į Afganistanus. Pirmiausia būtent kariai atsidūrė Afganistane. Vystomasis bendradarbiavimas yra veikla, kuri taip pat svarbi, tačiau ji klostėsi iš paskos. Tai buvo remiantysis veiksnys, skirtas paremti pagrindinį veiksnį, kuris yra saugumo užtikrinimas. Kitos veiklos skirtos paremti karinę veiklą ir sukurti geresnį saugumo efektą, bet iš esmės skirtos saugumui.

Na o iš praktinės pusės, nuo pat pradžių Lietuvos įsitraukimui daugiausia resursų, tiek žmogiškųjų, tiek finansų, tiek koordinavimą-valdymą, tai pagrindiniu smuiku griežė krašto apsaugos ministerija. Užsienio reikalų ministerija kažkiek buvo pasijungusi, tačiau indėlis kur kas mažesnis. Jei vertintume finansais, tai Goro provincijos atkūrimo grupės išlaikymas krašto apsaugos ministerijai kasmet kainuodavo maždaug 10-15 mln. eurų. Tuo tarpu Lietuvos finansuojami vystomojo bendradarbiavimo projektai Afganistane galėdavo siekti maksimaliai iki milijono litų. Jei eurai, mažiau nei trečdalis milijono eurų. Tad vien tik finansiniai resursai yra karišką liniją išeidavo 30-50 kartų didesni finansiniai resursai. Apie žmogiškuosius išteklius kalbant, tai tarkime provincijos atkūrimo grupė, vien tik joje kiekvienoje tarnaudavo apie 300 karių, dar galime pridėti specialiųjų operacijų pajėgas, tai dar būtų apie 100. Arba vienu metu apie 200 karių. Užsienio reikalų ministerijos kontribucija buvo ofisas specialiosios misijos, kurioje veikė misijos vadovas, jo padejėjas, tai du žmonės Kabule ir du žmonės Goro provincijoje. Viso keturi žmonės. Iš krašto apsaugos pusės 400, o iš užsienio reikalų ministerijos - 4. Tai tos pastangos vienareikšmiškai buvo suprojektuotos į saugumo padėtį. Įsivertinus tuos aspektus, kad vystomasis bendradarbiavimas nebuvo ant tiek smarkiai išvystytas, kiek saugumo veikla, pritraukti užsienio partneriai, įskaitant JAV, kurie atsiuntė savo personalą, kuri užsiminėjo

civiline veikla. Tie patys japonai. Šios šalys investavo nepalyginamai didesnes sumas. Per visą atkūrimo grupės veiklą, abi šios šalys, t.y. JAV ir Japonija, išleido po 50 milijonų dolerių kiekviena į atstatymo projektus. Tai jie žymiai reikšmingiau iš civilinės pusės prisidėjo. Taip pat buvo kitos šalys - graikai, kitos šalys, NVO, tarptautinės organizacijos, kurios įsitraukė ir aktyviai rėmė vykdomus projektus. Bet iš Lietuvos perspektyvos, tai buvo pirmiausia karinis projektas, kažkiek su minimalia civiline parama. Pagrindinis pasiekimas civilinio veiksnio, jog pavyko pritraukti kitus užsienio donorus, kaip JAV ir Japonus, kurie sugebėjo surasti lėšas ir sugeneruoti projektus ir tuos projektus pakelti. Paskutinis iliustratyvus pavyzdys - jei mūsų karių veikla truko iki pat 2021 metų, tai užsienio reikalų ministerijos misija Afganistane ir pasibaigė apie 2015 m. Diplomatai gerokai iki pasibaigiant visai veiklai uždarė ofisą ir po šių metų užsienio reikalų ministerija mieliau finansuodavo projektus kituose regionuose. Tai pačiai Palestinei daugiau skirdavo lėšų, nei kad į Afganistaną.

Darbo autorius: Užsiminėte apie vystomojo bendradarbiavimo rezultatus. Bet karine prasme, kokius esminius rezultatus galima išvelgti vios šios veiklos, trukusios dvidešimtmetį, jau šiandien vertinant iš laiko perspektyvos? Galbūt Afganistano atžvilgiu, bet tiek ir mūsų nacionalinių interesų atžvilgiu? Galbūt tai atvėrė naujų kontaktų, kompetencijų atžvilgiu ir pan.? Kokie esminiai rezultatai galėtų būti?

Pašnekovas: Kadangi operacija truko ne vienerius metus ir daug resursų skirta, sudėtinga esminius vardyti. Pradėkime nuo to, jog per visą tą laikotarpį tarptautinėms pajėgoms pavyko užkardyti teroristinius elementus regione. Pavyko likviduoti teroristinius elementus, kurie vykdė išpuolius regione ir visame pasaulyje. Ir per visą šį periodą su "Al-Qaeida" susijusios grupuotės nesugebėjo įvykdyti didesnių teroristinių išpuolių vakaruose.

Taip pat sėkmingai pavyko likviduoti "Al-Qaeida" vadovybę, įskaitant ir pagrindinį jų lyderį Osama Bin Laden'ą. Tai tiesioginė karinio įsitraukimo viena iš išvadų.

Iš Afganistano perspektyvos, šalis sulaukė niekada neregėtos paramos ir pagalbos, tiek saugumo prasme, tiek vystomojo bendradarbiavimo prasme. Dar niekada ši šalis nebuvo sulaukusi tokios paramos ir pagalbos. Ir per šį laiką ši šalis gerokai paūgėjo, tiek socialiniai - ekonominiai rodikliai pasitaisė, tiek mirtingumas mažėjo, gyvenimo trukmė ilgėjo, raštingumas padidėjo, vaikų, lankančių mokyklas, išaugo. Užimtumas išaugo. Per šiuos parametrus įvyko didelis progresas.

Kalbant iš Lietuvos perspektyvos, buvo unikali patirtis prisiimti atsakomybę už atskirą operaciją nuo - iki, tad tai suteikė didžiules kompetencijas. Tai ir operacijų planavime, sąveikoje su sąjungininkais ir bet kuriuo atveju visuomet vyko bendradarbiavimas su sąjungininkais. Šioje operacijoje dalyvavo daug valstybių ir visos jos glaudžiai bendradarbiavo, tiek operaciniu, tiek taktiniu lygiu, tokiu būdu įgijome šios patirties, to operacinio sąveikumo. Įgyjom patirties kaip tokios operacijos planuojamos ir kaip jos vykdomos.

Dar pridėčiau, jog didelė dalis mūsų karininkijos savo patirtį formavo įskaitant ir Afganistane. Dabartiniai nauji ir anksčiau paskirti generolai ir visa eilė žemesnio rango pulkininkų, leitenantų ir visi šie kariniai lyderiai įgavo praktines žinias ir įgūdžius įgavo būtent Afganistane. Galiausiai, ir valstybės saugumo departamento vadovybė, savo patirtį taip pat kaupė Afganistane. Aplamai, specialiųjų operacijų pajėgos susiformavo būtent dėl dalyvavimo Afganistane poreikio. Iki Afganistano buvo atskiri elementai. Atskirų operacijų pajėgų Lietuva neturėjo, tačiau iškilo poreikis, reikėjo tam tikro organizatoriaus, kuris organizuotų tokias operacijas Lietuvoje. Dėl šio poreikio ir buvo padarytas didelis progresas ir mes šiuo metu turime specialiųjų operacijų pajėgas. Afganistanas tapo pagrindiniu poligonu, kuris leido mums suformuoti specialiųjų operacijų pajėgas. Jei trumpai, tokie būtų pagrindiniai rezultatai.

Na, dar pridurčiau, apie ką kalbėjau anksčiau, Afganistanas buvo pirmoji operacija po įstojimo į Afganistaną. Buvo poreikis įrodyti mūsų kaip sąjungininko patikimumą NATO aljansui, parodyti ko esame verti. Kad sugebame ne tik žodžiais, bet ir darbais prisidėti prie aljanso saugumo. Ir šį rezultatą savo aktyvumu, nuosekliu darbu mes pasiekėme. Visa NATO skiriama parama, įskaitant priešakines NATO pajėgas, kurios dabar dar labiau plečiasi ir auga, tai yra ir mūsų indėlio į aljanso saugumą pasekmė, nes mes visą tai gauname ne už dyką. Tai gauname, nes mes esame įrodę, kad esame patikimi partneriai ir prireikus mes galime duoti aljansui. Aljansas duoda mums, nes anksčiau davėme mes aljansui, kuomet reikėjo skirti pajėgas į Afganistaną. Dalyvaudami Afganistane užsitikrinome sąjungininkų paramą, tad šiandien mes galime pretenduoti į sąjungininkų paramą mums. Tai vienas svarbesnių rezultatų.

Darbo autorius: Turbūt dabartiniai kvietimai yra įrodymas, jog mūsų kompetencijos vertinamos ir reikalingos ir kituose regionuose.

Pašnekovas: Taip, Visiškai pritariu.

Darbo autorius: Tai turbūt viskas. Ačiū už skirtą laiką.

Priedas Nr. 3

Informantui raštu pateikti klausimai:

- What is the position of the Estonian Conservative People's Party regarding Estonia's military participation in the Takuba Task Force in Mali?
- Why did the Estonian Conservative People's Party vote against the resolutions on the mandate of Estonian troops in Task Force Takuba?
- Does your party in general support the participation of the Estonian Armed Forces in Mali and in particular in the French-led Task Force Takuba?

- What would you see as the main added value of this participation of the Estonian Armed Forces in Task Force Takuba?

Informanto raštu pateiktas atsakymas:

Hello,

I will send you a link to my speech in 2019 (in Estonian) regarding the Mali mission. <https://uueduudised.ee/uudis/eesti/ruuben-kaalep-kui-eesti-jatkab-mali-reziimi-sojalist-toetamist-oleme-meiegi-osalisteks-tuareegi-rahva-iseseisvuslootuste-havitamise-tragoodias/>

The transcript from a parliamentary debate this January should also be helpful: <https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202202071500#PKP-341977>

You should be able to read those texts via Google Translate.

In short, we were against the Estonian participation in Mali first because of Mali regime's disrespect of ethnic self-determination principle and their war crimes against minority peoples, while we see the whole French intervention as a neo-colonialist affair attempting to preserve their economic sphere of influence in West Africa. In recent years, the coups in Mali, illegitimacy of the military dictatorship, and finally the regime's cooperation with Wagner mercenaries became even stronger arguments against Estonia's participation.

With best regards,

Ruuben Kaalep

Priedas Nr. 4

Susirašinėjimo raštu su buvusiu krašto apsaugos ministru Raimundu Karobliu santrauka

Pasiteiravus dėl Raimondo Karoblio dalyvavimo priimant sprendimą dėl Lietuvos karinių pajėgų dalyvavimo operacijos "Takuba" Malyje, respondetas atsakė, jog jis šiame procese niekaip nedalyvavo. Kartu pridėjo, jog siekė kiek galima labiau išvengti šios misijos.

Vertinant šiandieninę situaciją su Malio Vyriausybe bei kitus argumentus (nedetalizavo – autorius pastaba), teigė manantis, jog tai nebuvo reikalingas sprendimas.

SUMMARY

Role theory in the analysis of small states' involvement in peacekeeping operations. The Cases of the participation of Estonia and Lithuania in the "Takuba" task force in Mali.

This master thesis applies the role theory model to analyse the involvement and participation of small states in international peacekeeping operations. The theoretical model constructed in this paper argues that the limitations of small states' material resources do not deterministically determine their performance in international relations. Nor do changes in the self-perception of these states necessarily stem from internal ideological factors. It is argued that existing theoretical explanations that focus on state size and material factors or ideational and identity aspects can hardly shed light on how small states engage in international peacekeeping activities. Especially on why they participate in some operations but avoid others, why there are changes in participation models, or why they get involved in a particular operation at a specific time.

These questions are tricky for existing theoretical approaches to answer as they do not sufficiently consider the interactions between the actor and the international system. Theoretical approaches that emphasise the influence of domestic political processes, national identity or state self-determination do not sufficiently assess the influence of external factors. In contrast, systemic theories that focus on the impact of the international system do not sufficiently consider the influence of a state's domestic processes on its engagement in peace operations. Therefore, this paper aims to apply a theoretical model that combines actor and structural factors into a single theoretical approach to uncover the conditions that determine how small states engage in peace operations.

For this reason, this paper proposes role theory as a theoretical approach to understanding the foreign policy of small states by assessing their patterns of action concerning peace operations. A model of the interaction between role socialization by outside actors and inter-state role negotiation processes is proposed and used to analyse the decisions of Estonia and Lithuania to participate in the French-led operation "Takuba" in Mali. These two cases show how the expectations external actors place on states influence internally dominant norms about the state's position in the international system and, in turn, encourage the involvement in peace operation.

By reconstructing the decision-making process through process tracing method the aim of this analysis is to reveal how "Takuba" emerged on the political agenda in Estonia and Lithuania and how these countries got involved. The process-tracing method shows how externally driven expectations are interpreted domestically by showing how decision-makers speak and identify with the externally-driven role.

The cases selected share similar characteristics but are different in their participation models. It is argued that differences in role perceptions are the variable which determines their different engagement. Through case analysis, it is seen that the French expressed expectations of the role of Estonia and Lithuania in regard to the "Takuba" operation, in addition to the huge military deployments, increased political attention to these states and diplomatic activities, which led that decision-makers in these countries increasingly identified themselves as reliable French allies and simultaneously took the decisions regarding the involvement in the operation.

This project contributes to small states' literature and analyses on peacekeeping operations by demonstrating that in the context of peace operations, small states are unable to implement a single clear formula for action in all operations, whether it is a shelter-seeking strategy or an autonomous effort to strengthen the role of humanitarian actor. Small states are involved in a huge number of institutional formats. Therefore, in each case, the role of the small state varies, influenced by externally driven expectations of states' roles and the internal dynamics within states. For this reason, to capture the dynamics of foreign policy decision-making in small states, it is important to include the discourse, the dominant narratives and the decision-making context.